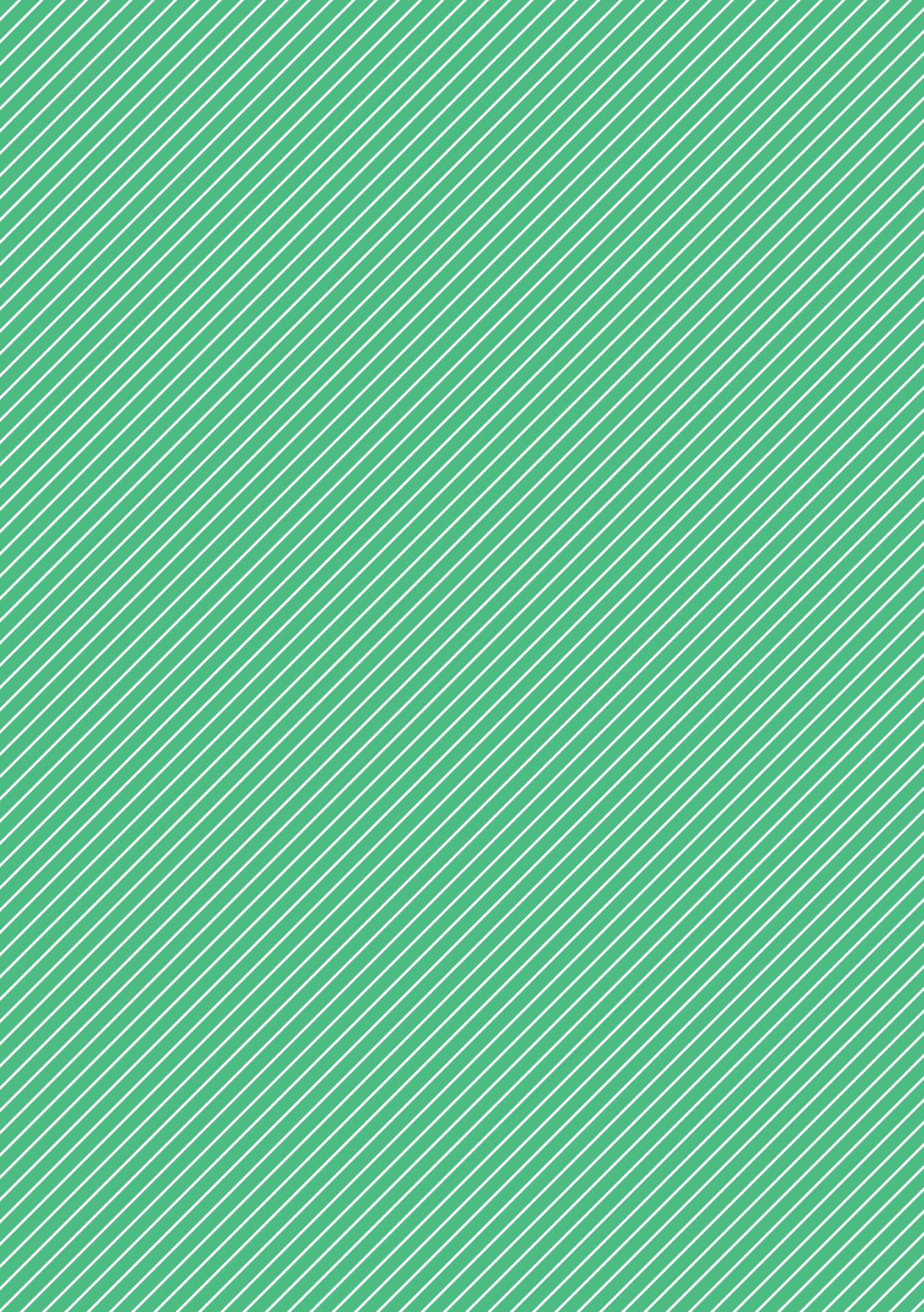

TAPAUS: MUOTOILIJAN 2025

Hypoteesi muotoilijan ammatillisesta tulevaisuudesta

TAPAUS: MUOTOILIJA 2025

Hypoteesi muotoilijan ammatillisesta tulevaisuudesta

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Muotoilu- ja taideinstituutti

Muotoilun koulutusohjelma

Design Business ja muotoilun tutkimus

Opinnäytetyö ylempi AMK

Kevät 2015

Aino Vepsäläinen

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU

Muotoilu- ja taideinstituutti

Muotoilun koulutusohjelma, Design Business ja muotoilun tutkimus

Aino Vepsäläinen

TAPAUS: MUOTOILIJA 2025

Hypoteesi muotoilijan ammatillisesta tulevaisuudesta

Opinnäytetyö YAMK / 110 sivua

Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyössä tarkastellaan muotoilualan muutosta ja muotoilijoiden ammatin kehitystä tulevaisuudessa. Muotoilun käyttöalueiden laajennuttua myös muotoilijan roolin muutos on vääjäämätön. Tämä tosiasia on luonut tarpeen käsitellä aihetta sekä tekijän omakohtaisesta että muotoilija-ammatin näkökulmasta. Lähtökohtana opinnäytetyön tekemiselle on ollut luoda ymmärrys siitä, minkälaiseksi muotoilijan ammatinkuva on muuttumassa ja mikä on muotoilijan merkitys tulevaisuudessa. Opinnäytetyön tiedonhankintaan on käytetty historiatietoa muotoilualasta, nykytietoa alasta ja siihen vaikuttavista ilmiöistä ja tapahtumista sekä tietoa tulevaisuudentutkimuksesta ja ennakkoinnista.

Opinnäytetyö rakentuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa esitellään aihe ja käydään läpi sitä, mistä muotoilussa on kyse. Toisessa osassa käsitellään muotoilualaa muotoilijan näkökulmasta ja kuvataan muotoilijan identiteettiä ja roolia. Tarkastelun kohteena ovat myös muotoilualan viimeaikainen kehitys ja muotoilun menetelmät. Kolmannessa osassa katsotaan tulevaan – käsitellään tulevaisuudentutkimusta ja esitellään muotoiluun vaikuttavia megatrendejä sekä pohditaan muotoilualan toimintaympäristön muutosta. Kolmannessa osassa esitellään myös työn tärkein osa, hypoteesi muotoilijan tulevaisuudesta vuonna 2025. Neljännessä ja viimeisessä osassa testataan hypoteesia haastatteleamalla muotoilualan ammattilaisia ja esitellään haastattelujen tulokset.

Opinnäytetyön hypoteesissa esitetään, että muotoilun painopisteet tulevat muuttumaan. Pysyviä asioita tulevat hypoteesin mukaan olemaan muotoilijoiden optimistinen ja ratkaisukeskeinen tapa ajatella sekä toimintatapa, joka pyrkii kaikilla tasoilla kohti hyvää ja kestäväää päämäärää. Tulevaisuuden muotoilijat työskentelevät uusinta teknologiaa ja materiaalituntemusta hyväksi käyttäen hyvinvoinnin edistäjinä ja palveluiden kehittäjinä eri sektoreilla. Tulevaisuuden muotoilijat toimivat vastuullisesti, ympäristön ja maailman väestön hyväksi. Digitaalisuus ja globalisaatio vaikuttavat opinnäytetyön hypoteesin mukaan jokaisen muotoilijan työssä. Muotoilu ja muotoilija keskittyvät opinnäytetyön hypoteesin mukaan vuonna 2025 aiempaa enemmän tarpeisiin kuin estetiikkaan, mutta kulttuuriset arvot säilyvät muotoilijan identiteetissä ja ideologiassa. Opinnäytetyön hypoteesin mukaan aineeton osaaminen ja immateriaalinen suunnittelu ovat jo kehittyneet tuotemuotoilun tasolle ja työllistävät merkittävän osan muotoilijoista. Muotoilijoiden aineeton osaaminen luo huomattavaa lisäarvoa sekä liiketoiminnassa että yhteiskunnallisissa tehtävissä.

Asiasanat: muotoilu, muotoilija, muotoilijaidentiteetti, tulevaisuus, muotoilun toimintaympäristö, hyvinvointi, vastuullisuus, teknologia, globalisaatio, digitalisaatio

LAHTI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Institute of Design and Fine Arts

MA Degree Programme in Design Business and Research

Aino Vepsäläinen

CASE: DESIGNER 2025

Hypothesis of a designer's professional future

MA Thesis / 110 pages

Spring 2015

ABSTRACT

This thesis reviews the change in the design industry and the future development of the designers' profession. Following the expansion of the areas of use of design, the role of the designer will inevitably also change. This fact has brought up the need for reviewing this matter from the author's personal point of view and the point of view of the designer profession. The starting point of this thesis has been to create an understanding of what the designer profession is becoming and what the future meaning of the designer will be like. Historic data of the design industry, current industry data and phenomena and events influencing it, as well as information on futurology and forecasts have been used as sources of information for the thesis.

The thesis is comprised of four parts. The first part is an introduction to the subject and discusses the essence of design. The second part discusses the design industry from the designer point of view and describes the identity and role of the designer. Another subject of review is the recent development of the design industry and design methods. The third part is a look into the future – a review of futurology and presentation of mega-trends influencing design and a discussion of the change in the operating environment of the design industry. The third part also presents the most important part of the thesis, a hypothesis of a designer's future in 2025. The fourth and final part tests the hypothesis by interviewing design professionals and presents the results of the interviews.

The hypothesis of the thesis suggests that the focal points of design will shift. According to the hypothesis, things that will be permanent will be designers' optimistic and solution-oriented way of thinking and an operating method that aims towards a good and sustainable outcome at all levels. Future designers will work using the latest technology and knowledge of materials to promote well-being and develop services in different sectors. Future designers will act responsibly for the benefit of the environment and the world's population. According to the hypothesis, digitalisation and globalisation will influence the work of every designer. The hypothesis suggests that design and designers will focus increasingly on needs rather than aesthetics in 2025, while cultural values will remain in the designer's identity and ideology. According to the thesis, immaterial competence and immaterial design have already developed to the level of product design and employ a significant share of designers. Designers' immaterial competence will provide considerable added value in business as well as in social tasks.

Keywords: design, designer, designer identity, future, operating environment of design, well-being, sustainability, technology, globalisation, digitalisation

Sisällys

Sisällys

1 ALUKSI	11
1.1 TYÖN LÄHTÖKOHDAT	11
1.1.1 Maailma muuttuu	11
1.1.2 Muotoiluala muutoksen matkassa	12
2 AIHE	15
2.1 MUOTOILUN MÄÄRITELMÄ	15
2.1.1 Mitä muotoilu-termi tarkoittaa?	15
2.1.2 Mitä muotoilu on?	16
2.2 AIHEENVALINTA	18
2.2.1 Lähtökohta	18
2.2.2 Muuttuva muotoilija	19
2.2.3 Tutkimuskysymys	20
2.2.4 Tutkimusmenetelmät	20
2.2.5 Opinnäytetyön rakenne	21
3 TAUSTOJA MUOTOILUALAN KEHITTÄMISELLE	25
3.1 TAIDETEOLLISUUDESTA MUOTOILUUN	25
3.1.1 Alan järjestäytyminen ja tyylin juuret	25
3.1.2 Sotavuosien vaikutus	29
3.1.3 Teollisen muotoilun aika	30
3.1.4 90-luvun lama	31
3.2 SUOMEN MUOTOILUHISTORIA TULEVAISUUDEN RAKENTAJANA	32
4 MUOTOILIJA	35
4.1 AMMATTILAINEN	35
4.2 AMMATTINA MUOTOILIJA	35
4.3 MUOTOILUAMMATIN MUUTOS	36
4.4 MUOTOILIJAN IDENTITEETTI	37
4.4.1 Luova toimija	38
4.4.2 Ongelmanratkaisija	39
4.4.3 Merkitysten tuottaja	40
4.4.4 Muotoilijan moraali ja etiikka	41
4.4.5 Muotoilijan tapa ajatella	41
4.5 MUOTOILIJAN PERSOONA	41

5 MUOTOILU 2000-LUVULLA	45
5.1 MUOTOILUN ROOLIN MUUTOS	45
5.2 MUOTOILUSTA HYVINVOINTIA JA KILPAILUETUA	46
5.2.1 Muotoilu 2005!	46
5.2.2 Luovan talouden ala	49
5.2.3 Muotoile Suomi -ohjelma	49
5.3 KOULUTUS	50
5.3.1 Monialainen Aalto-yliopisto ja IDBM-ohjelma	50
5.4 2000-LUVUN MUOTOILUYMMÄRRYS	51
5.4.1 Muotoilun vuosi 2005	51
5.4.2 World Design Capital 2012	52
5.5 JULKINEN SEKTORI, PALVELUT JA MUOTOILU	53
5.5.1 Toimiva kaupunki	53
5.6 MUOTOILUN UUDET VAHVUUDET	53
5.6.1 Kansainvälistyminen ja kasvu	54
5.6.2 Sosiaalinen muotoilu	55
5.6.3 Palvelumuotoilu	56
5.6.4 Käyttäjäkeskeinen ja osallistava suunnittelu	57
5.6.5 Muotoiluajattelu – design thinking	57
5.6.6 Vuorovaikutuksen suunnittelu	58
5.6.7 Muotoiluun vaikuttavat uudet teknologiat	59
 6 TULEVAISUUDENTUTKIMUS JA ENNAKOINTI	 61
6.1 MUUTOS	61
6.2 ENNAKOINTI	62
6.2.1 Ennustamisesta ennakointiin	62
6.2.2 Mitä ennakointi on	62
6.3 TULEVAISUUDENTUTKIMUKSEN JA ENNAKOINNIN MENETELMIÄ	62
6.4 ENNAKOINNIN OSAT	63
6.4.1 Trendit	63
6.4.2 Megatrendi	64
6.4.3 Heikko signaali, villi kortti ja musta joutsen	64
6.5 SKENAARIOT	66
 7 MEGATRENDEJÄ	 69
7.1 DIGITALISAATIO JA TEKNOLOGIAN KEHITTYMINEN	69
7.2 GLOBALISAATIO	71
7.3 ILMASTONMUUTOS	72
7.4 VÄESTÖRAKENTEEEN MUUTOS	73
7.5 KAUPUNGISTUMINEN	74
7.6 TYÖELÄMÄN MURROS	75

8 MUOTOILUN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	77
8.1 TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOSTEN TARKASTELU	77
8.1.1 Muotoilupolitiikka (political)	77
8.1.2 Muotoilu ja talous (economic)	80
8.1.3 Sosiaalinen vastuu (social)	82
8.1.4 Teknologia (technological)	84
8.1.5 Ympäristö (environmental)	85
8.2 MUOTOILUN TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOS	85
 9 TULEVAISUUDEN MUOTOILIJA	 89
9.1 HYPOTEESI: "MUOTOILIJA 2025"	90
9.1.1 Tulevaisuuden muotoilija on teknologian hyödyntäjä	90
9.1.2 Tulevaisuuden muotoilija on hyvinvoinnin muotoilija	91
9.1.3 Tulevaisuuden muotoilija on vastuullinen toimija	91
9.2 YHTEENVETO: "MUOTOILIJA 2025"	92
 10 NÄKEMYKSIÄ MUOTOILIJAN TULEVAISUUDESSA	 95
10.1 HAASTATTELUT	95
10.2 INFORMANTIT	95
10.3 HAASTATTELUKYSYMYKSET	96
10.4 HAASTATTELUJEN TULOKSIA	97
10.4.1 Näkökulmia esitetyistä teemoista	97
10.4.2 Muotoilun tärkein tehtävä	98
10.4.3 Näkemyksiä muotoilijasta	99
10.4.4 Kuvatun tulevaisuuden toteutumisen aikataulu	99
 11 LOPUKSI	 101
 12 LÄHTEET	 104

1 Aluksi

1 ALUKSI

1.1 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan muotoilualan muutosta ja muotoilijoiden ammatin kehitystä tulevaisuudessa. Muotoilun käyttöalueiden laajennuttua myös muotoilijan roolin muutos on vääjäämätön. Tämä tosiasia on luonut tarpeen käsitellä aihetta sekä omakohtaisesta että muotoilija-ammatin näkökulmasta. Lähtökohtana opinnäytetyön tekemiselle on ollut luoda ymmärrys siitä, minkälaiseksi muotoilijan ammatin kuva on muuttumassa ja mikä on muotoilijan merkitys tulevaisuudessa.

Opinnäytetyön aihe ja lähtökohdat esitellään yksityiskohtaisemmin ensimmäisessä ja toisessa luvussa.

1.1.1 Maailma muuttuu

Maailmamme on muuttunut. Se on toisaalta tiivistynyt ja tullut lähemmäksi, mutta samaan aikaan muuttunut monimutkaiseksi, monimuotoiseksi ja vaikeasti ymmärrettäväksi. Digitalisaatio ja globalisaatio muuttavat maailmaa ennennäkemättömällä tavalla. Talouskriisi ravistelee maailmaa, luonnonkatastrofit ovat lisääntyneet ja ilmasto lämpenee. Myös väestön rakenne muuttuu, työmarkkinat ovat muutoksen keskellä ja kulutuskäyttäytyminen on erilaista kuin aiemmin. Maailma on muuttunut ennenkin, mutta tällä hetkellä muutos merkitsee vaikeasti ennakoitavaa tulevaisuutta.

Digitaaliseen palvelutalouteen siirtymistä on kuvailtu ”kolmanneksi teolliseksi vallankumoukseksi”. Muutoksen nähdään olevan jopa vaikuttavampi kuin höyryn käynnistämä vallankumous ja sähköns aikaansaama toinen teollinen vallankumous. (Lehti, Rouvinen & Ylä-Anttila 2012: 6.)

Murros, joka on käsillä muuttaa monia asioita, kuten kaikkia aloja ja ihmisiä koskeva muutos työnteon rakenteessa ja työmarkkinoilla osoittaa. Tutkimusten mukaan lähes puolet työpaikoista voidaan korvata jo kahdenkymmenen vuoden päästä roboteilla ja keinoälyllä. Samaan muutosketjuun kuuluu myös tuotannon muuttuminen digitaalseksi. 3D-tulostus, joka monista tuntuu vielä villiltä tulevaisuuskuvalta tulee muuttamaan ratkaisevasti muitakin asioita kuin itse tuotantoa. Teollinen tuotanto pystytään toteuttamaan lähellä kuluttajaa ja kuluttajan ennustetaan jopa tulostavan kulutushyödykkeitä kotonaan. Uskotaan, että 3D-tulostimet muuttuvat yhtä arkipäiväisiksi laitteiksi kuin paperitulostimet nyt ovat. (Lehti, Rouvinen & Ylä-Anttila 2012: 7.)

Vallalla oleva murros pakottaa miettimään mihin työelämä on menossa. Se koskettaa jokaista. Uutiset työpaikkojen vähenemisestä ja ammattien katoamisesta huolestuttavat ja herättävät ajatuksia.

Vaikka digitalisaatio ja globalisaatio ovat tuoneet mukanaan monia etuja ja mahdollisuuksia, kehityksellä on myös kääntöpuolensa. Työpaikkojen ja työn sisältöjen muuttuminen vie kehitystä eteenpäin, mutta tarkoittaa myös monille työn loppumista. Kehityksen ja samaan aikaan muutoksen aiheuttamat haasteet ovat sekä taloudellisia että ekologisia ja sosiaalisia. Nämä haasteet koskevat myös muotoilun alaa.

Siitä huolimatta, että eri tieteenalojen tutkimus on edistyneempää kuin koskaan ja tulevaisuutta voidaan ennakoida paremmin kuin aiemmin, tapahtuu paljon asioita, joita ei ainakaan yleisesti ole etukäteen aavistettu. Lähihistoriassamme on useita tapahtumia, joihin ei osattu valmistautua, kuten esimerkiksi Ukrainan kriisi ja sen seuraukset, taloudellisine ja humanitäärisine vaikutuksineen. Monet luonnonkatastrofit ovat myös yllättäneet, kuten Islannin Eyjafjallajökullin tulivuorenpurkauksesta 2010 syntyneen tuhkapilven aiheuttama Euroopan laajuinen lentokielto seurauksineen tai Japanissa Sendain maanjäristyksestä seuranneet tuhot ja Fukushima ydinvoimala-onnettomuus.

1.1.2 Muotoiluala muutoksen matkassa

Kaikki edellä mainittu on vaikuttanut maailmaamme ja tulee vaikuttamaan tulevaisuuteemme, mutta myös muotoilualaan ja muotoilijoiden tulevaisuuteen. Lisäksi loputon määrä muitakin alaan vaikuttavia asioita tai ilmiöitä on syntymässä.

2 Aihe

2 AIHE

2.1 MUOTOILUN MÄÄRITELMÄ

Mistä oikeastaan puhutaan kun puhutaan muotoilusta? Muotoilun määrittelemisen tiiviisti ja yksiselitteisesti on haastavaa. Muotoiluala ja muotoilun tehtävät muuttavat jatkuvasti muotoaan ja muotoilijoiden työnkuva muuttuu sen mukana.

Muotoilua ja sen ominaisuuksia on selitetty aikojen saatossa eri tahojen toimesta. Vaikka eri yhteyksissä esitetyt määritelmät muotoilusta poikkeavat toisistaan merkittävästikin, on sillä omat tunnusmerkkinsä. Muotoilijoita ja muotoilijan työtä kaikessa moninaisuudessaan yhdistävät tietyt piirteet.

2.1.1 Mitä muotoilu-termi tarkoittaa?

Muotoilun historia on muuttanut sekä käsitteitä että niiden merkityksiä alan kehittyessä ja yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Sana muotoilu herättää tunteita ja keskustelua jopa ammattilaisten keskuudessa. Tästä syystä katsotaan on paikallaan antaa tilaa myös muotoilu-termin käsittelyyn.

Englanninkielinen vastine sanalle muotoilu on design. Sanan muotoilu ohella myös suomen kieleen on vakiintunut termi design. Muotoilusta puhutaan designina ja muotoilijoita kutsutaan designereiksi. Englanninkielisen design-sanan historia puolestaan johtaa latinan designare-sanaan. Muotoilu- ja design-sanojen juuret lienevätkin samat kuin sanan designare – esittää, näyttää, näyttää. Muotoilu – tai design – on kuitenkin nykyään kaukana sanan alkuperäisestä merkityksestä. Muotoilu ei ole enää ainoastaan fyysisten hyödykkeiden suunnittelua vaan myös immateriaalisten tuotosten synnyttämistä.

Joidenkin mielestä design on ymmärrettävämpi ja selkeämpi käsite kuin muotoilu. Esimerkiksi Designmuseon edellinen johtaja Marianne Aav perusteli näillä argumenteilla Taideteollisuusmuseon nimenmuutosta vuonna 2002. Museota ei haluttu säilyttää Taideteollisuusmuseona, eikä siitä tehty Muotoilumuseota vaan Designmuseo. (Pöppönen 24.11.2012, Helsingin Sanomat)

Reilu vuosikymmen myöhemmin on valitettavaa todeta, että design-sanan merkitys on heikentynyt. Designiksi voidaan kutsua esimerkiksi tuotetta, joka on laadultaan surkea, mutta muodoltaan moderni ja pelkistetty. Kopioidut muotoilutuotteet tahraavat myös sanaa. Toisaalta termi muotoilu on säilyttänyt merkityksensä ja uskottavuutensa paremmin kuin design-sana. Muotoilu-sana luo edelleen kuvan ammattimaaisesta suunnittelusta ja laadusta. Se ei kuitenkaan anna kuvaa muotoilun koko kirjosta ja muotoilun ymmärrettäänkin yhä parhaiten liittyvän fyysisen muodon antamiseen.

Muotoilijan tehtäväkenttä ja työnkuva on laajentunut. Sen rajat ovat venyneet moneen suuntaan. Co-designer ja konseptisuunnittelija Jari Koskinen toteaa marraskuussa 2012 julkaistussa Helsingin Sanomien artikkelissa muotoilijan työstä ja muotoilusta seuraavasti: *"Muotoilijan, tai designerin, työtä ovat esine- ja kalustesuunnittelun lisäksi yhtä hyvin graafiset suunnitelmat, käyttöliittymien, brändien ja palveluiden suunnittelu. Immateriaalinen muotoilu on paljon laajempaa kuin materiaalinen. Isoin murros muotoilun alueella liittyy nimenomaan sen tuotoksiin. Keskiössä ei ole enää teollinen muotoilu vaan nimenomaan palvelumuotoilu ja osallistava suunnittelu"*. (Pöppönen 24.11.2012, Helsingin Sanomat)

Muotoilijan monimuotoisen työkentän termistöön onkin liittynyt yhä uusia muotoilu- ja design-sanan johdannaisia. Voisi toivoa, että ne lisäisivät ymmärrystä alasta, mutta valitettavasti osa termeistä on ainakin suurelle yleisölle vaikeasti selitettäviä.

Myös työ- ja elinkeinoministeriön teettämän ja Provoke Design Oy:n toteuttaman Muotoilun muuttunut rooli -selvityshankkeen raportissa käsitellään muotoilualan termistön kompleksisuutta. Muotoilu-termi koettiin hankkeen toteuttamisessa haastatteluisissa hankalana ja rajoittavana. Se lukitsi mielikuvan muodonantamiseen, muotoiluajattelu ja immateriaalinen innovaatirooli koettiin jäävän sen ulkopuolelle. Lisäksi palvelumuotoilu oli useille palveluliiketoimintaa kehittäville vieras terminä. Raportin mukaan yhteisen kielen puuttuminen jarrutti muotoilun roolin muutosten kommunikointia. (Aminoff, Hänninen, Kämäräinen & Loiske 2010: 25.)

Ei tarvitse palata monta vuotta taaksepäin, kun esimerkiksi termeistä muotoiluajattelu, palvelumuotoilu ja strateginen muotoilu ei tiedetty juuri mitään. Muotoilun muuttuessa yhä immateriaalisempaan suuntaan, muotoilun piiriin on integroitumassa myös uusia termejä kuten sosiaalinen muotoilu, hyvinvoinnin muotoilu, terveyspalvelujen muotoilu jne. Pelkästään termien lisääntyminen ja niiden muuttuminen kertovat omaa kieltään alan muutoksesta.

Petra Falin kuvaa väitöskirjassaan Praktinen diffuusio muotoilun määritelmää eri yhteyksissä. Myös Falinin mukaan muotoilu on kaikkialla. *"Korkeakulttuurin kontekstissa muotoilu sijoitetaan taiteen ja käsityön välimaastoon. Liiketaloudellisessa ajattelussa muotoilulla puolestaan ajatellaan olevan yhteyksiä markkinointiin, soveltavaan tutkimukseen ja innovaatioihin. Poliittisessa kielenkäytössä muotoilu yhdistetään kansallisiin kilpailukeinoihin ja innovaatiojärjestelmiin. Muotoilijoiden puheessa muotoilu puolestaan mielletään nykyään usein käyttäjän, tuotteen ja merkitysten kohtauspisteeksi. Muotoilu taipuu moniin eri tarkoituksiin ja istuu luontevasti erilaisiin sanastoihin"*. (Falin 2011: 15.)

2.1.2 Mitä muotoilu on?

Suomessa muotoilun lähtökohta on aina sodanjälkeisistä ajoista viime vuosikymmeeniin asti ollut korostetusti tuotemuotoilussa. Taideteollista suunnittelua ja muotoilua tarvittiin käyttöesineiden suunnitteluun. Vielä pari vuosikymmentä taaksepäin muotoilun katsottiinkin olevan enimmäkseen sanan mukaisesti muodon antamista – muo-

tojen suunnittelua. Käyttöesineiden suunnittelun ohessa muotoilun tehtävänä on kiistatta ollut myös tuottaa estetiikkaa, iloa ja kauneutta.

Nykyään muotoilun määritellään olevan ongelmanratkaisua. Muotoilu ei tarjoa tiettyä välinettä tai kaavaa ongelman ratkaisuksi vaan mukautuu ongelman mukana ja tarjoaa useita välineitä ja ratkaisumalleja. Tästä syystä muotoilun katsotaan pystyvän tarttumaan ennakkoluulottomasti sellaisiin monimutkaisiin haasteisiin, joiden käsittelemiseen monilla muilla aloilla ei yksin ole työkaluja.

Muotoilulla on mahdollisuus pysyä mukana yhteiskunnallisessa kehityksessä avarakatseisuutensa ja mukautumiskykynsä ansiosta. Muotoilulla on mahdollisuus puolustaa paikkaansa merkityksellisenä ja yhteiskunnan kannalta elintärkeänä alana. Muotoilun tehtävä on kulkenut johdonmukaisesti kohti merkityksellisempään ja muotoilun keinoja on enenevässä määrin käytetty taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Teollisuustaitteen Liitto Ornamo määrittelee muotoilun olevan tuotekehityksen ohella myös monitieteellinen tapa ratkaista ongelmia. Muotoilun osa-alueet ovat Ornamon määritelmän mukaisesti: teollinen muotoilu, tuotemuotoilu, vaatetus suunnittelu, tilasuunnittelu, palvelusuunnittelu, pakkaussuunnittelu, graafinen suunnittelu, esteettömyys- ja muu kaupunkisuunnittelu. (Teollisuustaitteen Liitto Ornamo a.)

Suomea on pidetty sekä kansallisesta että globaalista näkökulmasta muotoilumaana ja muotoilualan kykyä ratkaista niin yhteiskunnallisia kuin taloudellisiakin ongelmia on pidetty merkittävänä. Myös julkinen sektori on viime aikoina uskonut muotoilun edellytyksiin ongelmanratkaisijana ja kilpailukyvyyn lisääjänä. Konkreettisena esimerkinä julkisen sektorin luottamuksesta muotoilun potentiaaliin on uusi kansallinen muotoiluohjelma, joka on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla ja yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Maaliskuussa 2013 julkistetun Muotoile Suomi – kansallisen muotoiluohjelman tavoitteena on edistää muotoilun laaja-alaisempaa käyttöä elinkeinoelämässä ja julkisissa palveluissa. Ohjelman mukaan yritykset ja julkinen sektori tarvitsevat nykyistä parempaa muotoiluosaamista niille asetettujen tavoitteiden toteutumiseksi. Uuden muotoiluohjelman visio on, että vuonna 2020 muotoilu on mahdollistanut hyvinvoinnin kasvun epävarmassa maailmassa. Muotoilusta on tullut osa elinkeinoelämän ja julkisen sektorin ydinosaamista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 16.)

Työ- ja elinkeinoministeriö määrittelee muotoilun olevan monitieteinen tapa ratkaista ongelmia. Määritelmä korostaa muotoilun potentiaalia erilaisten näkökantojen yhdistämisessä. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan muotoilu on kokonaisvaltaista toimintaa, joka seuraa erityistä metodologiaa ja käy läpi useita vaiheita kuten tutkimuksen, suunnittelun, mallintamisen, testauksen ja mahdollisen uudelleenmuotoilun. Muotoilu tarjoaa monitieteisen näkemyksen, jonka avulla otetaan samanaikaisesti huomioon useita erilaisia lähestymistapoja: toimivuus, ergonomia, ulkonäkö, käytettävyys, tuoteturvallisuus, ympäristönäkökohdat, kustannustehokkuus tai aineettomat

arvot. Yksityisissä ja julkisissa palveluissa sekä kaupunkisuunnittelussa voidaan hyödyntää muotoilua. (Työ- ja elinkeinoministeriö a.)

Työ- ja elinkeinoministeriön määritelmä muotoilusta tukee sen suuntaista näkemystä, että sekä yhteiskunnallisesta näkökulmasta että julkisella sektorilla on alettu uskoa muotoilun tarjoamiin mahdollisuuksiin ja muotoilua pyritään hyödyntämään myös valtion toimesta ja tukemana sekä poliittisin keinoin.

Muotoilun kenttä on muuttunut entistä laajemmaksi ja monipuolisemmaksi. Muotoilijoiden osaamista on opittu käyttämään myös vähemmän perinteisillä muotoilun aloilla. Muotoilu on muuttunut käsin kosketeltavien esineiden suunnittelusta mm. käyttäjäkokeumuksien tai vuorovaikutuksen suunnitteluksi. Suuremmassa mittakaavassa on alettu jo pikkuhiljaa ymmärtää, missä kaikkialla muotoilijoiden osaamista voidaan hyödyntää.

Muotoilualaa itsessään käsitellään läpi koko tämän opinnäytetyön. Tämän työn näkökulma keskittyy kuitenkin siihen, minkälainen muotoiluala on muotoilijan ammatillisesta näkökulmasta.

2.2 AIHEENVALINTA

2.2.1 Lähtökohta

Aloitin opintoni muotoilualalla 20 vuotta sitten ja olen työskennellyt alalla lähes yhtä kauan, ensin muotoilija-käsityöläisenä ja yrittäjänä. Vuodesta 2006 lähtien olen toiminut projektipääällikkönä Design Forum Finlandissa (Suomen Taideteollisuusyhdistys ry), jonka pääasiallisena tehtävänä on muotoilun käytön edistäminen. Vuosina 2006–2014 vastuualueenani oli Designkortteli-yhdistys. Designkortteli on alueellinen yhdistys, johon kuuluu n. 200 luovan alan toimijaa, joista merkittävä osa on muotoilijoita – joukossa on liuta käsityöläisiäkin. Tämän lisäksi ystäväpiiriini koostuu pääosin alalla työskentelevistä. Olen myös kasvanut muotoilun ja arkkitehtuurin vaikutuksessa, arkkitehtiperheen lapsena.

Kokemustaustastani johtuen omaan mielestäni hyvän kokemuseräisen käsityksen siitä minkälainen muotoiluala tällä hetkellä on. Olen oppinut myös hahmottamaan muotoilualan toimijoiden – etenkin mikro- ja pienyrittäjien haasteita sekä oman yrittäjäkokemukseni että työkokemukseni johdosta.

Ensimmäinen suunnitelmani opinnäytetyöstä olikin löytää muotoilijoita yhdistävät haasteet ja liiketoiminnan esteet sekä tiivistää alan toimijoiden ongelma-alueet. Tärkeimpänä tavoitteena alkuperäisen aiheeni mukaisesti olisi ollut löytää edellä mainittujen ratkaisuksi konkreettisia työkaluja ja uusia toimintamalleja muotoilijan työn helpottamiseksi, mielekkyyden lisäämiseksi ja menestyksen löytämiseksi. Aloitettuani työskentelyn aiheen parissa ymmärsin kuitenkin, että ennen kuin olen vastannut asettamiini kysymyksiin, on ala jo muuttunut ja ongelmat muuttaneet muotoaan.

Ala on minulle tärkeä ja uskon muotoilun mahdollisuuksiin mukautua muutokseen, kehittyä ja luoda merkityksiä. Päättinkin opinnäytetyössäni pyrkiä ymmärtämään tulossa olevaa muutosta sekä muotoilijan muuttuvaa roolia ja katsoa tulevaan.

2.2.2 Muuttuva muotoilija

Kuten on jo tuotu esille, muotoilun rooli ja muotoilijoiden tehtävä on muuttunut merkittävästi parin viimeisen vuosikymmenen aikana. Muotoilun käyttöalue on nyt laajentunut, perinteisesti sana muotoilu tai taideteollisuus on kuvannut käsin kosketeltavien esineiden suunnittelua. Muotoilu käsitetään nykyään huomattavasti avarammin kuin menneinä vuosikymmeninä. Perinteisen esineiden muotoilun ohella muotoilijan työ liitetään nyt myös muun muassa käyttäjälähtöisempään suunnitteluun, kokemuksiin, digitaaliseen muotoiluun, brändien suunnitteluun ja palvelumuotoiluun. Tulevaisuus tuskin tekee muotoilijan toimenkuvasta kapea-alaisempaa kuin se nyt on. Muotoilun merkitystä digitalisaation ja globalisaation näkökulmasta katsottuna ei voi myöskään väheksyä.

Vaikka muutoksen merkit ovat nähtävissä mm. mainittujen digitalisaation ja globalisaation takia, kukaan ei voi tarkalleen tietää mitä maailmassa tapahtuu ja mihin yhteiskuntamme on matkalla. Minä ja moni muukin pohtii myös, mikä muotoilun ja muotoilijan rooli tulee olemaan tulevina vuosikymmeninä. Onko muotoilun tehtävänä ratkaista tuotemuotoilun keinoin ongelmia ja tarjota käytettävyyteen liittyvää ongelmanratkaisua tai säilykö muotoilun kulttuurinen tehtävä merkitysten luojana tai elämysten tuottajana? Vai muuttavatko esimerkiksi kansainvälistyminen ja teknologia muotoilijan työn radikaalisti toiseksi kuin mitä se tänään on? Koska muotoiluala on muuttunut ja kehittynyt niin merkittävästi jo viime aikoina, herääkin kysymys, mikä on muotoilun ja muotoilijoiden tehtäväkenttä tulevaisuudessa? Minkälainen on muotoilijan ammatti tulevaisuudessa?

Tämän opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus on tarkastella muotoilijan mahdollista tulevaisuutta. Työ pyrkii luomaan näköaloja muotoilijan tulevaisuuteen ja esittelemään esimerkkejä siitä minkälaista muotoilijan työ tulevaisuudessa voi olla.

Henkilökohtaisena tavoitteenani on opinnäytetyön puitteissa syventää käsitystäni muotoilualasta – sen historiasta, ja nykytilasta, sekä ymmärtää miten suomalaisen muotoilun tarina jatkaa tulevaisuuteen ja mikä muotoilijan rooli on tässä tarinassa. Keskeisenä tavoitteenani on myös jäsentää itselleni se, mitä olen muotoilualalla oppinut, ymmärtänyt ja kokenut sekä kasvattaa osaamistani ja asiantuntijuuttani. Motiivini opinnäytetyön tekemiselle on myös oman identiteetin vahvistaminen muotoilualan ammattilaisena. Näen konkreettisena mahdollisuutena opinnäytetyössä keräämäni tietotaidon hyödyntämisen tulevaisuudessa, joko muotoilijana tai muissa asiantuntijatehtävissä.

Tavoitteena on myös rakentaa kuva ja näkemys siitä, minkälaiseksi yhteiskuntamme kehittyä ja mihin muotoilijaa tarvitaan sekä ymmärtää tulevaisuuden muotoilijoiden merkitys. Muotoilijoilla on ainutlaatuinen mahdollisuus olla rakentamassa tulevaisuutta.

2.2.3 Tutkimuskysymys

Jos muotoiluala olisi kuin ennen ja tulevaisuus ammatin näkökulmasta vaikuttaisi turvatulta, ei tätä opinnäytetyötä syntyisi. Opinnäytetyön tavoitteena on löytää vastauksia siihen, miltä muotoiluala ja muotoilijan ammatinkuva tulevaisuudessa voisi näyttää. Opinnäytetyössä selvitetään, mitä muotoilijan työ on ollut, mitä se on nyt ja pyritään ennen kaikkea visioimaan, mitä se on tai voisi olla tulevaisuudessa. Jotta vastaus siihen, mitä työ sisältää tulevaisuudessa löytyisi, on pystyttävä oletamaan mikä on muotoilija rooli ja tehtävä tulevaisuudessa.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymys on yksinkertaisesti: miltä näyttää muotoilijan tehtävä ja ammatti kymmenen vuoden päästä vuonna 2025.

2.2.4 Tutkimusmenetelmät

Maailmaa ja yhteiskuntaamme ravistelevaa murrosta ruoditaan toistuvasti ja siitä myös kirjoitetaan paljon. Muotoilualaakin on käsitelty laajasti, ja tietoa muotoilun roolista löytyy viime vuosikymmenten ja vuosien ajalta. Provoke Design Oy:n toteuttama Muotoilun muuttunut rooli -selvitys työ- ja elinkeinoministeriölle vuonna 2010 käsittelee muotoilun roolia ja sen muutosta. Vuoden 2010 jälkeen on tapahtunut paljon, mutta selvitys antaa hyvän pohjan tämän hetken muotoilukentän ymmärtämiselle. On myös kiinnostavaa – nyt viisi vuotta myöhemmin – tarkastella, kuinka selvityksen ennakoidut ilmiöt ja kehityssennusteet ovat toteutuneet. Tuore, 2013 julkistettu Muotoile Suomi – kansallinen muotoiluohjelma antaa puolestaan osviittaa siitä, mitä muotoilun kentällä nyt tapahtuu ja mikä muotoilun tehtävä on tulevaisuudessa. Ohjelman tavoitteena on edistää muotoilun laaja-alaisempaa käyttöä elinkeinoelämässä ja julkisissa palveluissa. Ajankohtaista tietoa alasta tarjoaa myös Teollisuustaitteen Liitto Ornamon toimialakartoitus vuodelta 2014, jonka tavoitteena oli selvittää ja ennakoita millä toimialoilla muotoilua hyödynnetään, miltä muotoilun tulevaisuus näyttää ja miten muotoilu edistää talouden kasvumahdollisuuksia.

Edellä mainitun taustamateriaalin lisäksi on tehty lukuisia artikkeleja, selvityksiä ja raportteja muotoilualasta ja muotoilualaan liittyen, kuten yleisestikin luovista aloista. Kaikki nämä tarjoavat mahdollisuuden luoda käsityksen alasta ja sen tämän hetkisestä tilanteesta, jopa mahdollisesta tulevaisuudesta. Selkeää kuvaa siitä, miten tulevaisuuden muotoiluala työllistää ja mihin muotoilijan ammatinkuva on kehittymässä, ei kukaan kuitenkaan ole esittänyt.

Opinnäytetyön tiedonhankintaan käytetään historiatietoa muotoilualasta, nykytietoa alasta ja siihen vaikuttavista ilmiöistä ja tapahtumista sekä tietoa tulevaisuudentutkimuksesta ja ennakkoinnista. Tulevaisuutta ennakoidaan ja erilaisia tulevaisuusskenaarioita on luotu eri näkökulmista ja useiden tahojen toimesta.

Opinnäytetyön myöhemmässä vaiheessa tullaan kuvaamaan tulevaisuudentutkimuksen tieteenalaa. Tulevaisuudentutkimus on kuitenkin niin laaja aihe, ettei sitä ole tässä

opinnäytetyössä mahdollista käsitellä kuin hyvin yleisellä tasolla. Pysin kuitenkin esittelemään tulevaisuudentutkimusta, jotta aiheeseen ennestään perehtymätönkin lukija saisi yleiskuvan siitä, mitä tulevaisuudentutkimuksella tarkoitetaan ja minkälaisia keinoja tai menetelmiä tulevaisuudentutkimuksella voi olla käytössään – sillä on kuitenkin merkittävä vaikutus muotoiluun ja muotoilijan työhön. Tärkeää työn kannalta on perehtyä jo tehtyyn tutkimukseen ja nostaa esiin sellaisia megatrendejä, jotka kertovat niistä mahdollisista muutoksista, jotka vaikuttavat myös muotoiluun.

Pystyäkseni luomaan käsityksen muotoilija työn tulevaisuudesta, käytän omaa tietoa ja kokemuspääomaani, perehdyn muotoilun historiaan ja nykytilaan, muotoilun toimintaympäristön muutokseen sekä tulevaisuudentutkimukseen. Kuvauksen tulevaisuuden muotoilijasta luon omiin kokemuksiin ja tausta-aineistoon sekä tulevaisuuden megatrendeihin perustaen.

Opinnäytetyöni päätehtävänä on luoda kuva siitä, minkälainen on muotoilijan työn tulevaisuus. Havainnollistan käsitykseni asiasta luomalla hypoteesin eli kuvauksen muotoilijasta vuonna 2025.

Hypoteesini uskottavuuden tarkistan haastattelemalla muotoilualalla toimivia ammattilaisia.

2.2.5 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyö rakentuu neljästä osasta. Ensimmäisessä osassa (luvut 1–3) esiteltiin aiheen valintaan johtaneet syyt. Luvussa kaksi on käyty läpi sitä, mistä muotoilussa on kyse ja mitä termi muotoilu tarkoittaa. Ensimmäisen osan luvussa kolme tullaan myös käsittelemään sitä taustaa, josta suomalainen muotoilu on syntynyt.

Toisessa osassa (luvut 4–5) käsitellään muotoilualaa muotoilijan näkökulmasta. Luvussa neljä kuvaillaan, ketä muotoilijat ovat ja mitä he työssään tekevät – keskitytään muotoilijan tehtäväkenttään ja muotoilijaan. Tarkastelun kohteena on se, kuinka muotoilija toimii ja ajattelee, mm. minkälainen on muotoilijan identiteetti ja etiikka. Luvussa viisi keskitytään muotoilualaan, siihen minkälaisessa kentässä muotoilualalla tällä hetkellä liikutaan ja mitä on tekeillä. Viidennessä luvussa kuvaillaan myös viimeaikaista kehitystä ja muotoilun menetelmiä. Luku käsittelee myös sitä, mitkä ovat muotoilun uudet suuntaukset ja mitkä ovat niitä teemoja, joiden ymmärtämistä tarvitaan muotoiluun liittyvässä keskustelussa. Luvussa nostetaan esiin mm. palvelumuotoilu, käyttäjäkeskeinen muotoilu ja yhteissuunnittelu sekä hyvinvoinnin muotoilu. Luku viisi pureutuu myös siihen, millä alueilla muotoilua toteutetaan.

Kolmannessa osassa (luvut 6–9) katsotaan tulevaan, käydään läpi tulevaisuuden tutkimuksen menetelmiä ja käsitteitä ja esitellään yleisimmät megatrendit. Tässä osassa pohditaan myös muotoilualan toimintaympäristön muutosta. Viimeisenä ja opinnäytetyön kannalta tärkeimpänä esittelen oman hypoteesini muotoilijan tulevaisuudesta.

Neljäs osa (luvut 10–11) päättää opinnäytetyön. Haastattelun viittä arvostettua muotoilualan osaajaa ja asiantuntijaa ja peilaan heidän näkemyksiään omaan hypoteesiini. Esittelen hypoteesini testauksen tulokset. Haastattelujen yhteenvedosta siirrytään pohdinta-osioon, joka kokoaa yhteen opinnäytetyön ja henkilökohtaisen oppimisprosessin. Haastattelujen yhteenveto ja viimeinen ”lopuksi”-luku kokoavat yhteen opinnäytetyön ja henkilökohtaisen oppimisprosessin.

3 Taustoja muotoilualan kehittymiselle

3 TAUSTOJA MUOTOILUALAN KEHITTÄMISELLE

3.1 TAIDETEOLLISUUDESTA MUOTOILUUN

Kolmas luku on osa opinnäytetyön taustatutkimusta. Jotta voidaan ymmärtää muotoilun nykytilaa ja mahdollista tulevaisuutta on aiheellista perehtyä niihin syihin ja seurauksiin, jotka ovat ohjanneet alaa. Opinnäytetyön päätehtävänä ei kuitenkaan ole analysoida muotoilun historiaa vaan ymmärtää tulevaisuutta, joten tässä luvussa keskitytään niihin menneisiin tapahtumiin ja ilmiöihin, joilla katsotaan olleen vaikutusta alan kehittymiseksi sellaiseksi kuin se on nyt tai joilla on vaikutusta alan tulevaisuuteen. On myös tarpeen mainita, että suomalaisen muotoilun kehityshistoriassa on lukuisia muitakin merkittäviä tapahtumia, joita ei tässä työssä kuitenkaan esitellä.

Suomalaisen muotoilun ja muotoiluosaamisen juuret ovat syvällä kansallisessa historiassamme. Muotoilusta ei ole kuitenkaan puhuttu vielä kovin pitkään – muotoilua edelsi taideteollisuus-käsitteen aika. Vasta kun käsityömainen tuotanto alkoi antaa sijaa teolliselle valmistukselle, sana muotoilu astui käyttöön. Pekka Korvenmaa nostaa esiin suomalaista muotoiluhistoriaa käsittelevässä Taide & Teollisuus -kirjassaan alan termit taideteollisuus ja muotoilu ja selittää niiden merkitystä sekä käyttöä. Korvenmaan mukaan alasta käytettiin termiä taideteollisuus 1960-lukuun asti, jolloin teollisen muotoilun nousun myötä alettiin käyttää muotoilu-termiä. Korvenmaa toteaa myös, että nykyään vanhemmistakin ilmiöistä käytetään termiä muotoilu ja termit ovat jokseenkin päällekkäisiä. Myös Ruotsissa ja Saksassa käytetään päällekkäisiä termejä (formgivning/design, formgebund/design). (Korvenmaa 2009:9.)

Tässä historiaa käsittelevässä luvussa käytetään termiä taideteollisuus 1960-luvulle asti ja siitä eteenpäin puhutaan muotoilusta

3.1.1 Alan järjestäytyminen ja tyylin juuret

Suomalaisella muotoilulla on vahvat perinteet. Suomalaisen taideteollisuuden kansainvälinen tunnettuus juontaa vuosikymmenten, jopa vuosisatojen taakse. Kansallisen historiamme taideteollisuuden ja käsityöosaamisen osalta on pitkä ja mielenkiintoinen.

1800-luvulta alkaneet taideteollisuusalan organisoitumiseen ja koulutuksen kehittämiseen liittyvät tapahtumat ja sitä seurannut aika vaikuttivat keskeisesti muotoilun nykytilaan. Sitä kautta ne vaikuttavat myös tulevaisuuteen. 1800-luvun loppu sisälsi merkittäviä tapahtumia suomalaisen taideteollisuuden ja muotoilun näkökulmasta. Useiden tänäkin päivänä muotoilukentän kannalta keskeisten organisaatioiden toiminta käynnistyi 1800-luvun lopulla ja taideteollisuuden alan toimintamallit sekä koulutus alkoivat kehittyä.

Taideteollisuuskoulutus alkoi 1871 kun Taideteollista korkeakoulua edeltänyt Veistokoulu perustettiin. Veistokoulun perustaminen oli taideteollisuuden alkuvaiheen kehittämistoimista kestävin ja tulevaisuuteen eniten vaikuttanut. Veistokoulu loi järjestelmän, jonka avulla korvattiin aiempi ammattikuntalaitokseen sidottu malli. (Korvenmaa 2009: 17.). Nykyinen muotoilukoulutus Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulussa on perujaan Veistokoulusta.

Suomen Taideteollisuusyhdistys puolestaan (tunnetaan nykyään myös Design Forum Finlandina) perustettiin vuonna 1875. Yhdistys perustettiin tukemaan ja ylläpitämään Veistokoulua. Yhdistys erkani oppilaitoksesta, joka oli silloiselta nimeltään Taideteollinen oppilaitos vasta, kun sen siirtyi valtiolle vuonna 1965. (Design Forum Finland)

Taideteollisuusmuseo (nykyään Designmuseo) perustettiin vuonna 1873 taideteollisuuden opetuskokoelmaksi. Suomen Taideteollisuusyhdistys oli myös Taideteollisuusmuseon ylläpitäjä aina vuoteen 1989, jolloin se siirtyi yhdistykseltä museon säätiölle.

Suomen Taideteollisuusyhdistyksen lisäksi samoihin aikoihin vuonna 1879 perustettiin Suomen Käsityön Ystävät, jonka tehtävänä oli Suomen käsityön edistäminen ja sen jalostuttaminen isänmaalliseen ja taiteelliseen suuntaan. Yleisen käsityötaidon ja -kulttuurin lisäksi Suomen Käsityön Ystävät pyrki luomaan muotomaailmaa, joka kansanomaista muotomaailmaa mukaillen ja uudistaen, voitaisiin ymmärtää kansalliseksi, suomalaiseksi. (Korvenmaa 2009: 31.). Suomen Käsityön Ystävät on yksi pohjoismaiden johtava taide- ja sisustustekstiilien valmistaja (Suomen Käsityön Ystävät a.).

Pekka Suhonen kuvaa teoksessaan Ei vain muodon vuoksi, että Suomen Käsityön Ystävistä tuli sen aikaiseen taideteollisuuteemme tärkeä sisällöllinen uudistaja. Suomen Taideteollisuusyhdistys puolestaan keskittyi tukemaan koulutusta ja museota. Suomen Käsityön Ystävien tavoitteena oli selkeä ja kansallisesti painottunut oma suomalainen tyyli, joka haluttiin luoda vastapainoksi ajan kansainvälisille muotivirtauksille. (Suhonen 2000: 66.)

Samaan ajanjaksoon kuuluu Arabian posliinitehtaan perustaminen 1873. Arabian ensimmäiset tehdasrakennukset nousivat vuonna 1874 Helsingin pohjoislaidalla sijaitsevalle samannimiselle tontille posliini-, fajanssi- ja muiden saviteosten valmistamista varten. Rakennuttaja oli ruotsalainen Rörstrandin keramiikkatehdas. Tuotanto aloitettiin Arabian posliinitehtaassa lokakuussa 1874. Suomen oma keramiikantuosantoto oli tuolloin vielä vähäistä, mutta kysyntä oli voimakkaassa kasvussa taloudellisen nousukauden vuoksi. Ruotsalaista Rörstrandia kiinnostivat erityisesti Venäjän markkinat, joille pääsy oli helpompaa Suomesta ja Arabian tehtaalta käsin. Arabialla oli palveluksessa vuoden 1875 alussa 110 henkeä. Tuotannon arvo nousi parin vuoden kuluessa puoleen koko maan keramiikan tuotannosta. Nykyään Arabian tuotemerkki on Fiskars Groupin omistuksessa. (Arabia)

Pyrkimys suomalaiskansalliseen ilmaisuun voimistui 1900-luvun vaihteessa entisestään. Avoimen poliittisen toiminnan tuolloin ollessa kiellettyä tuli kulttuurista väylä, jolla nousevaa kansallistunnetta voitiin ilmaista. Suomessa arkkitehtuurin ja taideteollisuuden kansainvälisiin virtauksiin (kuten art nouveau ja jugend) yhdistyivät karelianismi ja nuoren taiteilijapolven kiinnostus Kalevalaan ja keskiajan monumentteihin. (Korvenmaa 2009: 43.)

Kun taideteollisuudessa aiemmin painotettiin sen hyötyä tuotantoelämälle, korostui 1900-luvun vaihteessa taidekäsityö osana muita taiteita ja arkkitehtuuria. Tämä merkitsi taidekäsityön arvon nousua ja tuleamista osaksi taiteiden kenttää. Samalla se sai kansainvälisen läpimurtonsa Suomen paviljongissa Pariisin maailmannäyttelyssä vuonna 1900. Suomen paviljonkia on pidetty käänteentekeväenä arkkitehtuurin, taiteen ja taideteollisuuden esillepanona ja kansainvälisenä läpimurtona. (Korvenmaa 2009: 49, 320.)

Kaupungistuminen ja talouden nousukausi 1900-luvun alussa loi myös tarvetta käsitöosaamiselle rakennusprojekteissa – rakennuskohteet olivat taideteollisuuden ammattilaisten suuri työllistäjä. Taideteollisuusalan koulutus monipuolistui ja laajentui 1870-luvun vaatimattomasta alusta 1910-luvun jo varsin monipuoliseen ja tasokkaaseen opetustarjontaan. Koulutuksessa korostettiin taideteollisuutta taidekäsityönä eikä niinkään teollista palvelutehtävää. (Korvenmaa 2009: 21.)

Koulutuksen kehittyminen merkitsi taideteollisen ammattilaisuuden syntyä ja vakiintumista. Tämänkin päivän muotoilijoiden kannalta merkittävä asia oli alan ammattilaisten muodostaman yhdistyksen Koristetaiteilijoiden Liitto Ornamon (nykyään Teollisuustaiteen Liitto Ornamo) perustaminen 1911. Ornamo oli yksi maailman ensimmäisistä taideteollisuusammattilaisten perustamista ammattiliitoista. (Korvenmaa 2009: 21.)

Suomen itsenäistyminen tasavallaksi 1917 ja samanaikainen itärajan sulkeutuminen Venäjän muuttuessa Neuvostoliitoksi merkitsi taideteollisuudelle sekä tyylillisiä että kaupallisia muutoksia. (Korvenmaa 2009: 320.) Itsenäistymisen seurauksena syntynyt J.S. Sirenin suunnittelema ja vuonna 1930 valmistunut Eduskuntatalo edusti uusklassismin tyyliisuuntaa. Itsenäisyyden ja kansanvallan monumentiksi rakennettu Eduskuntatalo on viimeistelty kokonaistaideteos, jossa rakennustaide, taideteollisuus, taidekäsityö ja kuvataide muodostavat yhdenmukaisen, arkkitehtuurin ehdoista lähtevän kokonaisuuden. Kokonaistaideteos toteutettiin J.S. Sirénin johdolla. (Eduskunta a.)

Itsenäistyminen ja itärajan sulkeutuminen merkitsi myös Pietarin markkinoiden katoamista. Kotien hankinnat kuitenkin lisääntyivät johtuen 1920-luvun lopun taloudellisesta kasvusta. Huonekaluteollisuus kasvoi 1920-luvulla nopeasti ja sen menetelmät kehittivät yhä enemmän kohti sarjatuotantoa. Kalustevalmistus oli ensimmäinen taideteollisuuden ala, joka pääsi yhdistämään kotimaisen suunnittelun, materiaalit, valmistuksen ja kulutuksen. (Korvenmaa 2009: 86.)

Suomen kansallinen identiteetti oli vahvistunut ja kansallinen tyyli oli tunnistettava – esimerkkinä eduskuntatalo, joka oli maan taideteollisen parhaimmiston näyteikkuna ja koko alaa kohottanut vaativa työmaa. Kansallinen klassinen tyyli sopi hyvin itsestäytyneelle Suomelle. (Korvenmaa 2009: 321.)

Seuraava alaan vahvasti vaikuttanut ajanjakso oli funktionalismi. Maailmansotien välisenä aikana arkkitehtuurin muotokieli uudistui. Teknisten saavutusten ja yhteiskunnallisen tasa-arvon vaatimusten piti näkyä arkkitehtuurissa yksinkertaisuutena ja tarkoituksenmukaisuutena. Suomessa tämä kansainvälisenä modernismina tunnettu suuntaus teki läpimurtonsa 1920-luvun lopulla. Suomessa nimitykseksi vakiintui funktionalismi. (Arkkitehtuurimuseo)

Kalustesuunnittelussa suuntaukselle ominaisen, taivutetun ja kromatun teräsputken korvasi kotimaisen koivun ja koivuvanerin kekseliäs käyttö. Kotimaan teollisuus ryhtyi yhä enemmän luottamaan taideteollisten ammattilaisten kykyihin tuotemallistojensa uudistamisessa, mm. Arabia toi markkinoille funktionalismin hengessä suunniteltuja astiastoja. Myös kalustevalmistus omaksui modernismin keinot. Taustalla oli vuosikymmenen lopun talouskasvu, kaupungistuminen ja uudenlaiset kulutusvaatimukset. Taideteollinen koulutus sen sijaan suhtautui modernismiin torjuvasti, vaikka kohti sarjatuotantoa kehittyvä teollisuus tulisi työllistämään taideteollisuusammattilaisia yhä enemmän. (Korvenmaa 2009: 321–321.)

Suomen taideteollisuuden kiinnostavimpia ja samalla poikkeuksellisimpia ilmiöitä olivat Alvar Aallon kalusteet, niiden suunnittelu, tuotanto ja jakelu. Aallon kalusteita markkinoinut Artek perustettiin 1935. (Korvenmaa 2009: 115.). Artek kuvaa verkkosivuillaan yrityksen syntyä seuraavasti: *”Artekin perusti vuonna 1935 neljä nuorta idealistia, Alvar ja Aino Aalto, Maire Gullichsen ja Nils-Gustav Hahl. He halusivat vaikuttaa niin kaupunkisuunnittelun, arkkitehtuurin kuin taideteollisuuden aloilla. Kuvataiteilla oli tärkeä rooli kohti kauniimpaa ja onnellisempaa arkea. Funktionalismin hengessä laadittu Artekin perustamiskirja ”Manifesti”, syntyi yrityksen perustamisen yhteydessä vuonna 1935. Yrityksen tarkoituksena oli harjoittaa huonekalujen kauppaa sekä näyttelyiden avulla ja muulla tavoin edistää nykyaikaista asutokulttuuria”.* (Artek)

Artekin juuret ovat kansainvälisessä yhteisössä, jonka jäsenet olivat arkkitehtejä, muotoilijoita, teoreetikkoja, taiteilijoita ja taiteentuntijoita. Aallon saavutuksia arvostettiin syvästi näiden modernistien piirissä. Mestarillisen muodon ohella Aalto kehitti myös täysin uusia teknisiä ratkaisuja puun taivuttamiseen ja suomalaisen koivun hyödyntämiseen kalusteissa. Aallon kolmijalkainen jakkara vuodelta 1933 oli syntyessään sensaatio muotoilumaailmassa ja alkusysäys koko modernille skandinaaviselle muotokielelle. (Artek)

3.1.2 Sotavuosien vaikutus

Toisen maailmansodan kausi 1939-1945 katkaisi Suomessa lähes kokonaan myös taideteollisen toiminnan. Sotavuosina keskityttiin mahdollisuuksien rajoissa, taidekäsi-työhön. Tarjolla oli usein vain korvikemateriaaleja ja puuta. (Korvenmaa 2009: 322.). Sodan jälkeiset vuodet sen sijaan olivat niukkuudesta huolimatta taideteollisuuden suuren nousun aikaa. Jälleenrakentaminen johti kalustevalmistamisen nousuun ja koulutuskin alkoi vastata teollisen valmistuksen osaamistarvetta ja läheni tuotantoelämää. (Korvenmaa 2009: 176, 322.). Finnish design -käsite tuli tunnetuksi 1950-luvulla. Finnish Designin maailmanlaajuinen huomio alkoi varsinaisesti Milanon Triennalessa 1951. Tuolloin Suomessa tuntuivat vielä sota-ajan vaikutukset sekä materiaalisesti että henkisesti ja taideteollisuuden saama tunnustus kohotti kansallista itsetuntoa. (Karvinen 1994: 1.). Sotavuosien jälkeen muotoilun työtehtäviä määrittelivät modernismin ihanteet, kuten urbaani kaupunkilaisuus ja pyrkimys sosiaaliseen tasa-arvoon. Esimerkiksi teollisten muotoilijoiden esiinmarssi sotien jälkeen perustui tehtävien laajenemiseen. Suomessa muotoilijat löysivät paikkansa hyvinvointivaltion rakentamisen projektista. (Aaltonen 2012: 66.)

Kansantuotteen ja kulutuskysynnän kasvu sekä tuotantoelämän ja taideteollisuuden yhä parempi yhteistoiminta johti 50-luvun alusta lähtien taideteollisuuden nopeaan kehittymiseen ja toimialueen laajenemiseen. Muotoilijoiden ja heidän suunnittelemiensa tuotteiden kansainvälinen näkyvyys toi taideteollisuudelle mainetta ja alan yrityksille kassavirtaa. Tämä houkutteli yhä useampia tuotantoaloja käyttämään taideteollista osaamista. Perinteisten alojen rinnalle alkoi 50-luvun loppua kohden nousta ajoneuvoteollisuutta, kodinkonevalmistusta ja pian kodin elektroniikkaa. Nämäkin alat kääntyivät muotoilijoiden puoleen laadun ja menekin takaamiseksi. (Korvenmaa 2009: 322-323.)

Pulavuodet sai ihmiset arvostamaan teknologian ohella myös kauneutta ja tarve arjen estetiikalle oli voimakas. Aila Svenskberg kirjoittaa kauniin arjen saaneen 1950-luvulla suunnannäyttäjäkseen Kaj Franckin, jonka vaikutukset myös Taideteollisuuskeskuskoulun opettajana ja professorina ulottuvat tähän päivään saakka. Franckin tuotannossa yhdistyvät kansan käyttöesineiden perinne ja anonyymi sarjatuotanto. (Svenskberg 2012: 91.). Franckin voi melkein sanoa luoneen jokaiseen kotiin käsityksen suomalaisesta muodosta. Monet tämänkin päivän vanhemman polven menestyneistä muotoilijoista ovat olleet Franckin opissa ja Franckin minimalistisen ja käytännöllisyyttä ihannoivan suunnittelun opit periytynevät myös tuleville sukupolville nykyaikaan sopivalla tavalla. Aila Svenskberg kirjoittaa Tulevaisuuden rakentajat -kirjassa Franckin vaikutuksista myös suuren yleisön makutottumuksiin kertovan se, että hänen 50-luvun tuotantoaan valmistetaan yhä – Teema-astioita ja Kartio-laseja on myyty miljoonia kappaleita (Svenskberg 2012: 91.).

Yksi aikansa ilmiöistä, joka tänäkin päivänä tunnetaan ympäri maailmaa oli Armi Rätian 1951 perustama Marimekko. Marimekon perustaminen toi myös vauhtia Suomen tekstiili- ja vaatesuunnitteluun (Heino 2012: 110.). Marimekko kasvoi 1950-luvun alun perheyrytyksestä 60-luvun elämäntapaa monin eri tuottein leimanneeksi tekstiili- ja asustevalmistajaksi nimenomaan muotoiluvetoisen liiketoimintansa ansiosta (Korvenmaa 2009: 258.).

Korvenmaa kuvaa kirjassaan, että ajanjakson muutostekijöitä olivat muun muassa kansainvälistyminen, teknologinen kehitys, ammattikuvat ja pian myös se, mitä myöhemmin alettiin kutsua muotoilun politiikaksi. Korvenmaan mukaan tämä tarkoitti kattavia pyrkimyksiä sitoa yhteen koulutuksen, muotoilun, tuotannon ja viennin kehystekijöitä. (Korvenmaa 2009: 176.). Edellinen kuvaus sopisi myös tähän globalisaation ja digitalisaation aikaan, jossa muotoilupolitiikka on vaikuttamassa alaan.

3.1.3 Teollisen muotoilun aika

Monipuolistuvan teollisen rakenteen hallitsemiseksi teollisen muotoilun koulutus aloitettiin 1961. Korvenmaa kuvaa suomalaisen taideteollisuuden, sen tarjonnan ja kulutuksen, saavuttaneen 60-luvulla modernistisen kypsyyden ja kansainvälisestikin merkittävän levinneisyyden. Muotoilu ja sen ammattilaiset olivat vihdoin siinä tilanteessa, jota kohti 1800-luvun lopulla pyrittiin, teollisuus veti puoleensa ja muotoilijat kykenivät näyttämään osaamisensa tuomat edut. (Korvenmaa 2009: 323.)

Tästä lienee alkanut vaihe, jolloin ymmärrys muotoilun käytön hyödyistä laajemmassa yhteydessä konkretisoitui. Syntyi toimenpiteitä viennin kasvattamiseksi ja tiiviimpää yhteistyötä muotoilun käytännön, koulutuksen, teollisuuden ja muotoilun tukitahojen kesken (Korvenmaa 2009: 323.). Ajanjakso, jonka voi vahvimmin katsoa johtaneen kohti tämän hetkistä teknologian kehitystä sekä teollisen ja erityisen digitaalisen muotoilun kehitystä on alkanut 1960-luvulla, jolloin teollisen muotoilun koulutus alkoi. Sen seurauksena taideteollisuuden ohessa alettiin puhua myös muotoilusta. (Korvenmaa 2009: 215.)

Elintason nousu johti kulutuskysynnän lisääntymiseen, joka puolestaan vaikutti muotoilun käytön lisääntymiseen. Muotoilun pääpaino oli kodin kulutustuotteissa kuten kalusteissa, valaisimissa ja astioissa. Julkisen sektorin rakentaminen lisäsi myös tarvetta etenkin sisustusarkkitehtuurille.

Muotoilulle suotuisat vuodet jatkuivat 1970-luvun puoliväliin asti, jolloin kansainvälistä öljykriisiä seurannut talouslama heikensi tuotantoa ja samalla taideteollisuuponjausten alojen vientiä ja kannattavuutta. (Korvenmaa 2009: 324.)

Muotoilulle tarjoutuva tehtäväkenttä laajeni edelleen. Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen kasvatti muun muassa terveydenhuollon laitetarpeita. Julkisesta sektorista tuli myös muotoilun tilaaja. Teollisen muotoilun rooli kasvoi ja samaan aikaan muotoilijan osaamisesta tuli anonyymiä ja osa monialaista yhteistyötä. (Korvenmaa 2009: 324.)

1970-luvulla anonyymin luonteiseksi muuttunut muotoilu sai 80-luvulla uusia piirteitä. Edellisen vuosikymmenen missio maailmanmuutoksesta vaihtui tuotekehitykseen ja taideteollisuuteen yksilösuorituksena. 1970-luvulla alkanut taloudellinen nousu kiihtyi kohti 80-luvun loppua. Muotoilussakin etusijalla oli talous, mutta myös taloudellisen hyvän myötä kulttuuri – teollinen muotoilu sekä taidekäsityö ja taideteollinen muotoilu voimistuivat rinnakkain. (Korvenmaa 2009: 271.)

1970-luvulta alkanut elektroniikkateollisuuden nousu, tiedonsiirtojärjestelmien kehittyminen ja lopulta digitalisoituminen johti siihen, että muotoilutyön välineiksi tulivat 80-luvun lopulla myös tietokonepohjaisen mallintamisen työkalut. (Korvenmaa 2009: 325.)

1990-luvulla digitalisoituminen jatkoi kehitystään ja tuloaan ja muotoilijoidenkin käyttöön ankkuroituivat mobiiliteknologia ja internet. Tämä viimeistään mahdollisti myös muotoilualan kansainvälistymisen ja uuden teknologian hyödyntämisen. Nämä teknologiat sekä mahdollistivat muotoilijoiden työn kehittymistä, mutta loivat myös työtilaisuuksia esimerkiksi mobiililaitteiden suunnittelussa, joiden kehittämisessä Suomi oli saavuttanut edelläkävijän aseman.

3.1.4 90-luvun lama

Nopeasta kehitysvauhdista huolimatta taloudellinen kasvu johti talouden ylikuumentumiseen 1990-luvun lopulla ja Suomi ajautui lamaan. 90-luvun puolivälissä hellittäneen laman seurauksena myös muotoilualan rakenteet olivat muuttuneet. (Korvenmaa 2009: 325.)

Nuoriin muotoilijoihin lama vaikutti myös aktiivisesti. Nuoren polven sinnikkyys ansioista 1990-luvun lopulla tapahtui suomalaisen uuden muotoilun nousu ja sitä oli tekemässä iso joukko nuoria muotoilijoita, jotka jatkoivat menestystään ja ovat tämän päivän muotoilun tekijöitä ja vaikuttajia kuten Harri Koskinen, Ilkka Suppanen tai Timo Salli. (Pöppönen 2013: 89.)

Kun 1990-luvun alun talouslaman aallonpohja oli ohitettu ja teollisuus pääsi uudestaan vauhtiin vuosikymmenen puolivälissä, oli muotoilun toimintaympäristö kokenut muutoksia. Vaikka jo 60-luvulta alkaen puhuttiin teknologian kehitymisestä ja kansainvälistymisestä, nyt oltiin todellisesti astuttu globaalitalouden aikaan. Sen kiihdyttämät, yhä esteettömämmin kulkevat pääoma- ja tavaravirrat olivat toisaalta lisänneet tarvetta hyödyntää muotoilua kilpailuetuna samalla kun taistelu markkinaosuuksista yritysten, maiden ja maanosien välillä kasvoi jatkuvasti. Tuotteiden ja palveluiden suunnittelu ei ollut enää paikkasidonnaisia. (Korvenmaa 2009: 295.)

Informaatio- ja tietoliikennealan kasvu ei kuitenkaan poistanut perinteisiä taideteollisuuden tuotantoaloja. Yhä edelleen tarvittiin astioita, huonekaluja ja tekstiilejä. Näillä aloilla tapahtui kuitenkin laman seurauksena muutoksia, jotka heikensivät itse aloja ja niillä toimineiden muotoilijoiden tilannetta. EU:n myötä tuonnin paineet myös

kasvoivat. Korvenmaa nostaa esimerkkeinä muun muassa Ikean tulon Suomeen 1996 ja Kaukoidän halpatuonnin, jotka kiistatta veivät pohjaa suomalaisten tuotteiden menekiltä. Lamasta ja sitä seuranneista vaikeuksista huolimatta suomalaisen muotoilun historiallisestikin merkittävät yritykset Arabia, Artek ja Marimekko selvisivät ja säilyttivät asemaansa. (Korvenmaa 2009: 297, 299.)

3.2 SUOMEN MUOTOILUHISTORIA TULEVAISUUDEN RAKENTAJANA

Monet muotoilun historiassa vaikuttaneista asioista ovat olleet merkittäviä vielä viime vuosituhannen lopulle asti. Taidekäsityö oli vielä tuolloin arvostettua, mutta tietoteknistyminen vei kuitenkin pikkuhiljaa kiinnostusta käsityöosaamisesta ja taide-teollisuudesta uusiin tekniikoihin ja materiaaleihin. Myös globaali kilpailu on tehnyt taideteollisuustuotteista heikosti kilpailukykyisiä hintansa vuoksi. Tämän lisäksi muotoiluosaamista on alettu soveltaa myös muilla aloilla, kuten palveluissa, jolloin muotoilun painopiste on siirtynyt immateriaalisempaan.

Kuitenkin keskeiset tekijät, jotka muotoilussa edelleen vaikuttavat, ovat syntyneet jo kauan sitten. Taideteollisuuden ja myöhemmin muotoilun pyrkimys on ollut ratkaista ongelmia ja täyttää todellisia tarpeita. Nämä muotoilun tehtävät ovat säilyttäneet asemansa muotoilun keskiössä vaikka muotoilun käyttöalueet ovat muuttuneet.

Suomalaista muotoilua määrittelevät edelleen perinteet ja rakenteet, joiden juuret ulottuvat pisimmillään noin sadanviidenkymmenen vuoden taakse. Keskeisimpiä alan kehittämiseen ja näkyvyyteen sekä tunnettuuteen yhä tänäkin päivänä vaikuttavia toimijoita ovat Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu (alun perin Veistokoulu), Suomen Taideteollisuusyhdistys (Design Forum Finland), Teollisuustaitteen Liitto Ornamo ja Designmuseo (Taideteollisuusmuseo). Suomalaisen muotokielen, käsityöosaamisen ja tyylin vaikuttajana taas toimii edelleen aktiivisesti Suomen Käsitöiden Ystävät, joka vietti viime vuonna 135-vuotisjuhlaa.

lääkkäiden, mutta yhä elinvoimaisten organisaatioiden olemassaolosta voi päätellä, että Suomessa on rakennettu johdonmukaisella tavalla taideteollisuuden ja muotoilun alaa, ja edellä mainitut tahot ovat kehittyneet muutosten mukana. Suomalaiset muotoilu yritykset ja muotoiluintensiiviset yritykset ovat niin ikään pitkäjänteisellä toiminnallaan vahvistaneet alaa ja lisänneet muotoilualan sekä suomalaisten muotoilijoiden tunnettuutta myös kansainvälisesti. Myös vahva yhteistyöverkosto ja koulutus ovat merkittävimpiä syitä Suomen hyvään muotoilumaineeseen. Muotoilualan sidosryhmiin on liittynyt ja kuuluu myös uudempiä organisaatioita ja aloja. Lisäksi julkisesta sektorista on tullut entistä läheisempi yhteistyökumppani muotoilulle. Pääasia kuitenkin alan kehittämisen näkökulmasta on ollut se, että alan toimijat ja historiallisestikin merkittävät organisaatiot ja yritykset ovat osanneet uudistua ja hyväksyvät muotoilualaa koskehtavan murroksen.

4 Muotoilija

4 MUOTOILIJA

4.1 AMMATILAINEN

Muotoilualan tuotannon muuttuessa käsityömaisesta yhä teollisemmaksi 1960-luvulla, taideteollisuusalan suunnittelijoita alettiin kutsua myös muotoilijoiksi. Sanalle muotoilija ei voida nimetä varsinaista edeltäjää ainakaan täysin samassa merkityksessä. Nykymuotoilijoilla ja menneiden aikojen suunnittelijoilla on kuitenkin monia yhteisiä tekijöitä, joista tärkeimpänä voi pitää kykyä ratkaista monitahoisia ongelmia luovalla ja visuaalisia keinoja hyödyntävällä tavalla. Muotoilija-nimike on laaja ja monella tavalla ymmärrettävä, samoin kuin sanat muotoilu ja design. Vaikka sanaa design tunnutaankin käytettävän mitä moninaisimmista tuotteista ja mitä useammassa yhteyksissä, muotoilijaksi ei kuitenkaan tavallisesti nimitetä ketä vain. Muotoilija on ammattilainen, ei harrastelija.

Tämä luku kuvaa muotoilijaa ja muotoilijan ammattia. Luku kuvaa myös sitä muotoilijan ammatillista muutosta, joka tämän opinnäytetyön hypoteesissä johtaa kuvaukseen tulevaisuuden muotoilijasta. Luvussa keskitytään esittelemään enemmänkin sitä, minäkalainen muotoilija on kuin sitä, mitä muotoilija konkreettisesti työssään tekee.

4.2 AMMATTINA MUOTOILIJA

Muotoilualan ammatteja ovat virallisen ammattiluokituksen mukaan tuote- ja vaatesuunnittelijat, graafiset ja multimediasuunnittelijat, sisustussuunnittelijat ja käsityötuotteiden valmistajat. (Teollisuustaitteen Liitto Ornamo 2014: 7.)

Ornamon mukaan muotoilualan ammattilaiset – käsityöläiset mukaan lukien – työskentelevät muotoiluintensiivisten tuotteiden valmistusta harjoittavissa yrityksissä, erikoistuneissa muotoilualan KIBS-yrityksissä (Knowledge Intensive Business Services) eli suunnittelutoimistoissa ja taiteilijoina. Osa työskentelee kuitenkin myös muussa teollisuudessa ja yksityisiä palvelualoja edustavissa yrityksissä muun muassa niin sanottuina ”inhouse”-muotoilijoina sekä julkisyhteisöissä, joissa he suorittavat samanlaisia tehtäviä kuin muotoilualan erikoistuneissa suunnittelutoimistoissa. Ornamon mukaan muotoilualan ammattilaisten työllisyyttä voidaan tutkia Tilastokeskuksen virallisen vuoden 2010 ammattiluokituksen avulla toimialoitain ja tuottajittain (yritykset, muut yksityiset yhteisöt, valtio-organisaatiot ja kuntayhteisöt). Ammattiluokituksen pohjalta muotoilu-ammattilaiset on mahdollista jakaa viiteen pääasiallisen ammattiryhmään, joista kolme edustaa muotoilun KIBS-ammattilaisia, yksi käsityöntekijöitä ja yksi kuvataiteilijoita. (Teollisuustaitteen Liitto Ornamo a.)

Muotoilu-ammattilaisia sisältyy Ornamon mukaan myös moniin muihin ammattiluokkiin, mutta työllisten määrää ei voida erottaa muiden osaamisalojen työllisistä ammattiluokituksen puutteista johtuvista syistä tai siksi, että työllisyystilastoja ei ole

saatavilla riittävän tarkalla ammattiluokituksella. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita sisustusarkkitehdit, jotka tilastoidaan nykyisessä ammattiluokituksessa talonrakennusarkkitehtien joukkoon. (Teollisuustaiteen Liitto Ornamo a.)

Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan vuonna 2011 yrityksissä ja julkisyhteisöjen organisaatioissa työskenteli arviolta 9 600 muotoilualan erikoiskoulutuksen saanutta ja tiettyjen muotoiluintensivisten käsityö- ja teollisuusalojen ammattilaista. Osa muotoilun parissa työskentelevistä henkilöistä jää kuitenkin helposti ammattiluokituksen pohjalta koottujen tilastojen ulkopuolelle, koska muotoilua on mahdollista tehdä monella ammattinimikkeellä. Laskennallisesti arvioiden Suomessa työskentelee muotoilun piirissä enimmillään jopa 13 000 henkilöä. (Teollisuustaiteen Liitto Ornamo 2014:12.)

Muotoiluammattien voidaan katsoa olevan todellisuudessa huomattavasti monipuolisempia kuin minkä kuvan toimialaluokitus antaa. Ala muuttaa muotoaan ja muotoilijoiden työnkuva laajenee, eivätkä vanhat ammattikuvaukset pidä enää kaikissa tapauksissa paikkansa. Ammatinkuvan muutos ei kuitenkaan ole odottamaton tai ennen näkemätön. Kuten monilla muillakin aloilla on viime aikoina koettu, alat ja ammatit muuttuvat. Näin tapahtunee myös muotoilualalla ja muotoilijan ammatille.

4.3 MUOTOILUAMMATIN MUUTOS

Anna Valtosen vuonna 2007 julkaistun väitöstutkimuksen, *Redefining Industrial Design* aiheena oli suomalaisen muotoilun ja alan ammattikunnan muutokset 1990-luvulta vuoteen 2007. Nimensä mukaisesti väitöstutkimus keskittyi teolliseen muotoiluun, mutta kuvasi myös sitä, miten ala ja muotoilijan työ on muuttunut. Valtosen väitöstutkimus muotoilijan roolin muutoksesta esittelee muotoilijan työn kehitystä 1950-luvun luovasta taiteilijasta 2000-luvun innovaattoriksi. Kehityspolkuun on vaikuttanut mm. teollistumisen merkitys muotoilijan työssä, käyttäjäymmärryksen, muotoilujohtamisen ja brändinrakentamisen vaikutukset sekä viime kädessä muotoilijan rooli innovaatiovetoisessa liiketoiminnassa, jossa pyritään kilpailukyvyyn kasvuun muotoilun avulla. (Valtonen 2007: 306.)

Petra Falinin väitöstutkimuksen mukaan muotoilun tutkimuksessa ja koulutuksessa on tähän asti ajateltu muotoilun asiantuntemuksen kehittyvän käytännön muotoilukokeimuksen kautta, ikään kuin pitkän uran huipentumaksi ja vahvaksi ammatilliseksi erikoistumiseksi. Asiantuntijuutta on määritelty pitkälti sen pohjalta, millaisiin tuotteisiin muotoilija työssään keskittyy tai mitä materiaaleja hän käyttää. Falinin mukaan muotoilun käytännöt ovat kuitenkin muuttuneet viime vuosina merkittävästi. Falin kuvaa muutoksen näkyvän esimerkiksi siten, että teollisuudessa muotoilun asiantuntijatehtävät ovat monin paikoin erkanemassa operationaalisen muotoilijan työstä. Samaan aikaan Falinin mukaan perinteiset jaot muun muassa vaatetussuunnittelijan, teollisen muotoilijan ja graafisen suunnittelijan välillä hämärtyvät, ja erillisiksi miellettyjen muotoilun osa-alueiden käytännöt sekoittuvat. (Lapin yliopisto 2011)

Viime aikoina on ollut nähtävissä se, kuinka muotoilijat ja erityisesti muotoilutoimistot ovat laaja-alaisesti muotoilutoimeksiannot eivät enää välttämättä liity yksin tuotekehitykseen tai tuotemuotoiluun. Tuotteiden rinnalle on tullut esimerkiksi palvelumuotoilua tai käyttöliittymien ja niihin liittyvän vuorovaikutuksen suunnittelua.

Muotoilun asiantuntijan ammatillinen identiteetti ei Falinin mukaan rakennukaan nykyisin enää vain muotoilutaitojen varaan. Muotoilun asiantuntijuudessa on nykyään kyse muustakin kuin kehitymisestä muotoilijana. Falin toteaa muotoilun asiantuntijan toimivan usein avainasemassa organisaatiossa, ikään kuin välittäjänä erillisiksi miellettyjen toimintojen, kuten tuotannon ja kuluttamisen, välillä. Falin arvioi, että muotoilun asiantuntijatyö edellyttääkin nykyisin muotoilutaitojen ohella kykyä hallita, käsitellä ja arvioida erilaisia tietoa-aineistoja sekä kykyä viestiä. Tässä mielessä muotoilun asiantuntijatyö ei Falinin mukaan juurikaan poikkea muusta tietotyöstä. (Lapin yliopisto 2011)

Sekä Petra Falinin että Annan Valtosen väitöstudiumin esittämä muutos muotoilijan työssä näyttää johdonmukaiselta ja toteutuneelta. Ammatillisuus ei ole enää sidottu tiettyyn materiaaliin tai kapea-alaiseen ja spesifiin osaamiseen. Asiantuntijuus tai ammatillisuus ei ole myöskään enää yhden osaamisalueen sisällä tapahtuvaa, vaan monialaista, monitieteistä ja erilaista osaamista yhdistävää. Sinänsä tämänkaltaisen ammatillisuus ei ole muotoilulle uutta, mutta kuten on jo todettu, muotoilu ja sen tuotokset keskittyvät yhä enemmän ja enemmän myös ei materiaalsiin asioihin, kuten esimerkiksi palveluihin ja elämyksiin.

Petra Falin kirjoittaa Praktinen diffuusio -väitöstudiumissaan muotoilijoiden työn konkretisoituvan jokapäiväisissä käyttöesineissä ja ympäristöissä. Falin kuvaa suuren osan muotoilijoista työskentelevän teollisuuden palveluksessa joko tuotanto-organisaatioissa tai muotoilutoimistoissa. Arkisimmillaan muotoilijan työ koskettaa Falinin mukaan aamun kahvikupissa, päivän vaatekerrassa tai joukkoliikenteen bussissa. Muotoilijoiden kädenjälki näkyy tai jää huomaamatta usein myös erilaisissa painotuotteissa, mediassa ja sen sisällöissä, työvälineissä, teknologisissa laitteissa, tekstiileissä sekä yksityisissä ja julkisissa tiloissa. Viime vuosikymmeninä muotoiltujen tuotteiden joukko on Falinin mielestä muuttunut yhä monimuotoisemmaksi. Falin tuo esiin, että termillä tuote käsitetään nyt konkreettisten objektien lisäksi myös palveluja, tapahtumia, järjestelmiä, organisaatioita ja systeemejä. (Faln 2011: 15–16.)

4.4 MUOTOLIJAN IDENTITEETTI

Koska tämän opinnäytetyön näkökulma on nimenomaan muotoilijassa, eikä yksittäisissä ammatinkuvissa tai tehtävissä, työssä keskitytään kuvaamaan muotoilijan ammatillista identiteettiä.

Identiteetillä tarkoitetaan minuutta, joka syntyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Identiteettiin vaikuttavat ihmissuhteet, lähipiiri, kulttuuri ja sen ilmiöt. Identiteetti on sekä pysyvä että muuttuva. (www.edu.fi)

Ammatillinen identiteetti puolestaan perustuu elämänhistoriaan perustuvaan käsitykseen itsestä ammatillisena toimijana, kuvaan itsestä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen, kuvaan siitä, millaiseksi työssään ja ammatissaan haluaa kehittyä. Lisäksi ammatillinen identiteetti määrittyy myös käsityksiin siitä, mihin ihminen kokee kuuluvansa ja samastuvansa, mitä hän pitää tärkeänä sekä mihin hän sitoutuu työssään ja ammatissaan. Tärkeää ammatillisen identiteetin muodostumisessa ovat myös työtä koskevat arvot ja eettiset ulottuvuudet sekä tavoitteet ja uskomukset. (Helsingin kaupunki a.)

Ihmisellä on ammatillinen identiteetti, kun hän tuntee itsensä henkilöksi, jolla on ammatin vaatimat taidot ja vastuu ja kun hän on tietoinen resursseistaan, mutta myös omista rajoituksistaan. Samalla kun henkilö kehittää taitojaan, hän samaistuu ammatiryhmänsä normeihin ja etiikkaan. Ihmisen ammatillinen kasvu on elimellinen osa inhimillistä kasvua ja kytkeytyy kiinteästi ihmisenä olemiseen ja persoonallisuuden kokonaiskehitykseen. (Suomen työnohjaajat)

Ammatillinen kasvu on siis jatkuvaa oman osaamisen kehittämistä, sitoutumista työhön sekä ammatillisen identiteetin ja työpersoonan reflektiivistä uudelleen määrittelyä. Se on sekä yksilön sisäistä kasvua, usein tiedostamatontakin, ajattelun, suorituksen, reflektion ja persoonallisuuden kehittymisen alueella että työnhallintataitojen laajenemista ja syvenemistä. Yksilön kasvua ohjaavat eettiset valinnat, henkinen kasvu, tunteet, suoritus ja reflektio. Yksilön orientaatio taas perustuu sekä sisäiseen että ulkoiseen maailmaan; minän merkitysten muodostumiseen ja esim. työelämän vaatimuksiin. Ammatillinen kasvu on osa yksilön oppimisen kokonaisuutta, jolle työelämä ja organisaatio rakentaa ikäänkuin kehykset. (Wallin 2007)

Muotoilijan ammatillinen identiteetti muodostuu ominaisuuksista, taidoista, normeista ja etiikasta, joita käsitellään seuraavassa.

4.4.1 Luova toimija

Muotoilijoita pidetään luovina toimijoina. Luovuuden määritelmiä on kuitenkin lukuisia ja ne eroavat toisistaan asiayhteydestä riippuen.

Filosofian tohtori Lauri Järvilehto kuvaa teoksessaan "Luovan työn opas" luovuuden olevan opeteltavissa oleva taito siinä, missä pyörällä ajaminenkin. Esille tulevan luovuuden harvinaisuus johtuu Järvilehdon mukaan siitä, että vain harvat ovat saaneet luontaisesti harjoitusta tässä taidossa. Monella elämänalueella selviää joten kuten ilman luovuutta. Siksi Järvilehdon mukaan vaikuttaa siltä, että luovuuden lahja on suotu vain harvoille. Luovuudessa on Järvilehdon mukaan kuitenkin kyse pohjimmiltaan harjoituksen kautta saavutetusta taidosta. Kuka tahansa voi siis Järvilehdon mielestä oppia luovaksi. Ihmismieli koostuu vakiintuneista prosesseista, jotka hioutuvat harjoituksen kautta yhä tehokkaammiksi ja taloudellisemmiksi. (Järvilehto 2009: 4.)

Muotoilijaksi kasvamiseen voidaan liittää luovuuden oppiminen ja luovan työskenteilyn opiskelu. Muotoilijan työn prosessien ja metodien lisäksi muotoilijaksi oppiminen on myös koulutusta siihen, että pystyy ajattelemaan asioita toisin.

Järvilehto kuvaa ajattelumme kaavamaisuutta siten, että kun ajattelumme edesauttaa pyrkimyksiämme riittävän hyvin, siitä tulee kaavamaista ja turvaudumme samoihin prosesseihin toistuvasti. Luova mieli se sijaan kykenee Järvilehdon mukaan irtaantumaan vakiintuneista ajatteluprosesseista ja synnyttämään vanhoja prosesseja rikkomalla ja yhdistelemällä kokonaan uudenlaisia ajatuksia. Järvilehdon mielestä luovuus on kyky synnyttää uusia ajatusprosesseja ja niiden kautta myös uusia toiminnallisia prosesseja. Järvilehto kuvaa luovuuden olevan kyky ohjata ajattelua ja toimintaa kohti uusia, ennen kokemattomia suuntia. (Järvilehto 2009: 4.)

Muotoilijan laaja-alainen osaaminen ja käyttäjälähtöinen tapa ajatella antaa työkaluja monenlaisiin ja monialaisiin projekteihin. Luova tapa lähestyä ongelmia ja haasteita on myös yksi muotoilijan tärkeimmistä työkaluista. Kuten Järvilehto edellisessä kuvaa, luovuus auttaa ratkaisemaan ongelmia uudella ennakkoluulottomalla tavalla. Tämä ominaisuus yhdistettynä muotoilun menetelmiin tekee muotoilijasta tärkeän osaajan monenlaisissa ja monialaisissa projekteissa.

Monialaisuuteen viittaavat Collin ja Billet artikkelissaan *Luovuus ja oppiminen työssä* teoksessa *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus*. Heidän mukaansa luovuutta voidaan pitää prosessina, jonka kautta yksilö osallistuu ongelman ratkaisuun ja laajentaa tietämystään. Tästä syystä luovuus sisältyy Collinin ja Billetin mukaan myös erilaisten käytäntöjen uudistamiseen ja muutokseen, johon osallistutaan esimerkiksi ammatillisessa toiminnassa ja työssä oppimisessa. Tämä on tärkeää nimenomaan aiemman opitun soveltamisessa uusiin toimintoihin ja olosuhteisiin, jolloin luovuus auttaa ihmisiä ja yhteiskuntaa vastaamaan uusiin haasteisiin. Muutoksessa keskeistä on Collinin ja Billetin mukaan myös sellainen oppiminen, jonka avulla yksilöt uudelleen käsitteellistävät asioita, kehittelevät uutta ja sisäistävät uusia arvoja. (Collin & Billett 2010: 221.)

Muotoilijan työssä keskeistä on juuri tietämyksen laajentaminen ja käytäntöjen uudistaminen. Luova tapa ratkaista ongelmia puolestaan auttaa uusien haasteiden edessä. Nämä taidot ovat korvaamaton voimavara muuttuvan muotoilun kentällä.

4.4.2 Ongelmanratkaisija

Luovuuden ja uudistamiskyvyn ohella muotoilijan ominaisuutena pidetään siis myös taitoa ratkaista ongelmia. Ongelmanratkaisukykyä on totuttu kuvaamaan muotoilijan yhtenä keskeisenä taitona. Ongelmaa ei voida kuitenkaan ratkaista, jos sitä ei tunneta. Muotoilijalle yhtä ominaista ja tärkeää kuin ratkaista ongelma, on löytää se. Muotoilijan keinoin ratkaista ongelmia liittyy myös kyky siirtyä suvereenisti (ongelmakeskeisyyden sijaan) ratkaisukeskeiseen toimintaan, jossa avuksi tulevat sekä muotoilijan ammattillinen osaaminen että luovuus.

Vaikka muotoilijoita kuvataan luoviksi uuden tuottajiksi, oleellista muotoilijan työssä ja toiminnassa on olemassa olevien osien uudelleen järjestely. Muotoilijan tehtävänä on hahmottaa kokonaisuuksia, jäsentää ne ja asettaa kokonaisuuksien osat oikeisiin mitta-suhteisiin ja oikeaan järjestykseen. Kaiken tämän järjestelytyön lopputuloksena muotoilijalla on taito esittää ymmärrettävä ratkaisu ennen kaikkea visuaalisia keinoja hyödyntäen.

4.4.3 Merkitysten tuottaja

Muotoilijan työn, muodonantamisen tai muun suunnittelutyön taustalla on syy. Yksikään tuote tai palvelu ei muodostu merkitykselliseksi ilman, että sen käyttäjä huomioidaan. Muotoilijan toiminnan lähtökohtana on ymmärtää asiakasta, käyttäjää tai molempia. Vaikka nykyään muillakin toimialoilla puhutaan paljon käyttäjälähtöisyydestä, on muotoilussa se ollut lähtökohtana aina. Käyttäjälähtöisyys tekee muotoilijan työn tarpeelliseksi ja ihmiskeskeinen lähestymistapa tekee muotoilijasta ammattilaisen merkitysten toteuttajana ja tuottajana. Muotoilijat hyödyntävätkin työssään tietoa käyttäjästä yhä paremmin. Muotoiluprosesseissa otetaan yhä useammin käyttäjät tai tilaajat – parhaimmillaan molemmat – mukaan jo suunnittelun alkuvaiheessa. Muotoilijan rooli fyysisen tuotteen suunnittelijana on saanut rinnalleen yhä monipuolisempia menetelmiä tuotteen tai palvelun ja niiden yhdistelmien kehittämisprosessissa. Myös liiketoiminnan näkökulmasta parhaat tulokset on saatu, kun muotoilu on ollut osana tuotteen tai palvelun kehittämistyötä sen alusta saakka.

4.4.4 Muotoilijan moraalinen ja etiikka

Aiemmin tässä työssä kuvattiin, että muotoilijan ominaisuuksiin kuuluu kyky tunnistaa ongelma. Samalla tavoin täyttääkseen tarpeen, muotoilijan tulee tunnistaa tarve. Joskus tarpeita on myös luotu myynnin lisäämiseksi. Muotoilijakunnalla on kuitenkin vahva ammattietiikka ja muotoilijoiden koetaan aidosti pyrkivän työllään täyttämään todellisia tarpeita. Muotoilijoita pidetäänkin lähtökohdiltaan vastuullisina toimijoina. Ratkaisut, joita muotoilija työssään tekee, voivat kantaa kauas tulevaisuuteen ja niillä on vaikutuksia sekä ympäristöön että ihmisiin. Muotoilijoilla on myös mahdollisuus vaikuttaa tulevaisuuteen.

Osa muotoilijan etiikkaa on asettua käyttäjän asemaan ja pyrkiä parhaalla mahdollisella tavalla ratkaisemaan ongelma tai täyttämään tarveärkevin resurssein. Tämä tarkoittaa käytettävien resurssien hyödyllistä ja perusteltua käyttöä muun muassa siten, että ympäristöä ei kuormiteta tarpeettomasti. Muotoilijan työssään tekemillä valinnoilla on merkitystä. Yksinkertaisimmillaan muotoilija päättää onko tuote, jota hänet esimerkiksi toimeksiannon kautta kutsutaan suunnittelemaan moraalinen ja eettinen ja onko sen hyödyllisyys suhteessa sen jättämään jalanjälkeen sellainen, että tuote kannattaa suunnitella.

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo on laatinut jäsenilleen ammattieettiset ohjeet, joiden mukaan muotoilijan tulee mm. ylläpitää ja jatkuvasti kehittää ammattitaitoaan sekä kunnioittaa rakennetun kulttuurin saavutuksia ja pyrkiä toiminnallaan parantamaan ympäristön hyvää laatua. Ornamon ohjeiden mukaan suunnittelija on vastuussa toimeksiantajalle, suunnittelukohteen käyttäjille ja kollegoille siitä, että hän toimii ammatissaan rehellisesti eikä vahingoita ammattikunnan mainetta. Hän ei saa ottaa vastaan tehtävää, joka on ristiriidassa ammatillisten ja eettisten ohjeiden kanssa. Suunnittelijan

velvollisuus on ammattieettisten ohjeiden mukaan myös noudattaa ammatillista toimintaa koskevia lakeja ja hänen tulee olla tietoinen toimintansa yhteiskunnallisista ja ympäristöllisistä vaikutuksista. (Teollisuustaiteen Liitto Ornamo b.)

Suomalainen muotoilijakoulutus opettaa ammattiin valmistuvia muotoilijoita toimimaan eettisesti ja moraalisesti oikein. Oikeudenmukaisuus ja tarkoituksenmukaisuus ovat lähtökohtia muotoilijan toiminnassa ja suomalainen muotoilija työskentelee pääasiassa järkevällä ja hyödyllisellä tavalla vastuullisin periaattein.

4.4.5 Muotoilijan tapa ajatella

Muotoiluajattelun eli design thinkingin ympärillä käytävä keskustelu liitetään usein yritysten tuote- tai palvelusuunnittelu-caseihin ja esimerkkeinä nostetaan monesti samat, esimerkiksi Applen menestystuotteet. Lopputuloksena esitetään kokonaisvaltainen tuote tai tuotepalvelukonsepti, jonka menestyksen takana on ”design thinking” – muotoiluajattelu. Keskustelu design thinkingin ympärillä käy kuumana, mutta muotoiluajattelu tai muotoilijan tapa ajatella on kuitenkin ollut olemassa niin kauan kuin ongelmia on ratkaistu muotoilun keinoin.

Design thinking – muotoiluajattelu on muotoilijoille tyypillistä ja kuvaa sitä tapaa ajatella, joka on muotoilijoiden ammatti-identiteetissä. Muotoiluajattelu hyödyntää esimerkiksi yhteissuunnittelua ja käyttäjän näkökulmaa. Muotoiluajatteluun metodina sisältyy erityisesti tapa ajatella ja menetelmä ratkaista tutkittava ongelma. Vaikka muotoilijat ovat kautta aikojen hyödyntäneet muotoiluajattelua – ilman erityistä ajattelutapaa kuvaavaa termiä – on muotoiluajattelu-termin käyttöönottoaminen elinkeinoelämässä lisännyt perinteisemmänkin muotoilun kiinnostavuutta. On myös kaikille eduksi jos muotoiluajattelu lisää muotoilun ja muotoilijoiden arvostusta ja sen seurauksena edesauttaa muotoilun käytön lisäämistä yrityksissä ja yhteiskunnassa. Design thinking:iä käsitellään lisää seuraavassa luvussa.

4.5 MUOTOILIJAN PERSOONA

Määrittelemällä muotoilun tehtävää voidaan päätellä paljon siitä, mitä muotoilija ammatissaan tekee ja miksi hän toimii tietyllä tavalla. Muotoilun määrittely ei kuitenkaan kerro siitä, kuka ja minkälainen henkilö muotoilija on. Muotoilijat ovat Suomessa korkeatasoisesti koulutettu ammattikunta, mutta koulutuksen ohella muotoilijaa ohjaa merkittävällä tavalla myös persoona, ajattelu ja se tapa, jolla muotoilija käsittelee asioita. Muotoilijoissa yhdistyneen luontainen tapa ajatella ja koulutuksen ja työkokemuksen kautta opittu muotoilija-identiteetti – ammatillisuus. Tässä luvussa aiemmin esitetty Lauri Järvilehdon kuvaus luovuudesta ja sen oppimisesta pätee hyvin myös muotoiluun ja muotoilijan toimintaan. Keskeistä muotoilijan työssä on kyky ajatella uudella tavalla, toisin kuin aiemmin.

Muotoilijat rinnastetaan usein myös taiteilijoihin. Yhteiset piirteet korostuvat puhuttaessa ns. sankarimuotoilijoista. Siinä, missä taiteilija ilmaisee töillään itseään ja ottaa kantaa erilaisiin teemoihin, muotoilijan tehtävänä on ollut tuottaa ratkaisuja. Muotoilun historiassa on kuitenkin lukuisia muotoilijoita, jotka on kohotettu sankarimuotoilijan rooliin. Syynä lienee ollut kantaa ottavat tuotteet tai taideteokset. Tunnettuja muotoilijoita on myös käytetty tuotesuunnittelussa statuksen vuoksi – myyty tuotteita nimellä. ”Sankarimuotoilijaksi” ei ole kuitenkaan kutsuttu henkilöä, joka olisi ratkaissut nälänhätää tai puhtaan veden puutteesta johtuvia ongelmia (heitäkin muotoilijoista varmasti löytyy). Muotoilun käyttöalueen laajennuttua muotoilijan roolikin on jo muuttunut. Merkityksellistä ja ongelmia ratkaisevaa muotoilua toteuttamaan ei tarvita enää muotoilijoita, joiden tuotoksia voidaan myydä yksittäisillä nimillä. Vaikka hyviä ja tärkeitä ratkaisuja toteuttavat monialaiset työryhmät, muotoilija on edelleen se henkilö, joka antaa niin luovan kuin ratkaisukeskeisen panoksensa ohessa lopputulokselle muodon tai muun visuaalisen ulottuvuuden.

5 Muotoilu 2000-luvulla

5 MUOTOILU 2000-LUVULLA

5.1 MUOTOILUN ROOLIN MUUTOS

Luvussa kolme käsiteltiin muotoilun historiaa Suomessa. Vaikka opinnäytetyön tehtävänä on keskittyä tulevaan, historiaa ei kuitenkaan voi irrottaa tästä päivästä, eikä edes tulevaisuudesta. Historia tekee tämän hetken ymmärrettäväksi ja antaa työkaluja tulevan ennakkointiin. Historiaa käsitelty luku päättyi vuosituhanen vaihteeseen, osaltaan siksi, että olen itse tullut muotoilualalle 1990-luvun puolivälissä. Tuolloin voidaan katsoa alkaneen myös merkittävän nykyaikaistumisen vaiheen, joka on ohjannut muotoiluakin tähän hetkeen. Tietoyhteiskunta – muun muassa mobiiliteknologian – kehittyi tuolloin voimakkaasti. Tämä tarkoitti tiedon sähköistä välittämistä, kannettavia puhelimia ja näiden ansiosta tietoliikenteen tuloa ja mahdollisuutta tavoittaa yhä helpommin muu maailma.

Opiskelin 90-luvulla Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituutissa muotoilua ja kultasepänalaa. Menetelmät kultasepänanalan koulutuksessa olivat perinteisiä, mutta uusi teknologia teki tuloaan. Muotoiluinstituutin kultaseppäosastolle hankittiin 3d-skanneri, saatiin käyttöön sähköposti ja alettiin opiskella 3d-mallinnusta. Myös koko muotoilualan näkökulmasta teknologian kehitys otti suuria harppauksia. Ja koska maailma tuli mm. tietoliikenteen kehittymisen ansiosta lähemmäksi, myös merkittävää kansainvälistymistä tapahtui.

Jos peilaa tätä hetkeä kolme vuosikymmentä taaksepäin – aikaan, joka on minunkin tuoreessa muistissa – voidaan pohtia, kuinka moni tiesi internetin, matkapuhelimien, kosketusnäyttöjen, mobiilisovellusten, latauspalvelujen jne. tulosta nykyisessä laajuudessaan. Kehitys 80-luvulta vuoteen 2015 on ollut vaikuttava. Kehitys on kuitenkin tapahtunut luontevalla ja taaksepäin katsottaessa loogisella tavalla.

Edellisen talouslaman päätyttyä 90-luvun puolivälissä muotoilun rooli muuttui. Esteetinen lähestymistapa ja esinemuotoilu saivat rinnalleen jo edellisessäkin luvussa esiin nostetun käytettävyyden ja brändinrakennuksen (Aminoff, Hänninen, Kämäräinen & Loiske 2010: 3.). 2000-luku toikin mukanaan uusia muotoilun menetelmiä, ilmiöitä ja puheenaiheita. Muotoilutyön fokus siirtyi fyysisestä muodosta tuotteen ja palvelun sisältöön. Tärkeää oli myös pyrkimys kasvattaa kansallista kilpailukykyä muotoilun avulla. Muotoilupiireissä tuoreita keskustelunaiheita ja käsitteitä 2000-luvulle tultaessa olivat brändinrakentamisen ja käytettävyyden ohella mm. konseptisuunnittelu ja käyttäjäkokemus. Nyt runsaat kymmenen vuotta myöhemmin puhutaan myös esimerkiksi yhteissuunnittelusta, muotoiluajattelusta, strategisesta muotoilusta ja palvelumuotoilusta. Avoimuus on osallistavan toiminnan ohella ajankohtainen teema myös muotoilussa.

Tässä luvussa kuvataan alan viimeaikaisia muutoksia, sitä miltä alalla nyt näyttää ja mistä puhutaan – mitä tämän päivän muotoilu on ja missä ja millä menetelmillä muotoilua hyödynnetään. Luvussa nostetaan esiin niitä teemoja, jotka ovat ajankohtaisia ja tulevaisuuden kannalta tärkeitä.

Osalla käsiteltävistä teemoista, kuten palvelumuotoilulla, on ollut jo näkyvää vaikutusta alaan. Jotkin muotoilun menetelmistä ja käsitteistä ovat puolestaan niin uusia ja vakiintumattomia, ettei niistä löydy vielä kattavaa tietoa. Vaikka näiden teemojen esittely on rajallista puutteellisesta lähdeaineistosta johtuen, tässä luvussa pyritään kuitenkin nostamaan esiin ne keskeiset muotoilun suuntaukset, joilla voi olla tulevaisuudessa vaikutusta alaan. Tällä hetkellä tuntemattomilta tai oudoiltakin tuntuvat muotoilun suuntaukset voivat olla nousevia ja tulevaisuudessa suuria, niin sanottuja heikkoja signaaleja. Tulee myös muistaa, että vaikka ala muuttuu voimakkaasti, jotkin asiat ovat pysyneet myös ennallaan. Käsiteltävien aiheiden lisäksi muotoilualalla on edelleen paljon perinteisiä ammatteja ja alueita, jotka jätetään tässä opinnäytetyössä käsittelemättä.

Julkinen valta on ollut vahvasti mukana edesauttamassa suomalaisen muotoilun kehitystä ja pyrkinyt vaikuttamaan muotoilun rooliin kilpailukyvyyn edistäjänä. Tässä luvussa käsitellään myös muotoilupoliittikkaa ja muita alaan vaikuttaneita toimenpiteitä.

5.2 MUOTOILUSTA HYVINVOINTIA JA KILPAILUETUA

5.2.1 Muotoilu 2005!

Toimia kilpailukyvyyn lisäämiseksi muotoilun avulla on pyritty toteuttamaan jo pitkään. Ensimmäisen kerran asiaa nostettiin esiin teollisen muotoilun koulutuksen alettua. Samaa tavoitetta ajava ensimmäinen muotoilupoliittinen ohjelma julkaistiin kuitenkin vasta vuosituhaten vaihteessa.

Valtion taideteollisuustoimikunta kiinnitti huomiota vuonna 1997 suomalaisen muotoilun kehittämiseen ja sen aseman vahvistamiseen tekemällä aloitteen kansallisen muotoilupoliittisen ohjelman laatimiseksi. Samanaikaisesti Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra valmisti laajaa selvitystä muotoilun nykytilasta ja sen kehittämisestä. Sitran raportti ”Muotoiltu etu I ja II” valmistui syksyllä 1998. Näiden kahden hankkeen pohjalta opetusministeriö aloitti kansallisen muotoilupoliittisen ohjelmatyön valmistelun joulukuussa 1998. (Opetus- ja kulttuuriministeriö d.)

Valtioneuvoston vuonna 2000 kirjaaman periaatepäätöksen Muotoilu 2005! -ohjelman tavoitteena oli luoda Suomeen dynaaminen muotoilujärjestelmä, jonka ansiosta Suomi saavuttaisi edelläkävijämaan aseman muotoilun hyödyntämisessä (Opetusministeriö 2000: 2.). Ohjelmatyön tarkoituksena oli asettaa yhteiset tavoitteet julkisen vallan, elinkeinoelämän ja muotoilukentän eri osapuolten toimenpiteille. Tavoitteena

oli luoda edellytykset muotoilun laadun kohottamiselle, sen tarjoamien mahdollisuuksien laaja-alaiselle hyväksikäytölle kilpailukyvyyn ja työllisyyden parantamisessa sekä ympäristön laadun ja omaleimaisen kansallisen kulttuurin vahvistamisessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö d.)

Muotoiluohjelman lähtökohtana toimenpidetasolla oli olemassa olevien monipuolisten toimintojen sisällöllinen kehittäminen ja selkeyttäminen. Keskeisessä roolissa oli muotoilualan koulutus ja tutkimus, elinkeinoelämälle ja yrityksille palveluita tarjoavat tahot sekä muotoilun edistämisestä ja esittelystä vastaavat organisaatiot. Ohjelman tavoitteena oli toimijoiden yhteistyön lisääminen käytännön tasolla ja osaamisen tason nostaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö d.)

Tälläkin hetkellä – vuonna 2015 – ajankohtaiset teemat, työllisyys ja hyvinvointi olivat myös esillä muotoiluohjelmassa, mutta ohjelma huomioi myös kulttuurin. Seurantaryhmä nosti Muotoilu 2005! -ohjelmassa uutena kulttuuripoliittisena painotuksena hyvinvoinnista huolehtimisen. Perinteisen jakopolitiikan sijasta ohjelmissa korostettiin uuden jaettavan tekemisen tärkeyttä, työllisyyden ja hyvinvoinnin edistämistä. (Opetusministeriö 2004: 9.)

Kuten jo mainittiin, myös Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra selvitti vuonna 1998 muotoilun nykytilaa. Sitran Muotoilu etu I ja II kartoittivat muotoilun tilaa kahdella alueella. Kartoitusta selvitti, kuinka muotoilu voisi osallistua suomalaisen teollisuuden kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittämiseen ja miten muotoilua tulisi edistää ja kehittää siten, että sillä olisi yhä näkyvämpi osa maamme kansainvälisessä julkikuvassa sekä suomalaisen elämänlaadun osatekijänä. (Korvenmaa 1998: 11.)

Jo vuonna 1998 muotoilu nähtiin merkityksellisempänä ja laaja-alaisempana kuin pelkästään tuotekehityksenä ja tuotemuotoiluna. Jouni Luotonen kirjoitti artikkelissaan Talouselämässä lokakuussa 1998, että muotoilu ei ole pelkästään kappaletarvaiden kuten saksien ja kännyköiden suunnittelua. Eikä raja Luotosen mukaan ollut vielä suurissa paperikoneissakaan, vaan muotoilu ulottui myös prosessiteollisuuteen. Luotonen kuvasi artikkelissaan, muotoilijoiden laajentaneen alaa viestintään ja informaatiotekniikkaan, jossa hänen mukaansa käyttöliittymien ja verkkosivujen suunnittelu suorastaan ”huusi” uusia muotoilijoita. (Luotonen 16.10.1998, Talouselämä)

Vuosituhanneen vaihe voidaan nähdä muotoilun kehittymisen kannalta merkittävänä vaiheena. Sekä Muotoilu Etu -kartoitusta että Muotoilu 2005 -ohjelma toimivat suunnannäyttäjänä sille, mitä muotoilumme on nyt ja mihin se on kehittymässä. Muotoilun mahdollisuudet kilpailukyvyyn lisääjänä olivat keskiössä, mutta jo tuolloin kiinnitettiin huomiota myös muotoilun merkitykseen palvelualojen kannalta.

Opetusministeriö asetti maaliskuussa 2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli seurata Muotoilu 2005! -ohjelman toteutumista. Seurantaryhmän mukaan ohjelma toteutui laajalla rintamalla, ja muotoilujärjestelmän kehitykseen saatiin kytkettyä keskeiset

toimijat myös muotoiluyhteisön ulkopuolelta. Tämän seurauksena kehityksen dynamiikka lisääntyi ja luottamus muotoilua kohtaan kasvoi. Merkittävää määrällistä kasvua saavutettiin myös muotoilututkimuksen alueella. Erityisen tärkeänä seurantaryhmä piti liikkeelle saadun kehityksen jatkon turvaamista. (Opetusministeriö 2004: 3.)

Tulevaisuuden haasteisiin seurantaryhmä kirjasi muotoilutoimistojen liiketoiminnan kansainvälistämisen sekä totesi muotoilujärjestelmän kehityksen vauhdittamisen edellyttävän viestintään panostamista. Seurantaryhmä esitti strategisella tasolla toteutettavaksi mm. tutkimustoiminnan pitkäjänteisyyden turvaamisen. Operatiivisella tasolla seurantaryhmä puolestaan esitti, että jatkossa tulee panostaa erityisesti mm. muotoilutoimistojen kansainvälistämiseen sekä muotoilualan yritystoiminnan vahvistamiseen ja muotoiluviestinnän kehittämiseen. (Opetusministeriö 2004: 3.)

Näiden toimenpide-ehdotusten lisäksi Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmä esitti kauppa- ja teollisuusministeriölle ja opetusministeriölle kokoavan selvityksen tekemistä luovien toimialojen kansantaloudellisesta merkityksestä ja niiden tulevaisuuden mahdollisuuksista kansallisessa ympäristössä. (Opetusministeriö 2004: 3.)

Kuten Muotoilu 2005! -ohjelman seurantaryhmäkin totesi, useat ohjelmaan kirjatut muotoilun alueet kehittyivät ja tuloksia saavutettiin. Laaja-alaista ja käänteentekevää muutosta muotoilun käytön lisäämiseksi ei saatu kuitenkaan aikaiseksi. Muotoilun edistämiseen ei ole saatu merkittäviä avustuksia, eivätkä yritystoiminnan tukitoimet ole ainakaan riittävästi vaikuttaneet alan kehitykseen. Vaikka kansainvälistymisen mahdollisuuksia ei ole täysin pystytty hyödyntämään, ovat monet muotoilijat ja muotoiluyritykset löytäneet kuitenkin kansainvälisille markkinoille. 2008 alkanut talouden taantuma on kuitenkin väistämättä hidastanut kasvua ja kansainvälistymistä.

Myös Muotoilun muuttunut rooli -selvityshanke, johon tässä opinnäytetyössä on jo aiemmin viitattu, kartoitti muotoilualaa ja sen kehitystarpeita. Selvitys julkaistiin helmikuussa 2010. Raportti kuvaa sitä tilaa, jossa muotoilu oli ensimmäisen muotoiluohjelman jälkeen ja ennen uutta muotoilupoliittista ohjelmatyötä. Selvityksen mukaan muotoilun rooli muuttui merkittävästi 1990-luvun alun laman jälkeen. Muotoilu 2005! -ohjelma edesauttoi muutoksen laajaa läpiviemistä ja loi pohjaa muotoilun tutkimukselle. Muuttuneet, uudet roolit eivät tuolloin korvanneet vanhoja vaan tulivat niiden rinnalle. (Aminoff, Hänninen, Kämäräinen & Loiske 2010: 3.)

2000-luvun vaihteen jälkeen alkanut muotoilun laajeneminen uusille käyttöalueille on jatkunut samansuuntaisena myös 2010-luvulla. Terminologia ja puheenaiheet ovat vaihtuneet, mutta käytettävyyden ja erityisesti käyttäjälähtöisyys ovat edelleen kaiken muotoiluun liittyvän toiminnan ytimessä. Brändinrakentamisesta tai brändäämisestä ei niinkään puhuta enää, mutta keinot, joilla mielikuvaa yrityksestä ja sen tuotteista ja palveluista luodaan ovat edelleen ajankohtaisia. Yrityksen kuin yrityksen tulee nykyään luoda itsestään vahva brändi pärjätäkseen kilpailussa.

5.2.2 Luovan talouden ala

Muotoilu on ollut 2000-luvulla keskeinen luovan talouden ala. Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) määrittelee, että luovalla taloudella tarkoitetaan luovan osaamisen ja luovien alojen koko kansantalouteen synnyttämää taloudellista lisäarvoa. TEM:in mukaan luovuudesta ja kyvystä houkutella luovia ihmisiä on muodostunut yhteiskuntakehityksen, innovaatiotoiminnan ja alueiden välisen kilpailun tärkeä tekijä. TEM määrittelee luovuutta olevan kyvyn yhdistää mielikuvitusta olemassa olevaan tietoon ja osaamiseen, joilla kehitetään tuotteita ja palveluja. Kysyntälähtöisten tuotteiden ja palveluiden suunnittelu, digitalisoitumisen yleistyminen liiketoiminnassa sekä muotoilun ja konseptoinnin roolin kasvu liiketoiminnassa synnyttävät kasvavaa tarvetta luovalle osaamiselle kaikilla toimialoilla. Luovan talouden moottorina toimivat luova osaaminen ja tekijänoikeuksien kauppaan perustuva liiketoiminta. (Työ- ja elinkeinoministeriö b.)

Hallitusohjelmaan (2011–2015) sisältyi monia tavoitteita ja toimenpiteitä, joilla tähdätään luovien alojen liiketoiminnan ja yrittäjyyden kehittämiseen (Työ- ja elinkeinoministeriö b.). Yhtenä kehittämistoimena toteutui työ- ja elinkeinoministeriön sekä opetusministeriön yhteistyössä syntynyt koko muotoilualaa koskeva kansallinen muotoilupoliittinen ohjelma Muotoile Suomi, jonka sisältö vaikuttaa sekä muotoilualaan, että muihin muotoilua hyödyntäviin aloihin.

5.2.3 Muotoile Suomi -ohjelma

Muotoile Suomi -ohjelma julkaistiin maaliskuussa 2013, 14 vuotta edellisen muotoiluohjelman julkaisemisen jälkeen. Ohjelma valmisteltiin työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa ja ohjelman valmistelun pohjatyötä teki muotoilutoimisto Creadesign Oy. Ohjelman valmistelussa oli mukana laaja-alainen ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Olli-Pekka Kallasvuo. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 98–99.)

Muotoile Suomi -ohjelman mukaan yritykset parantavat kilpailukykyään investoimalla nykyistä enemmän muotoiluun. Muotoilu lisää tuotteiden ja palvelujen haluttavuutta ja käytettävyyttä kuluttajien silmissä. Julkinen sektori parantaa muotoilun avulla julkisten palvelujen asiakaslähtöisyyttä. Yritykset ja julkinen sektori tarvitsevat ohjelman mukaan kuitenkin nykyistä parempaa muotoiluosaamista tavoitteiden toteutumiseksi. (Työ- ja elinkeinoministeriö c.)

Muotoiluohjelman mukaan muotoilun edistäminen on nykyisin heikosti koordinoitua, josta johtuen resurssit ovat vajaakäytössä. Ohjelman toimenpide-ehdotuksiin sisältyy muun muassa toimintamalli ratkaisemaan edellä mainittua ongelmaa. Toimintamallin avulla vahvistettaisiin myös Suomen maakuva houkuttelevana muotoilun sijaintipaikana. Sen tarkoituksena on koordinoida myös muotoilun kansallista edistämistoimintaa ja jalkauttaa uusimpia tutkimustuloksia yrityksiin sekä edistää muotoilun käyttöä julkisella sektorilla. Ohjelman tarkoituksena on myös vahvistaa muotoiluosaamista

varhaiskasvatuksesta alkaen ja kehittää muotoilututkimusta ja -koulutusta kotimaisten ja kansainvälisten oppi- ja tutkimuslaitosten kanssa strategisessa ja monitieteisessä yhteistyössä. Muotoiluohjelmassa on huomioitu myös tulevaisuuden kasvualueet cleantech, biotalous ja digitalisoituminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö c.)

Visio, jota muotoiluohjelma tavoittelee on, että vuonna 2020 muotoilu on mahdollistanut hyvinvoinnin kasvun epävarmassa maailmassa. Muotoilusta on tullut osa elinkeinoelämän ja julkisen sektorin ydinosaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 18.)

Muotoiluohjelman toimeenpano on aloitettu. Työ on kesken, mutta muotoilupoliittisen ohjelman toimeenpanon seurauksena syntyyneen toivottavasti rakenteita, toimenpiteitä ja muotoilua, joka viestii alasta, lisää muotoilun käyttöä sekä ymmärrystä muotoilun hyödyistä niin elinkeinoelämässä kuin laajemmin yhteiskunnassakin.

5.3 KOULUTUS

5.3.1 Monialainen Aalto-yliopisto ja IDBM-ohjelma

2000-luvun muutosten sarjaan voidaan laskea Aalto-yliopiston synty. Uuden yliopiston idea julkistettiin helmikuussa 2007 ja Aalto-yliopisto aloitti toimintansa vuoden 2010 alussa, jolloin Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu yhdistyivät. Aalto-yliopiston myötä syntyi säätiöpohjainen ja monialainen yliopisto. (Aalto-yliopisto a.)

Tammikuussa 2012 Taideteollinen korkeakoulu ja Insinööritieteiden korkeakoulun arkkitehtuurin laitos yhdistyivät ja syntyi Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, jossa nykyään opiskellaan muotoilua, mediaa, arkkitehtuuria, elokuvaa, taidekasvatusta ja taidetta. (Aalto-yliopisto a.)

Aalto-yliopisto on kansainvälinen, lähes 20 000 opiskelijan yliopisto. Yliopiston kansallisena tehtävänä on rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen kansainvälisyyttä ja kilpailukykyä sekä edistää kansalaisten hyvinvointia. Yliopisto tunnetaan kansainvälisesti tieteen, taiteen ja oppimisen vaikuttavuudesta. Aalto-yliopiston toiminta rakentuu pitkäjänteiselle perustutkimukselle ja taiteelliselle toiminnalle, jotka muodostavat vankan perustan opetukselle sekä luovalle kehitys- ja innovaatiotoiminnalle. Kaiken toiminnan lähtökohtana on kestävä kehitys ja tavoitteena korkea kansainvälinen laatu. (Aalto-yliopisto b.)

Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun dekaanina Aalto-yliopiston toiminnan alkaessa toiminut professori Helena Hyvönen totesi Aalto-yliopiston tiedotteessa uuden koulun olevan Aalto-yliopistolle upea tilaisuus vahvistaa yliopiston profiilia ja kansainvälistä kiinnostavuutta. *"Humanistis-kulttuuriseen traditioon ja ympäristöön liittyvän*

opetuksen ja tutkimuksen yhdistäminen samaan korkeakouluun on myös yhteiskunnan kannalta tärkeää. Samalla se vahvistaa arkkitehtuurin, taiteen, median ja muotoilun asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa, kulttuurissa ja taloudessa". (Aalto-yliopisto c.)

Jo ennen Aalto-yliopiston toteutumista muotoilijoilla oli yhteistä koulutusta muiden korkeakoulujen kanssa. Aalto-yliopiston suunnannäyttäjänä voidaan pitää International Design Business Management -ohjelmaa (IDBM). 20 vuotta sitten perustettu IDBM oli alun perin Kauppakorkeakoulun, Taideteollisen korkeakoulun sekä Teknillisen korkeakoulun yhteinen sivuainekokonaisuus. Vuonna 2010 IDBM laajentui maisteriohjelmaksi. IDBM-ohjelmassa koulutus toteutetaan edelleen tiiviissä yhteistyössä yritysten kanssa. Ohjelma antaa liiketoiminnan, insinööritieteiden ja muotoilun tulevaisuuden ammattilaisille mahdollisuuden kehittyä haastavissa yritysprojekteissa. Ohjelma kouluttaa Aallon verkkosivuston mukaan maailmanluokan osaajia globaalien, muotoilua ja teknologiaa hyödyntävien liiketoimintakonseptien suunnitteluun ja toteutukseen. (Aalto-yliopisto d.)

Vaikka Aalto-yliopiston perustaminen herätti keskustelua ja vastahankaakin, sen syntyä voi pitää merkittävänä ja tärkeänä myös muotoilijakoulutuksen kannalta. Monialaisuudesta ja monitieteellisyydestä puhuttiin jo 2000-luvun alussa ja IDBM-ohjelman ja yliopistojen yhdistymisen voi nähdä olleen yksi muotoilualan kehittymisen elinehdoista yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti haastavassa maailmantilanteessa.

5.4 2000-LUVUN MUOTOILUYYMÄRRYS

2000-luvulla on toteutettu mittavia toimenpiteitä muotoiluviestinnän saralla. Tärkeimpänä tunnetaan luonnollisesti parin vuoden takainen muotoilupääkaupunkihanke, kun teollisen muotoilun maailmanjärjestö ICSID nimesi Helsingin ympäryskuntineen maailman designpääkaupungiksi. WDC 2012 ei kuitenkaan ole ollut ainoa kansainvälisesti noteerattu muotoilualan tapahtuma ja viestinnällinen toimenpide 2000-luvun Suomessa.

5.4.1 Muotoilun vuosi 2005

Jo mainitusta Muotoilu 2005! -ohjelmasta poiki valtakunnallinen Muotoilun vuosi 2005, jonka tavoitteena oli parantaa suomalaisten yritysten kilpailukykyä edistämällä muotoilun käyttöä yritysten strategisena työkaluna. Erityisesti viestintään panostettiin muotoiluvuoden 2005 aikana, jolloin muotoilusta tiedotettiin laajasti. Design Forum Finlandin koordinoimassa valtakunnallisessa Muotoilun vuosi -hankkeessa oli mukana joukko muotoiluorganisaatioita sekä muita yhteistyökumppaneita. Muotoilun vuosi 2005 nosti myönteisellä tavalla muotoilua esille suomalaisessa yhteiskunnassa. Muotoilun vuosi oli eräänlainen virstanpylväs monivuotisille satsauksille muotoilun hyväksikäytön lisäämiseksi ja muotoilualan kehittymisen edistämiseksi. (Elinkeinoelämän keskusliitto)

5.4.2 World Design Capital 2012

Helsinki oli vuonna 2012 yhdessä Espoon, Vantaan, Kauniaisten ja Lahden kanssa teollisen muotoilun maailmanjärjestön Icsidin nimeämä maailman designpääkaupunki. Designpääkaupungin tehtävä on edistää muotoilun käyttöä kaupunkien sosiaalisessa, kulttuurisessa ja taloudellisessa kehittämisessä. Maailman designpääkaupungin nimeävä ICSID on kansainvälinen muotoilujärjestö (International Council of Societies of Industrial Design). ICSID korostaa designpääkaupungin määritelmässä hankkeen yhteiskunnallista tehtävää, kansainvälisyyttä sekä nykymuotoilun monimuotoista ja laaja-alaista luonnetta. Maailman designpääkaupunki valitaan joka toinen vuosi. Sen tavoitteena on edistää ja tukea muotoilun laajamittaista käyttöä kaupunkien sosiaalisessa, kulttuurisessa ja taloudellisessa kehittämisessä. (Helsingin kaupunki c.). Helsinkiä edeltäneet designpääkaupungit olivat Italian Torino (2008) ja Etelä-Korean Seoul (2010). Vuonna 2014 designpääkaupunki oli Etelä-Afrikan Kapkaupunki ja vuoden 2016 designpääkaupunkinimityksen on saanut Taiwanin Taipei. (ICSID)

Yksittäisten hankkeiden ohella Helsingin designpääkaupunkivuodessa haluttiin korostaa jatkuvaa toimintaa ja pysyviä vaikutuksia. (Helsingin kaupunki b.) Vaikka aiempiakin muotoilun näkyvyyssponnistuksia ja hankkeita oli toteutettu Suomessa, World Design Capital on ollut yksiselitteisesti näkyvin ja laajin muotoilualan hanke Suomessa. Merkittävän siitä tekee erityisesti se, että se oli nimitys eikä järjestäjältä lähtöisin oleva kampanja. Helsingin valintaa ICSID perusteli uskottavalla taustalla, nopeasti muuttuvalla kaupunkiympäristöllä ja sitoutumisella muotoilun käyttöön hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn lähteenä. Tavoitteena oli muotoilun aiempaa laajempi käyttö suomalaisessa yhteiskunnassa, ja siksi hankkeen taakse kerättiin poikkeuksellisen laaja verkosto. Viiden osallistujakaupungin lisäksi verkostoon liittyivät valtio, yrityksiä, yliopistoja ja korkeakouluja, oppilaitoksia, kansalaisjärjestöjä ja säätiöitä sekä muotoilualan keskeiset toimijat. World Design Capital Helsinki 2012 -hankkeen toteuttamisesta ja oikeuksien hallinnasta vastaamaan perustettiin Kansainvälinen designsäätiö kesällä 2010. (Helsingin kaupunki 2013.)

Designpääkaupungin toiminta jakautui ohjelmaan ja viestintään. Helsingissä ohjelmakokonaisuuden hankkeista noin puolet oli erilaisia kehityshankkeita ja toinen puoli yleisölle suunnattuja tapahtumia. Viestintä oli keskeisessä roolissa hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi. Designpääkaupunkihakemuksessa määriteltyä pääteemaa ”Open Helsinki – Embedding Design in Life” lähestyttiin kolmen alatavoitteen kautta: avoin kaupunki, globaali vastuu ja uuden kasvun juuret. (Helsingin kaupunki 2013.)

Taustayhteisöjen merkitys ohjelman rakentumisessa oli suuri. Kaupungit, valtio, yritykset, yliopistot ja muut yhteisöt kehittivät sisältöhankkeita ja toteuttivat myös ohjelman ulkopuolisia hankkeita. Uudet ratkaisut esittelivät muotoilun menetelmien sovellusalueita kuten esimerkiksi palvelumuotoilua, strategista designia ja informaatiomuotoilua. (Helsingin kaupunki 2013.)

Vaikka designpääkaupunkivuoden teema oli ”muotoilu on osa elämää”, hankkeesta viestiminen tapahtui pääosin perinteisen muotoilun näkökulmasta. Merkittävää jälkikäteen katsottuna oli kuitenkin se, että muotoilusta tuli puheenaihe ja etenkin se, että julkisen sektorin muotoiluhankkeet tulivat julkisuuteen. Vuoden aikana muotoilun avulla ratkaistiin muun muassa terveys- ja sosiaalipalveluja, opiskelijakirjaston palvelua, lentokentän turvatarkastusta, työnteon tapoja, työasuja ja opastejärjestelmien uudistusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti)

Hankkeen loppuraportin aineiston perusteella kaupunkilaisten ymmärrys muotoilusta oli kasvanut, ja käyttäjän näkökulma osana suunnittelua korostui. Muotoilun avulla ratkaistiin ongelmia erilaisissa ympäristöissä. Lasten ja nuorten muotoilukasvatusta lisättiin, syntyi uutta yhteistyötä ja uusia tekemisen paikkoja ja tapoja. Kansainvälisesti Helsinki nousi kiinnostavaksi muotoilukaupungiksi ja toimi muotoilumaailman kohtauspaikkana. (Helsingin kaupunki 2013.)

5.5 JULKINEN SEKTORI, PALVELUT JA MUOTOILU

5.5.1 Toimiva kaupunki

Designpääkaupunkivuoden perintöä jatkamaan perustettiin Kansainvälisen design-säätiön Toimiva kaupunki -projekti, jonka tavoitteena on kehittää muotoiluun liittyvää osaamista julkisten palveluiden suunnittelussa. Toimiva kaupunki edistää muotoilun käyttöä kaupungeissa. Se tarjoaa kaupungeille asiantuntijuutta muotoilun hyödyntämisessä ja auttaa muotoilualaa ymmärtämään julkisen sektorin tarpeita. Keskeistä Toimivan kaupungin hankkeissa on se, että liittyvät julkisiin palveluihin ja osallista-vaan suunnitteluun. Ongelmia ratkotaan muotoilun avulla. Toimivan kaupungin yhteistyöhankkeet kuvaavat hyvin sitä aallonharjaa, jolla nyt muotoilussa edetään. Kaupunkimuotoilusta on syntynyt ajankohtainen teema niin muotoilualalla kuin kaupunkien sekä palvelujen kehittämisessäkin. (Toimiva kaupunki a.)

5.6 MUOTOILUN UUDET VAHVUUDET

Kaikki tässä luvussa jo esitellyt ohjelmat ja hankkeet nostavat esiin samoja teemoja. Kun 2000-lukua tarkastelee sen alusta lähtien, muotoilun perusasioista, kuten ongelmanratkaisusta ja käyttäjälähtöisyydestä on jalostunut uusia muotoilun käyttöalueita. Tämän luvun ensimmäisissä kappaleissa esiteltiin sitä alustaa, jolle muotoilu tällä hetkellä rakentuu. Muotoiluhankkeet ja niistä seurannut kehitys kuten koulutus, muu muotoilun edistämistyö ja muotoiluviestintä sekä sen kautta syntynyt muotoiluymmärrys tukevat muotoilun kehittymistä vahvana, yhteiskunnallisesti merkittävänä alana ja kilpailukyvyyn parantajana. Muotoilun asema on vahvistunut niin, että se huomioidaan paremmin osana prosesseja. Muotoilun hyödyntämisen kannalta on oleellista, että se otetaan mukaan suunnitteluun ja kehitykseen prosessien alussa, siinä missä markkinointi tai insinööriosaaaminen. Tässä esimerkiksi palvelumuotoilun menetelmät ja hankkeet ovat onnistuneet hyvin.

Muotoilun tämän hetkiset vahvuudet, mutta myös kehittämisalueet ovat omasta näkökulmastani kansainvälistyminen, muotoiluosaamisen lisääminen palvelusektorilla, muotoiluajattelun sekä osallistavan suunnittelun menetelmien hyödyntäminen, nykyteknologian ja digitalisaation hyväksi käyttäminen sekä vastuullisen toimintatavan vaaliminen.

5.6.1 Kansainvälistyminen ja kasvu

Teknologian kehittymisen ja maailmakaupan vapautumisen myötä kansanväliset markkinat ovat auneet myös suomalaiselle muotoilulle. Samaan aikaan kun kilpailu on koventunut muun muassa globaalien markkinoiden takia, on tietoliikenteen kehitys ja digitalisoituminen mahdollistanut yritysten laajentumisen globaaleille markkinoille. Pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymisen nähdään olevan lääke Suomen talouden elpymiseen. Muotoilunkaan kansainvälisiä mahdollisuuksia ei ole vielä osattu hyödyntää riittävästi, eikä yksikään kasvuhaluinen suomalainen muotoiluyritys tai muotoiluvetoinen yritys voi sivuuttaa kansainvälisiä markkinoita. Ja toisaalta yksikään muotoilualan toimija ei voi toimia kannattavalla ja kipailukykyisellä tavalla haluamatta kasvaa.

Teollisuustaiteen Liitto Ornamon syyskuussa 2014 julkaiseman muotoilualan suhdannekatsauksen mukaan 11 % tutkimukseen vastanneista on voimakkaasti kasvuhaluisia. Suhdannekatsauksen mukaan keskeisin kasvukeino on myynnin ja markkinoinnin tehostaminen, mutta yritykset kasvavat myös orgaanisesti. Tällä suhdannekatsauksessa tarkoitetaan uusien palvelujen ja tuotteiden kehittämisen ohella liiketoiminnan laajentamista uusille maantieteellisille markkina-alueille. Ristiriitaista suhdannekatsauksen tuloksissa oli yritysten haluttomuus kasvaa, mutta samaan aikaan halukkuus kansainvälistyä ja usko liikevaihdon kasvuun ja kannattavuuden paranemiseen. Kasvuhaluttomuuden selityksenä pidettiin sitä, että koska vastaajista merkittävä osa oli yksinyrittäjiä, kynnys palkata ulkopuolista työvoimaa on korkea. Työvoiman palkkaamisen esteenä olivat katsauksen mukaan kysynnän epävakaumus ja työn sivukulut. (Teollisuustaiteen Liitto Ornamo 2014: 57–58.)

Kansainvälistyminen mahdollistaa alan toimijoille vielä tuntemattomia, mutta merkittäviä mahdollisuuksia kasvuun ja liiketoiminnan kehittymiseen. Kansainvälisen potentiaalin käyttöönotolla voi olla merkittävä vaikutus suomalaiseen muotoiluala, yrityskenttään ja suomalaisten muotoilijoiden ammatinkuvaan. Digitalisoituminen on vahvana teemana tässä opinnäytetyössä ja se liittyy keskeisesti myös kansainvälistymiseen. Verkkokaupan mahdollisuudet on yksinkertainen esimerkki siitä, kuinka suomalainen muotoilutuote voi levitä kotimaan markkinan sijaan koko maailmaan.

Teollisuustaiteen Liitto Ornamo järjesti edellä mainitun Muotoilualan suhdannekatsauksen julkistamistilaisuuden syyskuussa 2014. Suhdannekatsauksen esittelyn jälkeen tilaisuus jatkui Muotoiluala ja talous -paneelikeskustelulla, johon osallistui muotoilualan keskeisiä toimijoita sekä yrityksistä että muista muotoilualan organisaatioista ja valtionhallinnosta.

Paneelissa nostettiin esiin suhdannekatsauksen merkittävimpiä tuloksia. Myös paneelistit tarttuivat toistuvasti ristiriitaan kasvuhakuisuuden ja kansainvälistymisen välillä. Yritykset haluavat kansainvälistyä, mutta eivät kasvaa. Ala ei puolestaan kehity jos yritykset eivät kehity ja kasva. Kasvun ja kansainvälistymisen yhtenä ja korostettuna mahdollistajana pidettiin yksilöiden – yrittäjien ja muotoilijoiden – intohimoa työhön, päämäärätietoisuutta, sinnikkyyttä ja tavoitetta olla alansa paras. Lisäksi paneelissa todettiin, että myös positiivisia esimerkkejä tarvitaan. Paneelikeskustelussa mukana olleen Joel Roosin perustama One Nordic Furniture Company edustaa edellä mainittuja kansainvälistymisen menestystekijöitä. One Nordic Furniture Company on kotimainen yritys, joka myytiin miljoonakaupalla yhdysvaltalaiselle muoti- ja designalan verkkoyhtiölle Fabille kesäkuussa 2014. Fabilla on maailmalla yhteensä 12 miljoonaa asiakasta. One Nordic Furniture Companyn perusajatuksena oli tehdä korkealaatuisia huonekaluja ja valaisimia, joita on myös taloudellista kuljettaa ja koota. Myös tuotteiden jakelukanavat mietittiin uudelleen – varsinaista kivijalkakauppaa ei ollut, vaan pääpaino oli verkkokaupassa (www.finnishdesignshop.fi). *”Lähdimme alun pitäen siitä, että myymme ykkösluokan laatua, mutta samalla huonekalumme ovat äärimmäisen helppoja koottavia. Periaatteemme on, että kuka tahansa pystyy kokoamaan kotiin lähetetyn huonekalun alle minuutissa. Samalla huonekalut on suunniteltu mahdollisimman kevyiksi ja yksinkertaisiksi, jotta paketeista ei tule liian suuria verkkokauppaan”*, Joel Roos kertoo Helsingin Sanomien haastattelussa (Arola 24.6.2014, Helsingin Sanomat).

Vaikka globaali kaupankäynti ja digitalisoituminen mahdollistavat One Nordic Furnituren kaltaisia menestystarinoita, on globaali talous tuonut mukanaan myös muun muassa ympäristöön liittyviä haasteita. Kansainvälistyminen ja digitalisaatio eivät kuitenkaan välttämättä tarkoita enää ympäristön kuormittamista ja tavaroiden rahtaimista maapallon laidalta toiselle, vaan ne mahdollistavat paikallisen tuotannon ja materiaalihokkuuden. Globaaliin markkinaan liittyy myös tuotannon rakenteen muutos. Tuotannon siirtyessä sinne missä kuluttaja on, voidaan nyt jo tuottaa esimerkiksi 3D-tulostustekniikalla tuotteita verkon välityksellä.

5.6.2 Sosiaalinen muotoilu

Edellisessä luvussa kuvattiin muotoilijan vastuullista ja eettistä tapaa toimia. Ekologinen vastuu muotoilijoiden toiminnassa on ollut lähes itsestään selvää jo pitkään. Nyt myös sosiaalinen vastuu ja muotoilu ovat ajankohtaisia aiheita ja ne liitetään toisiinsa. Sosiaalinen muotoilu ei kuitenkaan aukea helposti tai tee itsestään selittämättä ymmärrettävää. Sosiaalinen muotoilu on käsitteenä toistaiseksi epämääräinen, eikä kattavaa määritelmää ole helppoa löytää. Sosiaalista muotoilua voidaan kuitenkin pitää yhteisön tai yhteiskunnan tarpeista lähtevänä vastuullisena ongelmanratkaisuna muotoilun keinoin.

Tarpeet tai ongelmat ovat vaihtelevia ja tästä johtuen niiden ratkaisemiseksi tarvitaan monialaisia työryhmiä. Keskeisessä osassa sosiaalisessa muotoilussa ovat kuitenkin yhteisöt ja käyttäjät, joiden tarpeita tai ongelmia ratkaistaan. Sosiaalisen muotoilun voisi määritellä olevan yhdistelmä osallistavaa suunnittelua, sosiaalisia innovaatioita ja palvelumuotoilua.

5.6.3 Palvelumuotoilu

Palvelujen yhteiskunnallinen merkitys ja palvelujen osuus tuotannosta on kasvanut – on siirrytty palveluyhteiskuntaan. Palvelujen kehittämisen uusille välineille on syntynyt tarve, johon vastaamaan on syntynyt palvelumuotoilu.

Palvelumuotoilu on tuoreimpia muotoilun aloja. Palvelujen suunnittelu ei sinänsä ole uutta, mutta nykyään myös muotoilun menetelmät on valjastettu palvelujen suunnitteluun vastaamaan yhä kasvavan palvelusektorin ja palvelutarpeiden haasteisiin. Palvelumuotoilu on kasvava osaamisala, joka tuo muotoiluosaamisen palveluiden kehittämiseen, lisäämään uusien palvelujen arvoa (Tuulaniemi 2011: 13.).

Kuten luvussa kaksi viitattiin, palvelumuotoilun määrittely on vaikeaa. Tämän toteaa myös Juha Tuulaniemi Palvelumuotoilu-kirjassaan. Tuulaniemen mukaan palvelumuotoilu yhdistää vanhoja asioita uudella tavalla. Tuulaniemi toteaa, että ehkä juuri tästä syystä kokonaiskuva palvelumuotoilusta on jäänyt hahmottamatta (Tuulaniemi 2011: 12.). Yksinkertaistaen palvelumuotoilun voisi sanoa olevan kokemuksen muotoilua. Tarkemmin ajateltuna kokemukset liittyvät kaikkeen toimintaan – palvelumuotoilu pureutuu siihen, kuinka käyttäjä tai asiakas kokee palvelun.

Tuulaniemen mukaan palvelumuotoilu on myös systemaattinen tapa kehittää liiketoimintaa. Se on prosessi ja useista osaamisaloista kumpuava työkalu- ja menetelmävalikoima. Palvelumuotoilulle on ominaista kokonaisvaltainen lähestyminen kehitettävään palveluun. (Tuulaniemi 2011: 27.)

Teoksessa Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen esitetään, että palvelumuotoilu yhdistää kulttuurisen, sosiaalisen ja ihmillisen vuorovaikutuksen alueet. Palvelumuotoilussa muotoilualan menetelmien käyttö toimii tärkeänä linkkinä eri toimijoiden välillä. Muotoilun tutkimus- ja visualisointimenetelmät auttavat eri näkemysten kohtaamisessa (Miettinen 2011: 22). Palvelumuotoilu lähtee inhimillisen toiminnan, tarpeiden, tunteiden ja motiivien kokonaisvaltaisesta ymmärtämisestä (Miettinen, Raulo & Ruuska 2011: 13.).

Muotoilun muuttunut rooli -raportissa todettiin viisi vuotta sitten palvelumuotoilun olevan muotoilualan odotusten ja toiveiden kohde tulevaisuudessa. Selvityksen mukaan palvelujen käyttäjälähtöinen suunnittelu koettiin tärkeäksi, mutta haasteena koettiin olevan kysyntäosaaminen ja tarjonnan pienuus. Tarvetta palvelumuotoiluosaamiselle ja palvelumuotoilutyölle sen sijaan katsottiin olleen jo tuolloin. (Aminoff, Hänninen, Kämäräinen & Loiske 2010: 32.). Kun tarkastellaan palvelumuotoilun kehitystä tällä hetkellä, voidaan todeta, että edistystä on tapahtunut. Palvelumuotoilun hankkeet ovat olleet kiitettyjä ja palkittuja ja palvelumuotoilun ala ja osaaminen on kasvanut.

Palvelumuotoilua tai sen tarjoamia yhteiskunnallisia ja liiketoiminnallisia mahdollisuuksia ei osata kuitenkaan vieläkaan hyödyntää optimaalisesti. Vaikka kiinnostus palvelumuotoilua kohtaan on kasvanut ja kasvaa edelleen, ei sitä tunneta edelleen-

kään kovin hyvin alan ulkopuolella. Palvelumuotoilun mahdollisuudet ovat mittavat, mutta alasta tulisi oppia kertomaan niin, että sen hyödyt tulisivat helposti ymmärretyiksi.

5.6.4 Käyttäjäkeskeinen ja osallistava suunnittelu

Juha Tuulaniemi johdattaa Palvelumuotoilu-kirjassaan lukijan palvelumuotoilusta yhteissuunnitteluun ja osallistamiseen. *“Yhteiskehittäminen on palvelumuotoilua. Palvelumuotoilu on yhteiskehittämistä. Palvelumuotoilun yksi keskeinen ajatus on palvelun eri osapuolten osallistaminen palvelun kehittämiseen”*. (Tuulaniemi 2011: 116.)

Palvelumuotoiluun liittyy siis läheisesti käyttäjän huomioiminen ja osallistaminen. Muotoilun lähtökohtana on kuitenkin aina – myös tuotemuotoilussa – käyttäjä. Käyttäjälähtöisyys on tuonut mukanaan myös empatialähtöisen ajattelun, jossa ihminen eli käyttäjä on entistä tärkeämmässä osassa. Keskeisenä päämääränä on asiakaslähtöisten tarpeiden ja odotusten huomioiminen.

Käyttäjät otetaan yhä enemmän mukaan suunnitteluprosesseihin ja prosesseissa käytetään osallistavan muotoilun menetelmiä. Muotoilu ei ole enää työpöydän takana tapahtuvaa, vaan havainnoivaa, keskustelevaa, prototypoivaa ja testaavaa.

Osallistavan suunnittelun hyödyt perustuvat siihen, että asianosaiset ovat mukana kehittämistyössä. Tällöin varmistetaan se, että käyttäjien tarpeet huomioidaan ja suunnittelulla vastataan niiden käyttäjien tarpeisiin, joita varten prosessi synnytetään ja luodaan tuote, palvelu tai niiden yhdistelmä. Osallistava suunnittelu voi myös synnyttää kokonaan uudenlaisia ratkaisuja, joita ei syntyisi ilman käyttäjien osallistumista. Osallistavassa suunnittelussa päästään myös testaamaan tuloksia nopeasti eri vaiheissa.

5.6.5 Muotoiluajattelu – design thinking

Käyttäjälähtöisyys ja osallistaminen ovat muotoiluajattelunkin ytimessä. Edellisessä luvussa kuvattiin muotoilijan tapaa ajatella ja nostettiin esiin myös muotoiluajattelu eli design thinking. Muotoilulle tyypillinen käyttäjälähtöisyys ja tapa ajatella toisin tai uudella tavalla on muotoiluajattelun perusta. Muotoiluajattelu ei kuitenkaan välttämättä liity fyysisen tuotteen muotoiluun eikä muotoiluprosessiin, vaan ajattelutapaan, jota voidaan hyödyntää sekä yrityksissä että julkisella sektorilla.

Satu Miettinen kuvailee Muotoiluajattelu-kirjassa muotoiluajattelun olevan muotoilutoiminnan lisäksi yrityksen kykyä toimia luovasti ja proaktiivisesti, sopeuttaa toimintaa muutokseen ja antaa työkaluja muutosjohtamiseen. Miettisen mukaan muotoiluajattelu on osa yrityksen tai organisaation kyvykkyyttä tuottaa uutta sisältöä, kehittää liiketoimintaa ennakoiden ja prototyyppien sekä tehdä kehitystyötä yli toimiala- ja organisaatorajojen. Muotoiluajattelu mahdollistaa ratkaisukeskeistä toimintaa, jossa hyödynnetään monialaista asiantuntijuutta luovien, visuaalisten, toiminnallisten ja konkretisoivien menetelmien avulla. Miettinen kirjoittaa muotoiluajattelun ja muotoi-

lun menetelmien mahdollistavan uusien ratkaisujen ja toimintatapojen kehittämisen koko henkilöstön näkökulmasta, ei vain muotoilukoulutuksen saaneiden näkökulmasta. (Miettinen 2014: 11.)

Miettisen mukaan muotoiluajattelun näkökulmasta asiantuntijuuden eri alueet nähdään toisistaan riippuvaisina ja muotoiluajattelun avulla esiin tuotavina. Muotoiluajattelu koostaa yhteen eri asiantuntijuusalueiden tuottaman tiedon ja osaamisen usein hyvin visuaalisia ja virtuaalisia menetelmiä apuna käyttäen. Muotoilijan ja muotoilun roolina on muodostaa alusta ja antaa menetelmät, jolla monialainen asiantuntijajoukko saa tuotettua uutta sisältöä ja uusia ratkaisuja. (Miettinen 2014: 15.)

Muotoiluajattelun hyödyt saavutetaan ainoastaan siten, että ajattelutapa saadaan juurrutettua koko organisaation tai työryhmän toimintaan ja toimintatapoihin. Toisaalta myös pienet yritykset voivat hyödyntää muotoiluajattelua. Muotoiluajattelu voi tuoda tulevaisuudessa mittaamattoman arvokkaan ulottuvuuden muotoilijoille ja muotoiluajattelun juutuessa yritysten päätöksentekoprosesseihin, tarve muotoiluosaamiselle myös kasvaa. Muotoiluajattelun avulla voidaan parantaa yritysten kilpailukykyä ja sitä kautta kasvattaa myös muotoilualaa ja muotoilijoiden ja muotoiluyritysten liiketoimintaa.

5.6.6 Vuorovaikutuksen suunnittelu

Digitalisaatio, teknologia ja yhä kehittyvät laitteet ja käyttöliittymät ovat hyödyntäneet muotoiluosaamista. Muotoilulle tuttu käytettävyys on myös vuorovaikutuksen suunnittelun perusta. Ihmisen ja laitteiden sekä järjestelmien välinen toiminta on synnyttänyt vuorovaikutuksen suunnittelun. Vuorovaikutuksen suunnittelu tuo palveluihin lisäarvoa, se voi muun muassa parantaa loppukäyttäjäkokemusta ja käytettävyyttä. Vuorovaikutuksen suunnittelussa on onnistuttu esimerkiksi silloin, kun dialogi käyttäjän ja laitteen välillä toimii ja se tuottaa perinteisen muotoilun tapaan ratkaisun ongelmaan. Esimerkkejä vuorovaikutuksen suunnittelusta ovat muun muassa käyttöliittymät. Usein käyttöliittymät, joiden avulla vuorovaikutus ihmisen ja laitteen välille syntyy ovat osa fyysistä tuotetta. Tällöin muotoilu laajenee samassa tuotteessa tuotemuotoilusta immateriaaliseen suunnitteluun.

5.6.7 Muotoiluun vaikuttavat uudet teknologiat

Uudet teknologiat vaikuttavat muotoilijan työhön ja koko alaan. Useat uudet teknologiat ovat myös muotoilijoiden hyödynnettävissä. Muotoilijan työhön parhaimmallaan vaikuttava teknologia on 3D-printtaus. Se on väline mallinnukseen ja prototyyppiin, mutta vaikuttaa myös tuotantoon. Vaikka tietokoneavusteisen suunnittelun lisääntymisestä johtuen ennen puhuttiin siitä, miten tietokonemallintaminen rajoittaa luovaa ilmaisua, uudet teknologiat ovat viime aikoina vaikuttaneet hahmomallien ja proto-

tyyppien valmistuksessa päivittäin. Kun kokeileminen ja testaus helpottuvat ja nopeutuvat, lopputulos voidaan viimeistellä paremmaksi, yhä nopeammin ja edullisemmin.

Teknologioiden ja uusien sovellusten käytön lisäksi muotoilua hyödynnetään yhä enemmän myös digitaalisessa suunnittelussa ja digitaalisten palvelujen kehittämisessä. Älykkäitä tuoteinnovatioita syntyy jatkuvasti ja ne hyödyntävät muotoilua. Myös uusia materiaaleja ja materiaaliteknologioita hyödynnetään muotoilualalla ja muotoiluintensiivisissä yrityksissä enenevässä määrin.

Esimerkkinä voidaan mainita UPM:n ja Metropolian ammattikorkeakoulun yhteistyössä kehittämä Biofore-konseptiauto, jossa valtaosa perinteisesti muovista valmistetuista osista on korvattu UPM:n biomateriaaleilla. Biomateriaalit soveltuvat laajasti eri käyttötarkoituksiin, esimerkiksi teollisiin- ja kuluttajatuotteisiin. Esimerkiksi Genelec käyttää biokomposiittimateriaalia kaiuttimissaan. (www.upm.com)

Tuoreita tuoteinnovaatioita ja tuote-palveluyhdistelmiä on syntynyt myös hyvinvoinnin alueella. Esimerkkituotteina ovat kaksi hyvinvointisormusta. Suomalaiset yritykset Öura ja Moodmetric ovat lanseeraamassa lähes samanaikaisesti kehoa mittaavat sormukset. Oululaisen Haltian-yrityksen Öura-sormus kykenee mittaamaan tarkasti muun muassa käyttäjänsä unen laadun ja arvioimaan käyttäjän valmiustason. Mobiilisovelluksen kautta se antaa käyttäjälle henkilökohtaista ohjausta muun muassa unen laadun parantamiseen, aktiivisuustason ja ajoituksen säätämiseen sekä palautumisen ja valmiustilan parantamiseen. (www.ouka.fi)

Moodmetric puolestaan on älysormus, jonka tarkoitus on mitata käyttäjänsä tunnetilan tasoa ja kertoa siitä puhelinsovelluksen avulla. Tunneintensiteettiä kuvataan välillä 0-100 sijoittuvalla arvolla. Tunnetilan positiivisuuteen tai negatiivisuuteen sormus ei ota kantaa, mutta intensiivisten tuntemuksien kourissa kamppaileva käyttäjä voi tehdä mobiilisovelluksen ohjeiden mukaan lyhyitä rauhoittavia harjoituksia tunnetilansa laskeakseen. (www.mobiili.fi)

Laajemmin uusiin teknologioihin ja digitalisoitumiseen sekä myös muotoiluun liittyen puhutaan myös esineiden internetistä tai ubiikista yhteiskunnasta. Niitä käsitellään tulevaisuudessa luvuissa.

6 Tulevaisuudentutkimus ja ennakointi

6 TULEVAISUUDENTUTKIMUS JA ENNAKOINTI

6.1 MUUTOS

Muotoilun historia ja lähimenneisyys on osoittanut, että eri kausina samantapaiset muutosprosessit ovat tuottaneet samankaltaisia muutoksia. Esimerkiksi taloudellisesti haastavina aikoina muotoiluala on toisaalta kärsinyt, mutta toisaalta haasteet ovat synnyttäneet innovaatioita ja luoneet uutta. Sama ilmiö on toistunut eri vuosikymmeninä. Tulevaisuuden tutkija Markku Wilenius sanoo Helsingin sanomien haastattelussa, että tulevaisuuden liikevoimat rakentuvat menneisyyden aineksista. Ilman perspektiiviä ei voi ymmärtää, mitä maailmassa tapahtuu. Hänen mukaansa 50–60 vuoden mittaisia pitkiä aaltoja on ollut olemassa teollisuuden alkua ajoista lähtien. Juuri nyt maailmaa ja Suomea ravastelee siirtyminen ”kuudenteen aaltoon”. Sitä ymmärtääkseen pitää kurkistaa 150 vuoden taakse, aikaan, jolloin Suomi kytkeytyi maailman talouteen metsäteollisuuden paperin kautta. Paperituotannon taannuttua olemme uuden edessä. Wileniuksen mielestä Suomen suurin lähitulevaisuuden haaste on teollisuusyhteiskunnan muuttuminen palvelukeskeiseksi vuorovaikutusyhteiskunnaksi. (Rinne 31.12.2014, Helsingin Sanomat)

Vaikka käsitys muotoilualan historiassa tapahtuneiden ilmiöiden toistuvuudesta olisiakin yleisesti tunnistettu, ei kukaan ole todennäköisesti parikymmentä vuotta sitten osannut tarkalleen sanoa, miltä muotoiluala nyt näyttää ja millaista muotoilijan työ tänään on. Samasta syystä varautuakseen vakavalla mielellä tuleviin muutoksiin ei tulevaisuutta voi pelkästään arvailla. Tulevaisuutta pyritään ymmärtämään erilaisten menetelmien avulla. Futuristit tekevät ennakointia työkseen, myös erilaisten ammattikuntien sisällä ja eri tieteenaloilla.

Siitä huolimatta, että kykenemme tämän hetken tiedon puitteissa määrittelemään mikä muutos on käynnissä, ei muutoksen suunnasta tai muutosvauhdista voida olla varmoja. Maallikon näkökulmasta voi vetää johtopäätöksiä siitä, miten asioiden ja yhteiskunnan oletetaan kulkevan tiettyyn suuntaan, mutta todellisuudessa kukaan voi varmasti sanoa, mitä yllättäviäkin ilmiöitä syntyy ja mitä vaikutuksia tulevilla tapahtumilla on.

Tulevaisuuden ennakkoinnilla voidaan kuitenkin varautua muutokseen ja tulevaisuuteen voidaan myös vaikuttaa. Tulevaisuudentutkimus pystyy myös tulkitsemaan mitä tapahtuu kun muutoksen suunta tai vauhti muuttuu tai jotain yllättävää tapahtuu.

6.2 ENNAKOINTI

6.2.1 Ennustamisesta ennakkointiin

Ennakkointi ja ennustaminen ovat keskeisiä termejä kun tulevaisuutta hahmotetaan erilaisissa tulevaisuudentutkimuksen projekteissa. Ennustamisesta on tulevaisuudentutkimuksen alalla puhuttu huomattavasti pidempään kuin ennakkoinnista. Jo Delfoin oraakkelit ennustivat tulevaa. Ennakkointi puolestaan nousi tulevaisuudentutkijoiden tietoisuuteen ensimmäisen kerran selkeämmin vuonna 1983. (www.foresight.fi)

6.2.2 Mitä ennakkointi on

Tulevaisuudentutkimus ja ennakkointi ovat hyvin lähellä toisiaan. Tulevaisuudentutkimukseen verrattuna ennakkointia pidetään kuitenkin käytännönläheisempänä toimintana. Ennakkointi on toimintaa, joka pyrkii ennakoimaan sitä, mitä tulevaisuudessa tapahtuu, minkälaista kehitystä tulevaisuudessa tapahtuu ja sitä, miten tulevaan tulisi varautua.

Ennakkointi on tulevaisuutta kohti muuttuvan nykyisyyden hallintaa mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaa koskevan tiedon avulla. Ennakkointiin katsotaan kuuluvan tulevaisuuden kuvaaminen, analysointijärjestelmien luominen, kehittäminen ja hyödyntäminen ja tulevaisuutta koskevan tiedon tuottaminen, hankinta, käsittely, muokkaus, analysointi ja raportointi. Usein ennakkointi-sanaa käytetään myös viitattaessa erityisesti suunnittelumenetelmiin erottamaan näitä varsinaisesta tulevaisuudentutkimuksesta. (Opetushallitus a.)

6.3 TULEVAISUUDENTUTKIMUKSEN JA ENNAKOINNIN MENETELMIÄ

Kun puhutaan tulevaisuudentutkimuksesta ja ennakkoinnista, menetelmät ovat usein keskeisessä asemassa. Tulevaisuudentutkimus ja tulevaisuusajattelu pitää sisällään tietynlaisen asenteen ja tavan ajatella. Systeemiajattelu, luovuus, aikakäsitys, tulevaisuustiedon luonne, argumentaatio, oppiminen, vuorovaikutuskytkennät, riski, syy- ja seuraussuhteet, muutos, todennäköisyys ja kompleksisuus (arkiajattelunkin tasolla, ilman teorioita) ovat olennainen osa tulevaisuudentutkijan ja ennakoijan tapaa hahmottaa maailmaa. Tulevaisuudentutkimuksen ja ennakkoinnin alalla kehitettyjä menetelmiä ovat mm. tulevaisuustaulukkomenetelmä, skenaariomenetelmä ja delfoi-menetelmä sekä visionäärisen johtamisen menetelmät. Näkemyksellisen tiedon tuottamossa ja esittämisessä voidaan hyödyntää myös mitä tahansa luovan työskentelyn ja jopa taiteen keinoja, esimerkiksi tulevaisuusverstaita, aivoriihiä ja kuvataiteen tai draaman keinoja, kunhan se tapahtuu tehtävän kannalta perustellulla tavalla ja kunnollisesti. (Opetushallitus b.)

6.4 ENNAKOINNIN OSAT

Ymmärtääkseni selkeästi, mistä tulevaisuudentutkimuksessa ja ennakoimisessa on kyse, pyrin selittämään asian, itselleni tyypilliseen tapaan, käytännöllisesti. Ymmärrystäni edesauttaa futuristi Elina Hiltusen menetelmä jakaa ennakkoinnin käsitteet osiksi, joita Hiltunen itse kutsuu ennakkoinnin peruspalikoiksi (Hiltunen 2012: 74.). Näistä palikoista voi rakentaa ymmärryksen ennakkoinnin kokonaisuudesta. Myös tulevaisuudentutkimukseen vähemmän perehtynyttä lukijaa nämä ennakkoinnit osat eli peruspalikat auttavat ymmärtämään, mistä oikeastaan on kysymys. Perimmäisenä tavoitteenani on laajentaa ymmärrystäni tulevaisuudentutkimuksesta ja ennakkoinnista niin, että pystyn hyödyntämään tulevaisuunäkökulmaa rakentaessani hypoteesiä tulevaisuuden muotoilijasta.

6.4.1 Trendit

Tarkasteltavan ilmiön pitkän ajanjakson kuluessa tapahtuvaa yleistä kehityssuuntaa voidaan kutsua trendiksi. Trendi on sellainen piirre nykyhetkessä, joka voi jatkua tulevaisuudessa sellaisella tavalla, että sitä on suhteellisen helppo jäljittää tai ennakoida. Trendiä voisi kuvata esimerkiksi siten, että se on suuntaus, virtaus tai muutoksen kaava. Trendin ymmärtämisessä on aina mukana aika-aspekti, koska trendi on riippuvainen ajasta. Trendit ohjaavat päätöksentekoa vaikuttamalla valintoihin, makuun, arvostuksiin jne. Trendit voivat myös olla megatrendien osia. (Futurix a.)

Trendi-sanalla on monenlaisia merkityksiä eri ammattiryhmille. Trendi yhdistetään yleisesti muodin alaan ja muodissa trendi on paljon käytetty termi. Tulevaisuudentutkijan tai ennakoijan näkökulmasta trendit eivät kuitenkaan ole lyhytkestoisia muoti-ilmiöitä, vaan ne kertovat pitempikestoisista yhteiskunnan suuntauksista, joiden oletetaan ehkä jatkuvan tulvaisuudessaakin. Muotialaan viitaten, trendi voi kuitenkin merkitä sitä, että tuote, esimerkiksi vaate tai asuste siirtyy edelläkävijöiltä massoille. Hiltunen viittaa Matkaopas tulevaisuuteen -kirjassaan tulevaisuudentutkijoihin Gerard Celesteen ja Tom Miltoniin, jotka määrittelevät trendin olevan varma ennustettavissa oleva suunta tai tapahtumasarja, kuten maapallon ilmaston lämpeneminen. Heidän mukaansa trendi on looginen seuraus erilaisista eri aihealueilla muhivista syistä – trendi ei ole yksittäinen tapahtuma, vaan siihen tarvitaan useampia tapahtumia, jotta saadaan selville asioiden ”suunta”. Tilastotieteilijöille trendi puolestaan tarkoittaa kulmakerrointa eli käyrän suuntaa ja se nojautuu tosiasioihin perustuvaan dataan. Yhteiskuntatieteilijän näkökulmasta taas trendi ei liity historiaan, vaan se on se, mitä yleisesti oletetaan tapahtuvan tulevaisuudessa. Muotoilijoiden ja suunnittelijoiden näkökulmasta trendi taas kumpuaa ensimmäisistä muutoksen merkeistä, joiden avulla voidaan ennakoita tulevia suuntauksia. (Hiltunen 2012: 94.)

Elina Hiltunen määrittelee trendin kertovan lähimenneisyydessä ja tässä hetkessä näkyvästä muutoksen suunnasta, joka voi jatkua samana tulevaisuudessaakin. Hänen mukaansa, vaikka jokin kehityssuunta on ollut vallalla menneisyydessä ja tässä hetkessä, se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että jatko menisi automaattisesti saman kulmakertoimen

mukaan tulevaisuudessa. Hiltunen nostaa tässä yhteydessä esiin esimerkiksi 1970-luvun öljykriisin. Vaikka trendi oli ollut kasvava (öljyn määrä ja sen tuottama vauraus), ei voitu olettaa sen enää kasvavan kuten aiemmin uskottiin. Öljykriisi osoitti, että menneisyys ja nykyisyys eivät kerro tulevaisuuden suunnasta. (Hiltunen 2012: 95.)

6.4.2 Megatrendi

Megatrendin ja trendin välinen ero ei ole aina kovin selvä. Voidaan ajatella, että silloin on kysymyksessä megatrendi, kun ilmiötä voidaan kuvata kehityksen suurena linjana, aaltona, joka sisältää globaalin tason vaikutuksia ja alailmiöitä. Megatrendit muodostuvat useista samaan suuntaan kehittyvistä trendeistä – ne ovat ikään kuin useiden trendien kimppuja. Megatrendin suuntaa ei voida määritellä pelkästään tarkastelemalla yksittäisiä toimijoita tai tekijöitä, vaan megatrendi on makrotason ilmiöiden ja tapahtumakuvausten laaja kokonaisuus, joka sisältää useita erilaisia ja jopa toisilleen vastakkaisia alailmiöitä ja tapahtumaketjuja. Silti näistä ilmiöistä muodostuvalla kokonaisuudella voidaan nähdä oma kehityssuunta, jonka uskotaan usein jatkuvan samansuuntaisesti myös tulevaisuudessa. Niin trendit kuin megatrenditkin ovat tunnistettavia ja selkeän historian omaavia yhtenäisten ilmiöiden kokonaisuuksia, joilla on selkeä ja hahmotettavaksi aukeava kehityssuunta. (www.tulevaisuus.fi)

Elina Hiltunen esittelee kirjassaan Matkaopas tulevaisuuteen amerikkalaisen futuristin John Naisbittin kuvauksen megatrendeistä seuraavasti: *”Megatrendit eivät vain tule ja mene nopeasti. Nämä laajat yhteiskunnalliset, taloudelliset, poliittiset ja teknologiset muutokset muodostuvat hitaasti, mutta sitten kun ne tapahtuvat, ne vaikuttavat meihin jonkin aikaa – seitsemästä kymmeneen vuoteen tai pidempään”*. (Hiltunen 2012: 78.)

Hiltunen luonnehtii megatrendien kuvaavan nykyhetkeä. Hiltunen mukaan megatrendit ovat voimakkaasti läsnä ja vaikuttavat eri elämänalueille. Hiltunen kuvaa megatrendien maantieteellisen levinneisyyden olevan laaja. Ne ovat pitkäkestoisia ja voidaan (varauksella) olettaa, että ne kertovat myös tulevaisuudesta. Megatrendit eivät kuitenkaan ole välttämättä pysyviä, ne voivat vaimeta ja muuttua. Oleellista Hiltusen mukaan ei olekaan se, kuinka megatrendit säilyvät, vaan se, miten ja milloin ne muuttuvat. (Hiltunen 2012: 81.)

Megatrendit esiintyvät tässä opinnäytetyössäni merkittävässä roolissa, koska en tee omaa ennakkointityötä vaan nojaan jo tehtyyn ennakkointiin ja siihen miten tulevaisuus nähdään tällä hetkellä. Uskon megatrendien kertovan parhaiten niistä oletetuista suurista muutoksen linjoista, jotka vaikuttavat myös muotoilijan ammattiin.

6.4.3 Heikko signaali, villi kortti ja musta joutsen

Heikko signaali on ensimmäinen ilmaus muutoksesta tai se voi olla juuri se sysäys, joka muuttaa tapahtumien kulkua ratkaisevasti erilaiseen suuntaan. Sen yhteyttä tulevaan tilanteeseen ei välttämättä voida perustella tilastollisesti uskottavalla jatkuvuudella kuten esimerkiksi historiallisella aikasarjalla, vaan se on ilmaantuessaan

omassa ympäristössään jotain uutta, jotain sellaista, mitä ei aikaisemmin oikeastaan ole ollut. Heikot signaalit voivat olla ns. aikaista informaatiota. Esimerkkinä voidaan ajatella vaikka tietoa jostain mahdollisesta tapahtumasta, joka ei kuitenkaan vielä ole konkretisoitunut (esimerkiksi aikainen tutkimustieto tai löydös joltain tieteen alalta). Heikot signaalit ovat muutoksen ensioireita. Tuleva tapahtuma ei ehkä itsessään ole näkyvä, mutta se voi "oireilla", ja lukien kyseisiä oireita on mahdollista ennakoida muutos. Vaatii tarkkuutta ja aikaa erottaa todellinen heikko signaali pelkästä satunnaisesta vaihtelusta. Heikko signaali voi olla myös jonkin jo ennestään tunnetun asian uudessa ympäristössä tapahtuva uudenlainen soveltaminen. (Futurix b.)

Villit kortit poikkeavat heikoista signaaleista siinä, että villin kortin yllättävyys on sen tapahtumisen äkillisyydessä, ei niinkään sitä seuraavassa kehityskaareissa. Villi kortti on aidosti epäjatkuva. Kuten heikolla signaalilla, myöskään villillä kortilla ei ole historiaa – sen tapahtumista ei voida ennakoida minkäänlaisten historiallisten tai aikasarjoihin liittyvien ilmiöiden tai lainomaisuuksien avulla. Villit kortit ovat täydellisen yllättävästi ilmaantuvia muutostekijöitä, jotka muuttavat tapahtumisen kehityskulun äkillisesti epävarmaksi. Villin kortin tapahtumisen todennäköisyys on lähellä nollaa, mutta jos tai kun se kuitenkin tapahtuu, sen vaikutukset tulevaan kehitykseen ovat huomattavat ja muuttavat muuta kehitystä merkittävästi. (Futurix b.). Esimerkkinä villeistä korteista voisi olla vaikka ydinvoimalan räjähdys, biologinen ase – esimerkiksi ebola-viruksen tai muun tartuntataudin tahallinen levittäminen tai tuhoisa maanjäristys ja siitä seuraava tsunami.

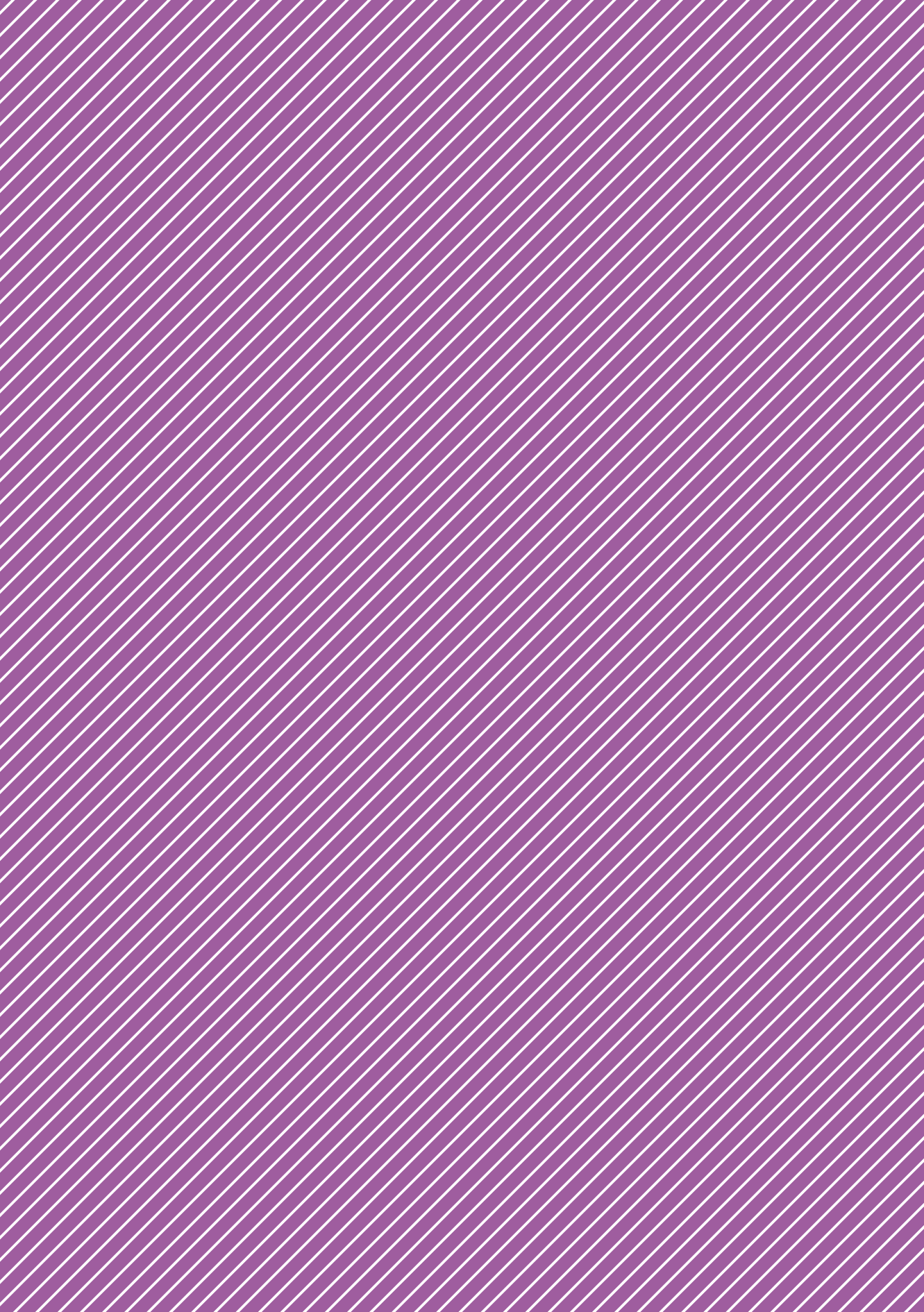
Mustilla joutsenilla tarkoitetaan tulevaisuudentutkimuksessa harvinaisia, epätodennäköisiä, yllättäviä ja odottamattomia tapahtumia, joilla on toteutuessaan hyvin suuria vaikutuksia. Nämä vaikutukset voivat olla joko kielteisiä tai myönteisiä. Musta joutsen-termi juontaa vanhasta länsimaisesta käsityksestä, jonka mukaan kaikki joutsenet ovat valkoisia. 1600-luvulla saatiin kuitenkin tietää Australiassa olevan myös mustia joutsenia. Taloustieteilijä Nassim Talebin mukaan maailmaa muuttavat eniten hyvin epätodennäköiset ja odottamattomat tapahtumat. Maailmaa muuttavat tapahtumat voivat toteutua millä alueella vain – luonnossa, teknologiassa, politiikassa, kulttuurissa, ihmisten välisessä kanssakäymisessä, tavoissa ja totumuksissa, käsityksissä siitä, keitä me olemme ja millaiset asiat ovat meille tärkeitä. Ne voivat olla asioita, joita ihminen aktiivisesti tekee tai ne voivat olla tahattomia seurauksia hänen toiminnastaan. Ne voivat olla myös asioita, joihin ihminen ei voi vaikuttaa. Esimerkkejä mustista joutsenista ovat mm. Neuvostoliiton romahdus tai 11.9. terrori-iskut. Merkittäviä murroskohtia teknologian näkökulmasta ovat olleet myös rautatiet, sähkö ja polttomoottori sekä kemianteollisuus, viihde-elektroniikka, radio ja tv sekä mikrotietokoneiden ja matkapuhelimien laajamittainen käyttö, tietoverkot, ohjelmat ja sosiaalisen median nousu. (www.foresight.fi)

Yhdysvaltain tiedusteluelinten Global Trends 2030 -ennakointiraportissa mahdollisina mustina joutsenina mainitaan mm. vakava globaali pandemia, ilmastomuutoksen yllättävä nopeutuminen, Euron ja Euroopan unionin hajoaminen, Kiinan demokratisoituminen tai hajoaminen ja ydinsota tai kyberhyökkäys. (www.kauppapolitiikka.fi)

6.5 SKENAARIOT

Skenaario on alun perin tarkoittanut elokuvan tai teatteriesityksen toiminnallista käsikirjoitusta tai skenaarioita voisi kuvailla eri poluiksi tai reiteiksi tämän hetken ja tulevaisuuden välillä. (Rubin 2002)

Elina Hiltunen kuvailee kirjassaan Matkaopas tulevaisuuteen skenaarioita seuraavasti: *"Koska emme pysty ennustamaan tulevaisuutta, meidän on tarpeen miettiä erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja. Tulevaisuuden tutkijoiden kielellä puhutaan erilaisten skenaarioiden tekemisestä, millä tarkoitetaan erilaisten tulevaisuuksien pohtimista"*. Skenaario ei Hiltusen mukaan tarkoita samaa kuin visiota eli toivottua tulevaisuutta, eivätkä skenaariot ole myöskään ennusteita. Hiltunen kuvaa skenaarioiden olevan näkemyksiä siitä, mitä erilaiset tapahtumaketjut tulevaisuudessa voisivat tuoda mukanaan. (Hiltunen 2012: 180.)

7 Mega- trendejä

7 MEGATRENDEJÄ

Ennakoinnin menetelmät ovat hyödynnettävissä muotoilualan tulevaisuuteen varautumisessa. Tulevaisuudentutkimus ei kuitenkaan ole vain yksi menetelmä tai väline, jota voisi sellaisenaan hyödyntää opinnäytetyössä, vaan laaja tieteenala, jonka mahdollisuuksiin tässä opinnäytetyössä vasta tutustutaan. Tässä luvussa käsitellään muiden tekemää tulevaisuustyötä ja esitellään muotoilun kannalta keskeisiä megatrendejä.

Lukuisten ammattialojen ja tahojen toimesta on määritelty megatrendejä ja tehty trendilistoja. Useat eri yritykset ja organisaatiot ovat myös hyödyntäneet megatrendejä tulevaisuuteen tähtäävässä kehitystyössään. Myös julkinen sektori tarvitsee ennakointitietoa varautuakseen tulevaisuuteen. Megatrendilistaukset hyödyttävät myös muotoilualan tulevaisuuden ennakkoinnissa.

Lähes kaikissa megatrendilistoissa esiintyy teknologian kehittyminen ja digitalisaatio, globalisaatio, ilmastomuutos, väestörakenteen muutos, kaupungistuminen ja työelämän murros. Ne ovat megatrendejä, joiden uskotaan muuttavan suurella mittakaavalla maailmaa. Näiden megatrendien taustalla on lukuisia trendejä, jotka yhdessä luovat megatrendin. Kyseisiin trendeihin puolestaan lukeutuu muotoilualaakin läheisesti koskettavia trendejä.

7.1 DIGITALISAATIO JA TEKNOLOGIAN KEHITTYMINEN

Digitalisaatio perustuu teknologian nopeaan kehittymiseen ja se on jo yhteiskunnan kaikilla alueilla vaikuttava megatrendi. Elina Hiltunen kirjoittaa Matkaopas tulevaisuuteen teoksessaan, että teknologia puskee elämäämme melkein jokaisella elämän osa-alueella: liikkumisessa, viihteessä, työssä, koulutuksessa, terveydessä ja ihmissuhteissa. Teknologian kehittymisen trendiin liittyy se, että ihmiset ovat yhä valmiimpia ja nopeampia omaksumaan uusia laitteita. Teknologian kehitys on Hiltusen mukaan nopeaa, ja sen leviäminen laajoille massoille voi tapahtua yllättävän tehokkaasti, kuten matkapuhelimen leviämisestä on voitu huomata. (Hiltunen 2013: 87, 89.). Digitalisaatio vaikuttaa erilaisten sovellusten ja laitteiden kautta yhä enemmän kaikkien elämään, niin asumisessa, liikkumisessa kuin työelämässäkin.

Mutta mitä digitalisaatio oikeastaan on? Digitalisaatiota myös pelätään, sen pelätään vievän työpaikat ja muuttavan toimintakulttuuriamme. Suuret ikäluokat ja keski-ikäisetkin pelkäävät jäävänsä tiedon ulkopuolelle, mutta diginatiivi nyt kasvava sukupolvi on ottanut sen omakseen samalla tavoin kuin 80- ja 90-luvuilla syntyneet ovat aikuistuneet matkapuhelinten ja internetin vaikutuksen tahdissa. Samaan aikaan kun digitalisaatiota pelätään ja sen luullaan vievän työpaikkoja, perustellaan digitalisaation merkitystä mm. liiketaloudellisena kasvumahdollisuutena ja työpaikkojen synnyttäjänä. Digitalisaatio myös helpottaa ihmisten elämää ja mahdollistaa vapaa-ajan lisääntymisen.

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (Etla) julkaiseman raportin *Suomalainen teollinen internet – haasteesta mahdollisuudeksi* mukaan digitalisaation määritelmä on digitaaliteknologian integrointi jokapäiväiseen elämään digitoimalla kuvaa, ääntä, dokumenttia tai signaalia biteiksi ja tavuiksi kuvaamaan asioita ja tietosisältöä. Etlan raportin mukaan digitalisointi muuttaa ja luo uusia tapoja liiketoimintaan, innovointiin ja mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Digitalisaation myötä yrityksen tuotteiden ja palveluiden lisäarvo muodostuu teknologian avulla kustannussäästöinä, uusina ominaisuuksina, yleisenä tehostumisena ja hyötysuhteen parantumisena. (Juhanko, J. Juvansuu, M. 2015: 18–19.)

Digitalisaation ohella puhutaan myös ubiikista yhteiskunnasta. Ubiikki sanan juuret on latinan *ubique*-sanassa, joka tarkoittaa kaikkialla. Ubiikkiyhteiskunta puolestaan tarkoittaa sitä, että tieto saavuttaa kaikki ja kaikkialla. Tiedon leviämisen taustalla on tietotekniikan ja digitalisaation huima kehitys. Ubiikkiyhteiskunta kuvaa uudenlaista tietoteknologista ympäristöä, jossa tietojenkäsittely sulautuu arkiseen ympäristöön – digitaalisiin- ja mobiililaitteisiin, sirukortteihin, tilojen rakenteisiin, esineisiin ja kehoon. (Eduskunta b.)

Muotoilijan työn näkökulmasta kiinnostavaa on muun muassa se, miten ubiikki teknologia integroituu esineisiin. Ubiikkin yhteiskuntaan, digitalisaatioon ja samaan aikaan muotoilualaan liittyy läheisesti myös käsite esineiden internetistä.

Timo Paukku kuvaa Kymmenen uutta ihmettä -kirjassaan esineiden internetin mahdollistavan esineiden, koneiden ja laitteiden tiedonsiirron älykkäästi. Sen tarkoitus on luoda älykkäitä ympäristöjä yhdistämällä todellisia, digitaalisia ja virtuaalisia maailmoja. Esineiden internet vaikuttaa myös liikenteeseen, tuotteiden jakeluun ja arkisten tuotteiden kauppaan. Se muuttaa Paukun mukaan terveydenhuoltoa, koteja, rakennuksia ja kauppajoja. (Paukku 2013: 125.)

Tietojenkäsittelytieteen professori Sasu Tarkoman mukaan esineiden internetillä tarkoitetaan järjestelmää, jossa laitteet kommunikoivat keskenään internetin välityksellä. Erilaisten älylaitteiden avulla voidaan jo seurata esimerkiksi ihmisten liikkumista, energian kulutusta ja terveydentilaa. Esineiden internet uudistaa ja tehostaa Tarkoman mukaan teollista prosessia avaten uusia mahdollisuuksia korkean teknologian tuotteiden tekemiseen ja niiden tuomiseen kaikkien ulottuville. Teollisessa tuotannossa internetiin kytketyt laitteet raportoivat tilasta, ympäristöstä sekä sijainnista ja mahdollistavat tuotantoketjun optimoinnin. Tarkoman mukaan esineiden internet leviää vähitellen koko infrastruktuuriin. Kiinassa on rakennettu jo kokonaisia älykaupunkeja, joissa laitteet seuraavat liikennevälineitä, jätehuoltoa ja saastetilannetta. Älykaupungissa roskapöntöt kertovat, milloin ne tulee tyhjentää, ja älylaite neuvoa, mihin aikaan on lähdeittävä bussipysäkille, jotta ehtii ajoissa määränpäähän. (Palkama 18.2.2015)

Kun puhutaan muotoilijan työstä teknologian kehityksen näkökulmasta, keskustelunaiheeksi nousee helposti 3D-tulostaminen. 3D-tulostaminen ei kuitenkaan enää kuulu villeimpien tulevaisuuskuvien joukkoon, vaan on jo tätä päivää. Suomessakin 3D-tu-

lostuspalveluita tarjoavat yritykset ovat aloittaneet palvelun tarjoamisen. 3D-tulostuksen mahdollisuudet tulevaisuudessa ovat mittaamattomat. VTT:n tutkimusjohtaja Erja Turusen mukaan 3D-tekniikan sanotaan laittavan nykyiset liiketoimintamallit uusiksi, koska se ennen pitkää mullistaa teollisten tuotteiden suunnittelun ja tuotannon. Turusen mukaan Suomella on runsaasti valmiuksia tehdä läpimurtoja 3D-tekniikassa. Suomen teollisuus perustuu pienten sarjojen erikoistuotteiden valmistukseen, jossa 3D-tekniikan edut korostuvat. (Toivonen 19.9.2013, Yle Uutiset)

Esineiden internet ja 3D-tulostaminen ovat vain esimerkkejä digitalisaatiosta ja teknologian kehityksestä. Muotoilijoihin tulee vaikuttamaan edellä mainittujen lisäksi lukematon määrä muitakin teknologioita, jotka syntyvät digitalisaation myötä. Digitalisaatio ja uudet teknologiat hyödyttävät myös muita tulevaisuuden aloja, kuten esimerkiksi cleantech-alaa, jolla tullaan myös tarvitsemaan muotoilijoiden osaamista.

7.2 GLOBALISAATIO

Globalisaatio on moniulotteinen termi, joka yksinkertaisimmillaan tarkoittaa kansainvälistymistä. Globalisaatio merkitsee muun muassa yhteiskunnallista muutosta, joka ilmenee lisääntyvinä mannertenvälisinä yhteyksinä ihmisten välillä. Globalisaation vaikutuksesta ideat, ihmiset, palvelut, tavarat ja monet muut asiat liikkuvat ja vaikuttavat kaikkialla maailmassa. Globalisaatio on siis maailmanlaajuisia verkottumista. Vuorovaikutuksen lisääntyminen vaikuttaa kulttuureihin monin tavoin. Esimerkiksi kielet, uskonnot, ruoka- ja tapakulttuuri muuttuvat ja sekoittuvat. Tiedonvälityksen lisääntyessä ja helpottuessa uudet ideat ja ajatukset leviävät nopeasti ja vaikutteet siirtyvät yhä kauemmas. (Opetushallitus c.)

Globalisaatio voidaan siis ymmärtää kulttuurin, informaation, politiikan ja hallinnon tasolla. Vaikka edellä kuvailtiin globalisaation käsittävän lähes kaiken ihmisten välisen toiminnan, liitetään se kuitenkin useimmiten talouteen. Talouden näkökulmasta globalisaatio tarkoittaa talousalueiden ja rajojen aukeamista ja kansainvälisen liikkuvuuden mahdollistumista. Vaikka samat ilmiöt ovat vaikuttaneet kautta historian, on globalisaation tahti nyt nopeampi kuin koskaan aiemmin.

Parhaimmillaan globalisaatio edistää vapaata kilpailua ja avoimia markkinoita sekä yhteistyötä eri kansojen ja kulttuurien välillä. Globalisaatio merkitsee kasvua ja vaurauden lisääntymistä niissä maissa, jotka ovat jatkuvasti mukana tässä prosessissa.

Globalisaatio on monitahoinen ja kaikkeen liittyvä megatrendi, joka vaikuttaa digitalisaation lailla kaikkialla maailmassa ja koskettaa kaikkia. Muotoilun kannalta globalisaatio tarkoittaa uusia haasteita ja ratkaistavia ongelmia. Muotoilijoille globalisaatio tarkoittaa myös mahdollisuutta kansainvälistymiseen ja liiketoiminnan laajentamiseen. Globalisaatioon kietoutuva digitalisaatio puolestaan mahdollistaa työn ja osaamisen levittämisen globaalisti. Teknologian kehittyminen, digitalisaatio ja globalisaatio liittyvät toisiinsa kuten muutkin megatrendit.

7.3 ILMASTONMUUTOS

Ilmastomuutos on aikakautemme vakavin ympäristöuhka, joka johtuu hiilidioksidin ja muiden kasvihuonekaasujen pitoisuuksien kasvusta ilmakehässä. Ilmastomuutos tarkoittaa ilmaston lämpenemistä pitkällä aikavälillä. Ilmastomuutosta pidetään ihmisen aiheuttamana ja sen vaikutukset ovat globaaleja. Kasvihuonekaasupäästöt ovat vaikuttaneet ilmastoa lämmittävästi. Ilmaston lämpenemisen katsotaan alkaneen teollisen vallankumouksen alkamisesta 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta. Teollisuustuotannon kehittymisen myötä kasvihuonekaasupäästöt ovat vaikuttaneet ilmastoa lämmittävästi. Aluksi muutos oli hidas, mutta 1900-luvun jälkipuolella tahti kiihtyi. Käynnissä oleva maapallon lämpeneminen on väistämätön ja jatkuu lähivuosikymmeninä, mutta kuinka paljon ja kuinka pitkään lämpeneminen jatkuu, riippuu suurelta osin kasvihuonekaasujen päästöistä. (www.ilmasto-opas.fi)

YK:n jäsenmaat ovat asettaneet ilmastonlämpenemiselle kahden asteen tavoitteen. Yleinen käsitys ilmastotieteilijöiden keskuudessa kuitenkin on, että tavoitteessa pitää maapallon ilmasto alle kahden asteen lämpenemiskehityksessä on jo epäonnistuttu. Tämän tasoinen lämpeneminen voi olla todellisuutta jo muutaman kymmenen vuoden kuluttua ja jo sen vaikutukset ovat vaaralliset. Tosin nykyiset korkeat päästömäärät eivät määrää, että näin olisi varmasti jatkossakin. (Sitra a.)

Muotoilualan ja ilmastomuutoksen näkökulmasta muotoilijoiden työtä erityisesti ohjaava tekijä on resurssien käyttö. Ilmastomuutosta hidastavan resurssitehokkuuden lisääminen on tarpeen läpi koko taloudellisen toiminnan ja tuotannon. Koska taloudellinen kasvu on tähän asti tuottanut myös lisää päästöjen kasvua, ovat monet yhteiskunnalliset keskustelijat ja osa päättäjistäkin alkaneet puhua siitä, että taloudellinen kasvu pitää kytkeä irti päästöjen kasvusta. Maailma on siinäkin mielessä globaali, että ilmastopäästöt ovat ilmastomme kannalta vaarallisia riippumatta siitä, missä päin maapalloa ne tapahtuvat. Päästöjä pitää vähentää koko maailmassa ja tässäkin keskeisimmäksi, yleisesti hyväksytyksi keinoksi on noussut resurssitehokkuuden kasvattaminen. Päämääränä on käytännössä se, että vähemmällä luonnonvarojen kulutuksella voitaisiin tuottaa enemmän. (Sitra b.)

Resurssitehokkuus tarkoittaa sitä, että vähemmästä tuotetaan enemmän – käytetään mahdollisimman vähän materiaaleja, raaka-aineita ja energiaa. Samalla vähennetään tuotteen tai palvelun haitallisia ympäristövaikutuksia koko elinkaaren aikana. Mitä pienempi tuotteeseen tai palveluun tarvittava materiaali- ja energiapanos on, sitä tuottavammin luonnonvaroja käytetään. Samalla useimmiten säästetään kustannuksia ja edistetään yrityksen kilpailukykyä. (Työ- ja elinkeinoministeriö d.)

Resurssitehokkuuteen kuuluvat muun muassa, tavaroiden ja palveluiden pienentynyt raaka-aine- ja energiaintensiivisyys, siirtyminen uusiutumattomista uusiutuvien luonnonvarojen käyttöön, raaka-aineiden ja tuotteiden suurempi kierrätettävyys, tuotteiden kestoajan ja laadun kasvattaminen, siirtyminen tavarantuotannosta entistä enemmän palvelutuotantoon ja kohti nykyistä aineettomampaa tuotantoa sekä vajaa-käytössä olevien resurssien jakaminen eli niin kutsuttu jakamistalous. (Sitra b.)

Vaikka ilmastonmuutos ja muut ympäristöongelmat, kuten resurssien väheneminen ovat pääsääntöisesti vaikutukseltaan negatiivisia, Suomessa ympäristön tilaa parantava liiketoimintaosaaminen on korkeatasoista. Tulevaisuuden puhtaan teknologian ja talouden aloja ja alueita ovat ainakin biotalous, jätteiden kierrätys ja materiaalien hyöty- ja uusiokäyttö sekä cleantech.

Biotaloudella tarkoitetaan sellaista tuotantoa, jossa hyödynnetään luonnosta saatavia uusiutuvia materiaaleja sekä kehitetään ja otetaan käyttöön niihin liittyviä innovaatioita ja teknologioita. Samalla edistetään systeemistä muutosta kohti uusiutuvien luonnonvarojen käyttöä uusiutumattomien sijaan. Biotalous voidaan nähdä myös strategiana, jonka avulla yhteiskunta taistelee päivänpolttavia haasteita vastaan. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmastonmuutos, lisääntyvä kilpailu luonnonvaroista sekä maaseudun ja alueiden kehittäminen. Käsitteenä biotalous on laaja. Se kattaa muun muassa metsäteollisuuden, kemianteollisuuden, kalatalouden, maatalouden, elintarviketeollisuuden ja lääketeollisuuden. Myös luontomatkailu voidaan laskea osaksi biotaloutta. (Sitra c.)

Jätteiden uudelleenkäytöllä tarkoitetaan jätteeksi päätyneen tuotteen tai sen osan käyttämistä uudelleen samaan tarkoitukseen kuin mihin se on alun perin suunniteltu. Kierrätys ja uudelleenkäyttö vähentävät ympäristövaikutuksia ja kasvihuonekaasupäästöjä sekä jätehuollossa että tuotteiden valmistusketjussa. (www.ilmasto-opas.fi). Yhä suurempi osa nykyisistä jätteistä aletaan nähdä raaka-aineina, joka otetaan hyötykäyttöön – jopa vanhoilta kaatopaikoilta. (Tekes b.)

Yksi keskeinen ja kilpailukyvyn kannalta potentiaalinen ala, joka yhdistää liiketoimintamahdollisuudet ja ympäristön hyvinvoinnin sekä toimenpiteet ilmaston lämpenemistä vastaan, on cleantech eli puhdas teknologia. Cleantech tarkoittaa tuotteita, palveluja ja prosesseja, jotka edistävät luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja vähentävät samalla prosessien haitallisia vaikutuksia ympäristöön. Cleantech on teollisuustoimialarajat ylittävää teknologiaa materiaali- ja energiatehokkuuteen, uusiutuvaan energiaan, vesien ja materiaalin kierrätykseen ja ympäristön hallintaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö e.). Myös cleantechin alalla voidaan hyödyntää ja tehostaa tuotekehitystä muotoilun avulla. Muotoilulla on tärkeä rooli puhtaan teknologian tuotekehitysprosesseissa.

7.4 VÄESTÖRAKENTEEN MUUTOS

Suomen väestörakenteen muutos on Euroopan nopeinta. Väestörakenteen muutokseen liittyy Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan neljä merkittävää seikkaa. Väestörakenteen muutos johtuu väestön ikääntymisestä, maahanmuutosta, perheiden rakenteen muuttumisesta ja maan sisäisestä muuttoliikenteestä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos)

Väestön ikääntyminen ja ikärakenteen muutos selittyy sekä eliniän pitenemisellä että syntyvyyden laskulla. Ennusteen mukaan työikäisten osuus väestöstä pienenee nykyisestä noin 65 prosentista 58 prosenttiin vuoteen 2026 mennessä. Ikääntymiseen,

ja etenkin 80 vuotta täyttäneiden ja sitä vanhempien ihmisten nopeaan määrän kasvuun liittyy myös terveystarpeiden kasvu. Vuodesta 2030 kasvupaine siirtyy pysyvän koti- ja laitoshoidon tarpeeseen. Maahanmuutto vaikuttaa myös väestön rakenteeseen. Maahanmuutto Suomeen on noin kaksinkertaistunut kymmenen viime vuoden aikana. Myös perheiden rakenteet muuttuvat – noin miljoona suomalaista asuu yksin ja yksinasuvien määrä kaikissa ikäryhmissä kasvaa nopeasti. Kasvu on ollut 20 prosenttia kuluneen kymmenen vuoden aikana. Yksinasuvien määrän kasvua selittävät nuorena yksinasumisen yleistyminen, ikääntyminen (leskeytyminen) sekä perheiden hajoaminen eron tai muuttoliikkeen seurauksena. Maan sisäinen muuttoliike on myös yksi keskeinen väestön rakenteeseen vaikuttava tekijä. Nuori työikäinen väestö liikkuu kasvukeskuksiin ja haja-asutusalueet tyhjentyvät. Maan sisäisellä muuttoliikenteellä ja yksinasumisen yleistymisellä on monia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Asuntojen tarjonnan määrä ja laatu eivät kohtaa kasvukeskuksissa, muuttotappioalueilla on muun muassa vaikeuksia löytää työvoimaa ikääntyvän väestön palvelujen turvaamiseen. (Terveystarpeiden ja hyvinvoinnin laitos)

Ikä- ja väestörakenteen muutos vaikuttaa monella tavalla, ja yhteiskunnan on sopeututtava ja löydettävä ratkaisuja vastaamaan muutoksen aiheuttamiin haasteisiin. Muotoilun näkökulmasta tarpeet sekä hyvinvointiin että palveluihin liittyen kasvavat. Palvelumuotoilua, sosiaalista muotoilua, vuorovaikutuksen suunnittelua sekä monialaista yhteistyötä tullaan tarvitsemaan kasvavassa määrin väestörakenteen muutokseen liittyvien haasteiden ratkaisemiseksi.

7.5 KAUPUNGISTUMINEN

Yli puolet maailman väestöstä asuu jo kaupungeissa. Arvioiden mukaan määrä on vuonna 2050 jo yli 70 prosenttia. Samassa ajassa maailman väestön arvioidaan kasvavan yli kahdella miljardilla ihmisellä. (Sitra d.). Kaupunkeihin muutetaan useimmiten työn tai opiskelun perässä. Työn perässä muuttamisen taustalla lienee useimmiten pyrkimys parempaan tulotasoon. (Tilastokeskus)

Suomessa kaupungistuminen on ollut hitaampaa kuin muualla, mutta kaupunkiin suuntautuva muuttoliike tulee haastamaan kaupunkirakenteet ja niiden infrastruktuurin. Uusia asuntoja tarvitaan, liikkumiseen ja julkisen liikenteen haasteisiin tarvitaan ratkaisuja. Palvelujen tarve kasvaa väestörakenteen muutoksen lisäksi myös kaupungistumisesta johtuen. Myös kaupungistumisesta johtuviin ympäristöongelmiin tarvitaan ratkaisuja.

Muotoilun kannalta kaupungistuminen tarkoittaa uusia ratkaisuja. Kehittyvä kaupunkimuotoilun ala pyrkii vastaamaan kaupunkien ja julkisen sektorin tarpeisiin mm. palvelujen suunnittelussa.

Muotoilu tuo julkisten palvelujen ja kaupunkiympäristön kehittämiseen niitä työkaluja, joita tarvitaan tulevaisuuden hahmottamiseen. Parhaimmillaan muotoilun menetel-

mät auttavat ymmärtämään ja hahmottamaan jotain sellaista, mitä vielä ei ole olemassa. Muotoilun hyödyntäminen kaupungeissa tarkoittaa asukkaiden ymmärrystä, arjen havainnointia ja ennakkoluulotonta kokeilua. (Toimiva kaupunki b.)

7.6 TYÖELÄMÄN MURROS

Myös muotoilijan työhön vaikuttava megatrendi on työelämän murros. Digitalisaatio muuttaa töitä, työnkuvia ja työpaikkojen rakennetta. Digitalisaation innovaatiot luovat uutta työtä ja mahdollisuuksia, mutta samalla automatisaatio hävittää perinteisiä työnkuvia. (Uusi juoni 2015)

Oxfordin yliopiston tutkijoiden syyskuussa 2013 julkaiseman raportin mukaan 47 % Yhdysvaltain työpaikoista on vaarassa 20 vuoden sisällä, kun tietokoneet, keinoäly ja muut uudet teknologiat vievät ne. Tutkijat uskovat, että koneet valtaavat työpaikat kahdessa aallossa. Ensin koneet korvaavat ihmisiä kuljetuksessa ja logistiikassa, tuotantotyössä ja hallinnollisissa tukitehtävissä. Toisessa aallossa kehitys riippuu siitä, missä vaiheessa keinoälyn kehittäminen on meneillään. Vuorossa saattavat olla työpaikat hallinnossa, tieteessä, tekniikassa ja taiteessa. (Frilander 11.10.2013, Yle Uutiset)

Myös Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (Etla) tammikuussa 2014 julkaiseman raportin mukaan jopa kolmas työpaikka uhkaa kadota tietoteknistymisen myötä vuoteen 2030 mennessä. Monimutkaista ajattelua, etiikkaa, moraalia ja ihmisten välistä viestintää vaativat työt kuitenkin lisääntyvät kahden seuraavan vuosikymmenen aikana. Etlan raportin mukaan sen sijaan pienipalkkaiset työtehtävät katoavat vauhdilla. Työmarkkinoiden murros on suurempi teollisuudessa kuin palvelualoilla. Etlan mukaan yksityiseltä sektorilta katoaa enemmän työpaikkoja kuin julkiselta puolelta. Moni työ voi Etlan tutkimusjohtaja Petri Rouvisen mukaan olla olemassa 20 vuoden päästä, mutta työn sisällöt muuttuvat. (Ziemann 13.1.2014, Yle Uutiset)

Tulevaisuudessa uskotaan, että ansio voi muodostua myös samanaikaisesti useasta osa-aikaisesta työstä ja harrastukset ja työ voivat lähentyä, ja jopa yhdistyä. Koko työn teon rakenne on muuttumassa, elinikäisiä ammatteja ja pysyviä työpaikkoja ei enää ole samalla tavoin kuin ennen. Työ koostuu erilaisista verkostoista, tehtävistä ja rooleista. Ammattien muuttumisen myötä työelämässä tarvitaan jatkuvaa kehittymistä ja kouluttautumista myös työuran aikana.

8 Muotoilun toiminta- ympäristö

8 MUOTOILUN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

8.1 TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOSTEN TARKASTELU

Muotoiluala on kokenut muutoksia viime vuosina. Muotoilun menetelmät ovat laajentuneet ja perinteinen esinemuotoilu on saanut rinnalleen muita immateriaalisia muotoilun alueita, muun muassa muotoiluajattelua, brändien muotoilua, digitaalista muotoilua ja muotoilussa puhutaan myös yhteissuunnittelusta ja palvelumuotoilusta. Muotoilualan murroksesta huolimatta kyse on edelleen prosesseista, joiden tavoitteena on ongelman ratkaisu. Toimintaympäristön muutoksen tarkastelu lisää kuitenkin ymmärrystä muotoiluun liittyvien ilmiöiden ja tapahtumien vaikutuksesta tulevaisuudessa.

Toimintaympäristön ja sen muutosten tarkastelu tarkoittaa ilmiöiden ja niiden muutosten tarkastelua ja ymmärtämistä. Muutosten tarkastelua kutsutaan tulevaisuudentutkimuksessa ja ennakoinnissa myös monitoroinniksi. Muutosvoimien jäljittäminen muodostaa yhden tärkeimmistä tulevaisuudentutkimuksen tutkimusprosessin työvaiheista. (Opetushallitus a.)

Toimintaympäristöllä tarkoitetaan sitä toimijan – tässä tapauksessa muotoilualan – sosiokulttuurista, poliittista, ekologista ja taloudellista näyttämöä tai kokonaisuutta, jossa toiminta tapahtuu. Toiminnan näyttämö koostuu kulisista, jotka ovat resursseja, kuten infrastruktuuri ja raha sekä toimijoiden toiminnasta ja vuorovaikutuksesta. Toimintaympäristön tarkastelussa näkökulma on kokonaisvaltainen ja toimijoita ovat muotoilualan tapauksessa mm. muotoilijat, kuluttajat, käyttäjät, oppilaitokset muotoilualan järjestöt, kaupungit ja valtio. Toimintaympäristön muutoksia voidaan tarkastella esimerkiksi niin sanotun PESTE-analyysin avulla. (Opetushallitus d.)

PESTE-analyysi on apumenetelmä, jolla selvitetään ilmiön tai organisaation – tässä tapauksessa muotoilualan – poliittista, ekonomista, sosiaalista, teknistä ja ekologista tilaa ja tulevaisuutta. Tässä luvussa tarkastellaan muotoilualan toimintaympäristöä PESTE-analyysin teemojen näkökulmasta. (Opetushallitus e.)

8.1.1 Muotoilupolitiikka (political)

Johdantoluvussa todettiin, että Suomessa valtiovalta on ymmärtänyt ainakin teorian tasolla muotoilun tärkeyden kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin kannalta. Kuten jo aiemmin tässä opinnäytetyössä tuotiin esiin, ensimmäinen muotoilupoliittinen ohjelma Muotoilu 2005! julkaistiin vuonna 2000 ja se laadittiin silloisen opetusministeriön johdolla. Ohjelman keskeisinä tavoitteina oli muotoilun nostaminen kilpailutekijänä ja innovaatioiden toteuttajana. Muotoilupoliittisen ohjelman uudistamisesta sovittiin reilu kymmenen vuotta myöhemmin pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen aikana. Muotoile Suomi – kansallinen muotoiluohjelma valmistui maaliskuussa 2013. Muotoile Suomi -ohjelman mukaan nykyiseen hallitusohjelmaan sisältyy useita muotoilua ja toimialaa edistäviä

toimenpiteitä. Hallitusohjelmassa tuetaan kulttuuriyrittäjyyttä ja luovien alojen työpaikkojen syntymistä sekä edistetään kulttuurivientiä ja luovien alojen markkinointiosaamista. Lisäksi selvitetään työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarve luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi. Myös kulttuuriympäristöstrategian laatiminen sisältyy hallitusohjelmaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 63.)

Muotoile Suomi -ohjelmassa on kirjattu neljä strategista tavoitetta: "1. Muotoiluym-märrys ja osallistuvuus kansalaisyhteiskunnassa ovat vahvoja. Osaaminen, tutkimus ja koulutus ovat kansainvälistä huipputasoa ja vaikuttavat maan kilpailukykyyn. 2. Monialainen muotoiluosaaminen on vahvistanut kilpailukykyä. 3. Tärkeillä kasvualoilla on hyödynnetty tehokkaasti muotoilua. 4. Muotoilu on käytetty julkisella sektorilla yhteiskunnan kehittämisessä ja ohjaamisessa sekä hyvinvoinnin edistämisen työkaluna". (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 19.)

Strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi Muotoile Suomi -ohjelma nimeää toimenpiteinä mm. muotoiluosaamisen vahvistamisen tutkimuksen ja koulutuksen avulla esimerkiksi lisäämällä liiketoiminnan sekä käyttäjälähtöisyyden opetusta ja laajentamalla muotoilukoulutusta monitieteisemmäksi. Lisäksi julkisen sektorin organisaatioiden muotoiluosaamista parannetaan koulutuksella, jossa perehdytään muotoilun metodeihin ja niiden soveltamiseen julkisten palveluiden käyttäjälähtöisessä uudistamisessa. Monialaista muotoilututkimusta puolestaan vahvistetaan aineettomissa sisällöissä ja tärkeillä kasvualoilla kuten vihreässä taloudessa. Muotoilu aiotaan ottaa mukaan myös varhaiskasvatuksen ohjelmaan ja sen opetusta tullaan ohjelman mukaan lisäämään myös perusopetuksessa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 23–25.)

Muotoiluohjelman toimenpiteinä on myös kirjattu muotoilun niin sanotun ekosysteemin toiminnan edistäminen, jotta alan dynamiikka vahvistuisi ja muotoiluosaamisen kysyntä ja tarjonta kohtaisivat paremmin. Tämä on ohjelman mukaan tarkoitus toteuttaa Finnish Design Center -mallin avulla. Finnish Design Center -malli on uusi tapa koota yhteen nykyisin hajallaan olevia resursseja. Yrityksiä puolestaan rohkaistaan ohjelman mukaan hyödyntämään muotoiluosaamista innovaatiotoiminnassa erilaisten rahoituskannustimien avulla. Tavoitteena on, että erityisesti pk-yritysten osaaminen kasvaa, ja että ne tunnistavat muotoilun strategisen merkityksen sekä hyödyntävät muotoilua. Kannustimet tukevat myös yritysten kasvu- ja kansainvälistymispyrkimyksiä. Ohjelma lupaa myös muita rahoitusmuotoja esimerkiksi muotoilun innovaatiotoiminnalle sekä muotoilun käytön lisäämiselle muun muassa ministeriöiden toimesta. Ottamalla käyttöön uusia verokannustimia edistetään ohjelman mukaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa ja aineettomien oikeuksien hyödyntämistä yrityksissä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 31–33.)

Kannustimilla rohkaistaan myös kaupunkiseutuja panostamaan osaamisvahvuuksiin kuten muotoiluun. Euroopan rakennerahasto on rahoittanut vuoden 2014 alussa käynnistettyä Innovaatiiviset kaupungit -ohjelmaa (INKA), joka tähtää kansainvälisesti vetovoimaisten innovaatiokeskittymien luomiseen. Ohjelma kannustaa Suomen suurimpia

kaupunkiseutuja tekemään omaleimaisuuteen, kysyntään ja monialaiseen osaamisen perustuvia strategisia painopistevalintoja ja synnyttämään osaamislähtöistä liiketoimintaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 40–41.)

Valtioneuvoston periaatepäätöksellä kootaan yhteen aineettoman arvonluonnin kehittämishjelmaksi vuosille 2014–2020 keskeiset aineettoman oikeuden strategiaan, luovien alojen liiketoiminnan ja yrittäjyyden edistämiseen sekä kansalliseen muotoiluohjelmaan sisältyvät politiikkatoimet. Periaatepäätöksellä vahvistetaan yhteistyötä toimenpiteiden toteuttamisessa. Aineettoman arvonluonnin kehittämishjelman tavoitteena on parantaa edellytyksiä aineettomiin investointeihin, aineettomaan pääoman hyödyntämiseen ja aineettomaan arvonluontiin liittyvään osaamiseen sekä innovaatioihin perustuvan liiketoiminnan syntymiselle ja kehittymiselle Suomessa. Tavoitteena on myös vahvistaa kulttuurin tuotannon taloudellista perustaa ja siten varmistaa kansakunnan henkisen pääoman ylläpito ja uusiutuminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014: 2.)

Myös muotoilun kentältä on syntynyt aloitteita päättäjille. Teollisuustaiteen Liitto Ornamo on ottanut aktiivisen roolin muotoilun edistämiseksi poliittisin keinoin. Ornamo julkisti ehdotuksensa tavoitteista hallitusohjelmaan tulevalle hallituskaudelle 2015–2019. Ornamo vaatii tavoitteissaan eduskunnan seuraavalle hallituskaudelle elinkeino- ja kulttuuripolitiikkaa pienyrittäjyyden kehittämiseksi ja työllisyyden parantamiseksi. Ornamon toiminnanjohtajan Salla Heinäsen mukaan Suomen kilpailukyky ja kasvu mitataan tulevaisuudessa sillä, miten hyvin yritykset pystyvät tekemään liiketoimintaa aineettomilla oikeuksilla. Muotoilun luoma lisäarvo on riippuvainen hallituksen tahdosta edistää mm. rahoitusvälineitä ja luoda kannustavampaa verotusta. (Teollisuustaiteen Liitto Ornamo c.)

Muotoile Suomi -ohjelmaan on kirjattu tärkeitä strategisia tavoitteita muotoilualan kehittämiseksi ja muotoilualan hyödyntämiseksi kilpailukyvyyn lisääjänä. Avoimia kysymyksiä kuitenkin jää. Muotoilijan näkökulmasta voi miettiä, ymmärretäänkö muotoilun (esim. mikro- ja pk-yritysten) tarjoamat mahdollisuudet kuitenkaan riittävän hyvin. Resursoidaanko muotoiluohjelman jalkauttamiseen riittävästi? Herää myös kysymys, miten ohjelman toteutuminen todellisuudessa vaikuttaa alan kehitykseen ja muotoilijoiden osaamisen hyödyntämiseen – muotoilijan työhön ja sen merkityksellisyyteen? Huomioiko ohjelma esimerkiksi jo ammatissa toimivien muotoilijoiden koulutustarpeet? Etenkin pienten toimijoiden näkökulmasta tarvitaan vaikuttavampia julkisen hallinnon toimenpiteitä muotoiluyrittämisen ja innovaatiotoiminnan kannustimiksi, esim. verotuksen keinoin. Vaikka Teollisuustaiteen Liitto Ornamo on esittänyt omat teemansa hallitusohjelmaan, tarvitaan enemmän aloitteellisuutta myös kentältä. Toivottavasti Finnish Design Center -yhteistyö alan merkittävimpien tahojen kesken pystyy vastaamaan tähän haasteeseen ja ala onnistuu yhteisessä rintamassa vaikuttamaan myös päättäjiin. Myös ruohonjuuritasolla tarvitaan aloitteellisuutta. Kun ala yhdistää voimansa, saadaan muotoilijankin ääni kuulumaan.

8.1.2 Muotoilu ja talous (economic)

Taloudellisista vaikeuksista on kärsitty maailmanlaajuisesti jo useita vuosia. Suomessa muotoilun on uskottu olevan yksi mahdollinen menestystekijä talouskasvun luomisessa.

Ornamo kuvaa vuoden 2015 toimintasuunnitelmassaan Suomen talousnäkyvien olevan edelleen huonot. Viennin arvioidaan lisääntyvän kansainvälisen kaupan piristyessä, mutta kotimarkkinoiden kehitys jää kuitenkin heikoksi ja yksityisen kulutuksen kasvu jatkuu edelleen hyvin vaimeana. Suomen talouden arvioidaan kehittyvän kilpailijamaita heikommin. Ornamon mukaan yleinen taloustilanne näkyy muotoilualalla. Alan työllisyysaste on laskenut ja yritysten vaihtuvuus on kasvanut. Muotoilijoiden työttömyystilanne on muihin suunnittelualoihin verrattuna keskimääräistä korkeampi. Ornamo arvioi muotoilijoiden osaamisen kehittämisen olevan teollisuuden rakenteellisessa uudistuksessa keskeistä. (Teollisuustaitteen Liitto Ornamo d.)

Muotoile Suomi -ohjelman mukaan taloudellinen menestys perustuu yhä enemmän erilaisiin osaamisiin ja siten yhä enemmän aineettomiin tekijöihin. Palveluiden osuus kulutuksessa kasvaa. Monet aiemmin aineelliset hyödykkeet ovat muuttuneet aineettomiksi hyödykkeiksi ja aineellistenkin tuotteiden arvosta suuri osa syntyy tuotteiden ohella myydyistä palveluista ja niihin sitoutuneesta tietotaidosta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 70.)

Muotoiluohjelman mukaan kilpailukyvyllä tarkoitetaan yleensä toimijan, esimerkiksi kansantalouden tai yrityksen, kykyä selviytyä taloudellisen kilpailun muuttuvissa olosuhteissa. Kapeasti määriteltynä kansallisen kilpailukyvyn nähdään koostuvan pääasiassa taloudellisista tekijöistä, laajasti nähtynä siinä huomioidaan myös tekijöitä, jotka lisäävät yleistä hyvinvointia kuten turvallinen ja puhdas elinympäristö ja luonto sekä toimivat julkiset palvelut. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 36.)

Muotoilu on ala, jossa aineettomalla arvonluonnilla voidaan edistää kilpailukykyä. Muotoiluala on pyrkinyt viestimään muotoilun tuomasta liiketoiminnallisesta lisäarvosta jo vähintäänkin edellisen muotoilupoliittisen ohjelman valmistumisesta asti – käytännössä ainakin koko 2000-luvun ajan. Uusi muotoiluohjelma toistaa samaa manttaa. Jostain syystä muotoilu ei kuitenkaan ole ollut ainakaan vielä se ala, joka nostaa Suomen taloudellisesta ahdingosta kilpailukykyänsä ansiosta.

Muotoilijana en epäile mahdollisuuksia nostaa kilpailukykyä ja taloudellista kannattavuutta muotoilun ja innovaatio-osaamisen avulla. Jostain syystä viesti muotoilun tarjoamista mahdollisuuksista ei kuitenkaan ole mennyt riittävän laajasti perille, eikä elinkeinoelämä ole hyödyntänyt tarpeeksi muotoiluosaamista. Onko kuitenkaan osattu puhua oikeista asioista, ja onko elinkeinoelämän ja palvelusektorin ollut vaikeaa ymmärtää muotoilua innovaatiotoiminnan kivijalkana tai palveluosaamisen asiantuntijana? Teollinen muotoilija ja palvelumuotoilun asiantuntija Kai Hämäläinen kuvasi tätä ongelmaa osuvasti blogissaan jo vuonna 2010. Hänen mukaansa palvelumuotoilun

osaamiselle ei tunnu löytyvän ostajia Suomessa. Syyt ovat Hämmäläisen mielestä enemmän asenteellisia kuin taloudellisia ja liittyvät mielikuvaan, jossa muotoilu yhdistetään edelleen taiteeseen ja sellaisiin esineisiin, joiden yhteyttä omaan toimialaan potentiaalisten muotoilua hyödyntävien yritysten on vaikea nähdä, vaikka kyseisten yritysten tuotteissa olisi paljonkin sellaista, jossa muotoilusta olisi kilpailukykyä tuovaa hyötyä. (Hämäläinen 2010)

Myös Muotoile Suomi -ohjelma tunnistaa ongelman – muotoiluosaaminen on tosin alettu jo nähdä investointina, jolla yritykset ja julkinen sektori voivat parantaa kilpailukykyä. Suomessa ei kuitenkaan vielä investoida riittävästi muotoiluosaamiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 7.)

Valtiosalla puhutaan hitaan kasvun ajan ongelmista, mm. siitä, mistä uutta kasvua voitaisiin luoda. Muotoiluohjelman mukaan tällä hetkellä lähes kaikki valtiot panostavat kasvaviin yhteiskunnallisiin haasteisiin liittyviin kasvualoihin kuten ympäristö, energia, biotalous ja terveys. Muotoile Suomi -ohjelmassa esitetään, että samalla kun näiden alojen haasteisiin kehitetään ratkaisuja oman maan tarpeisiin, tavoitteena on luoda pohjaa kansainväliselle liiketoiminnalle. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 41–42.)

Muotoilusta puhutaan elinkeinoelämän kilpailukyvyn kasvattajana, mutta talouden haasteet koskettavat muotoilijoita ja muotoiluyrittäjiä myös ruohonjuuritasolla. Euroopan laajuinen taluskriisi koskettaa myös meitä ja Suomessakin eletään taloudellisesti vaikeita aikoja. Työskentelin kahdeksan vuotta Design District Helsinki -verkoston kanssa ja kuulin muotoilun pienyrittäjien tarinoita sekä haasteista että menestyksestä. Muotoiluun, mutta myös yrittäjyyden toivotaan nostavan Suomi nousuun. Byrokratia ja verotus tekevät kuitenkin taloudellisesti kannattavan toiminnan yrittäjän näkökulmasta vaikeaksi.

Ornamon syyskuussa 2014 julkistaman Muotoilualan suhdannekatsauksen mukaan muotoilualan yritykset ovat tyytymättömiä verotukseen. Katsauksen mukaan yritykset maksavat veroja ja veronluonteisia maksuja yhteiskunnalle monessa eri muodossa. Niihin kuuluvat mm. yrittäjien ja palkansaajien tuloverot, sosiaaliturva- ja sosiaalivakuutusmaksut, arvonlisäverot, yhteisöverot ja kiinteistöverot. Kilpailukyvyn nostamiseen tarvittaisiin myös kasvavia yrityksiä. Muotoilualan suhdannekatsaus (2014) kertoo kuitenkin, että vain 25 % suhdannekyselyyn vastanneista suunnittelee palkkaavansa lisää henkilökuntaa. Toisaalta suhdannekyselyistä ilmenee myös, että muotoilualan yritysten liikevaihdon ja kannattavuuden kehitys on ollut vuosina 2013–2014 ajankohtaan nähden varsin myönteistä. Tämä tukee ajatusta muotoilun mahdollisuuksista myös taloudellisen kasvun näkökulmasta. (Teollisuustaitteen Liitto Ornamo e.)

Muotoiluyrittäjyys ei tavanomaisesti ole laskelmallista ja liiketaloudellisesta näkökulmasta harkittua. Kuitenkin intohimo työhön ja uuden innovointiin on niin vahva draiveri, että luova toiminta johtaa myös liiketaloudellisiin onnistumisiin. Yrittäjyyden kustannukset koituvat kuitenkin monien pienten muotoiluyritysten kohtaloksi tai estävät yritysten kasvun.

Juhlapuheissa muotoilua ja yrittäjyyttä arvostetaan, mutta kuluttajat ja päättäjät eivät kuitenkaan äänestä teoillaan – ainakaan riittävästi. Kokemukseni mukaan muotoilijat pitävät työtään mielekkäänä ja merkityksellisenä, mutta taloudellisesti haastavana. On tarpeen pohtia mitä keinoja ja tukitoimia voitaisiin luoda, jotta muotoilijana toimiminen olisi kannattavaa?

Kuluttajien tottumukset vaikuttavat myös muotoiluyritysten liiketoimintaan ja muotoilijoiden toiminnan kannattavuuteen ja mielekkyyteen. Kaupan ala on vaikeuksissa, kun myynti on kääntynyt laskuun mm. yksityisen kulutuksen vähentyessä. Massatuotanto ja kaupan alan jätit haastavat muotoilutuotteita suunnittelevat ja valmistavat tai valmistuttavat pienyrittäjät. Myös ulkomaisten verkkokauppojen kasvu vaikuttaa pientoimijoiden myyntilukuihin negatiivisesti. Kaupan tilanne merkitsee haasteita muotoilualalle, mutta toisaalta verkkokauppa ja toiminnan digitalisoituminen tarjoavat uusia liiketoiminnan mahdollisuuksia.

Kulutustottumukset muuttuvat myös ympäristötietoisuuden myötä. Uskotaan, että vaikka Suomessa taloudellinen tilanne kohenisi, ei kulutuksessa palata saamaan kuin entisenä nousukausina. Jussi Nyrhisen ja Terhi-Anna Wilskan vuonna 2012 julkaisema *Kohti vastuullista ylläilyä? Eettiset ja ekologiset trendit sekä luksuskulutus Suomessa* -tutkimus tukee näkökulmaa. Tutkimuksen mukaan on ilmeistä, että materialistisen ja statushakuksen kulutuksen rinnalle on Suomessa kehittymässä vastuullisen kulutuksen muoto, jossa on piirteitä luksuskulutuksesta. Tämä kulutustyyli ei painotu yhtä paljon kulutuksen kalleuteen tai näyttävyyteen kuin perinteinen luksuskulutus. Vaikka myös vaatimattomuus ja esimerkiksi kierrätyksen suosiminen näkyvät asenteissa, ekologisuudesta, eettisyydestä ja autenttisuudesta ollaan myös valmiita maksamaan. Autenttiset ja vastuullisesti tuotetut tuotteet käsitetään myös ylellisyyksiksi. (Nyrhinen & Wilska 2012: 18.)

Taloudellinen kannattavuus näyttäytyy usein myös ympäristön kilpailijana, mutta onko siitä aina todellisuudessa kyse? Esimerkiksi biotalouden ja cleantechin uskotaan olevan tulevaisuudessa taloudellisestikin tuottavia aloja. Tämän kaltaisia kilpailutekijöitä tulisi mielestäni nostaa enemmän esiin ja löytää niistä kilpailukyvyyn kasvun aineksia.

8.1.3 Sosiaalinen vastuu (social)

Sosiaalinen vastuu on yksi tekijä kestävästä kehityksestä mukaisessa vastuullisessa toiminnassa. Vastuullisuus tarkoittaa kuitenkin monenlaisia asioita. Sosiaalisen vastuun ja muotoilun yhdistyessä se tarkoittaa ihmisistä huolehtimista – hyvinvoinnin lisäämistä muotoilun keinoin. Hyvinvoinnin edistäminen on yksi muotoilun keskeisistä tehtävistä. Palvelumuotoilu on synnyttänyt alan, jota yhteiskunta ja mm. hyvinvointipalveluiden tarjoajat voivat hyödyntää. Julkinen sektori liittyy myös tästä syystä yhä enemmän muotoiluun. Muotoile Suomi -ohjelman mukaan hyvinvointiyhteiskunnalle ja terveydenhuoltojärjestelmille luovat paineita ikääntyminen, ihmisten ylipaino, liik-

kumattomuus ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen. Väestön ikääntyessä tarvitaan älykkäitä ratkaisuja sekä helppokäyttöisiä tuotteita, palveluita ja käyttöliittymiä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 68.)

Katri Lehtonen ja Petri Lehto työ- ja elinkeinoministeriöstä kirjoittivat Muotoiluajattelukirjan artikkelissaan *Muotoilu innovaatiotoiminnassa* odotusten julkisten palvelujen laatua kohtaan kasvaneen. Palveluilta odotetaan enemmän käyttäjälähtöisyyttä. Muotoilun avulla voidaan Lehtosen ja Lehdon mukaan parantaa myös julkisella sektorilla käyttäjien palvelukokemusta ja samalla jopa vähentää palvelujen kustannuksia. Muotoilu tarjoaa julkisella sektorilla välineen uudistumiseen sekä strategiselle tasolle että palvelukokonaisuuksien käyttäjälähtöiselle kehittämiselle. Muotoilun avulla voidaan myös helpottaa käyttäjälähtöisten palvelustrategioiden ja palvelupolkujen valmistelua. (Lehto & Lehtonen 2014: 27).

Muotoilun ja erityisesti palvelumuotoilun avulla voidaan vaikuttaa hyvinvointiin. Hyvinvointiin on muotoilussa kiinnitettykin erityistä huomiota viime aikoina. Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun muotoilun laitos keskittyi hyvinvoinnin muotoiluun 365 Wellbeing -projektin puitteissa Helsingin designpääkaupunkivuonna 2012. Projektin tuloksena 2013 julkaistu teos Hyvinvoinnin muotoilu kuvaa hyvinvoinnin tarkoittavan muotoilun kontekstissa elämänlaatua laajemmin kuin pelkästään esimerkiksi terveyden, riittävän toimeentulon tai tyydyttävien ihmissuhteiden näkökulmasta. Kirjan mukaan hyvinvointi koetaan yksilöllisesti, mutta on pohjimmiltaan sosiaalinen ja riippuu ihmisten valmistamasta ympäristöstä, eli muotoilusta. (Keinonen 2013: 11, 13.)

Hyvinvoinnin muotoilusta on vaikea löytää selkeää määritelmää ja selittää, mitä se oikeastaan tarkoittaa. Hyvinvoinnin muotoilu -kirjassa sen määritellään tarkoittavan elämälaadun parantamista yhdistämällä näkemykseen, kokeiluihin, yhteistyöhön, osallistumiseen ja tutkimukseen perustuvia suunnittelukäytäntöjä yksilöiden, järjestelmien ja infrastruktuurin muutosten aikaansaamiseksi. (Keinonen 2013: 13.)

Hyvinvoinnin muotoilu -kirjan mukaan hyvinvoinnin muotoilu tarkoittaa myös sitä, että kapea ja selkeä tapa ymmärtää muotoilu toimintana, joka pureutuu muotoihin, luo kauniita ja helppokäyttöisiä esineitä, pitää korvata vapaamielisemmällä tulkinnalla. Hyvinvoinnin muotoilussa kiinnitetään huomiota myös esimerkiksi ei-fyysisiin käyttöliittymiin, verkkopalveluihin, kasvokkain palveluun, kaupunkisuunnittelun tulevaisuuden näkymiin sekä kriittiseen, taidevetoiseen, epäkohtia osoittavaan pikemminkin kuin ratkaisevaan työhön. Kolmiuloitteiset esineet ja informatiiviset esitykset ovat kirjan mukaan myös tapoja suunnitella hyvinvointia. Hyvinvointia muotoiltaessa tunnistetaan ja työestetään järjestelmien, ympäristöjen ja käytäntöjen ongelmia ja mahdollisuuksia paremman elämän saavuttamiseksi. Muotoilun käsitteen avaamisella on seurauksia, joista ilmeisin on, että muotoilun sisäisiä ja alojen välisiä raja-aitoja joudutaan ylittämään ja muotoilun nimikkeeseen alla tehdään töitä, jotka eivät ehkä muotoilulta näytä. (Keinonen 2013: 12–13.)

Hyvinvoinnin muotoilussa voidaan myös yhdistää erilaisia muotoilun menetelmiä, kuten yhteissuunnittelua tai palvelumuotoilua. Sen tavoitteena on luoda ratkaisutapoja, joilla ihmisiä tuetaan, heistä huolehditaan ja joilla he voivat huolehtia itsestään ja toisistaan. Hyvinvoinnin muotoilun kohteita voivat olla esimerkiksi terveys- ja sosiaalipalvelut, naapurustot ja yhteisöllisyys. (Keinonen, Vaajakallio, Honkonen 2013: 13.)

Suomen muotoilukenttään on syntynyt myös hankkeita ja yrityksiä, jotka lähestyvät sosiaalisen vastuun aspektia kansainvälisestä näkökulmasta. Toiminta lähtee hyvinvoinnin arvoista ja muotoilun avulla autetaan sosiaalisesti. Esimerkkeinä voi mainita suomalaiset yritykset Mum'sin, Mifukon ja Tikaun, jotka tukevat työllistymistä kehitysmaissa vastuullisella tavalla muotoilun avulla. Lisäksi muotoilijat ovat vieneet osaamistaan ja projekteja sinne, missä sosiaalisia ongelmia on ollut tarpeen ratkoa, kuten esimerkiksi My Dream World -projekti, jossa joukko eteläafrikkalaisia ja namibialaisia nuoria työsti unelmiaan ja elämäänsä palvelumuotoilun keinoin. Projekti oli osa Kapkaupungin designpääkaupunkivuotta 2014 (www.unelmienmaailma.com).

8.1.4 Teknologia (technological)

Teknologinen kehitys ja digitalisoituminen kasvaa yhteiskunnassamme. Se ulottuu kaikille aloille ja muuttaa myös muotoilun alaa. Voidaan puhua ”jokapaikan tietotekniikasta” tai ubiikkiyhteiskunnasta, jossa tietotekniikka on upotettuna kaikkialle. Digitaaliset palvelut ja käyttöliittymät tulevat yhä enemmän osaksi elinympäristöä ja niissä aletaan käyttää erilaisia aistivia ja dataa kerääviä sensoreita. Sensorit kytkeytyvät toisiinsa verkon kautta. Tämä verkon osaksi rakentuva esineiden internet mulistaa perinteisiä liiketoimintamalleja ja teollisuudenaloja samalla kun se hämärtää toimialojen rajoja. Digitaalisista palveluista ja tuotteista tulee yhä mukautuvampia, käyttäjän itse omiin tarpeisiin muokattavia, ja reaaliaikaisempia. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 68.)

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen vuosille 2014–2020 aineettoman arvонуonnin kehittämisohjelmasta. Kehittämisohjelman yhtenä tavoitteena on lisätä panostuksia mm. markkinointiin, muotoiluun, brändien luomiseen ja muuhun lisäarvoa tuottavaan osaamiseen. Kehittämisohjelman mukaan digitalisaatio, tieto- ja viestintäteknologian yhä laajempi hyödyntäminen yhteiskunnassa tehostaa toimintoja, vähentää niiden paikkasidonnaisuutta ja tuo tarjolle uusia työkaluja ja työmenetelmiä. Digitalisaatio helpottaa innovaatioiden leviämistä, mutta haastaa myös aineettomien oikeuksien suojaan perustuvia liiketoimintamalleja teosten ja myös tavaroiden jäljentämisen helppouden myötä. Esimerkkejä Suomeen sijoittuneesta arvонуonnista, jossa aineettonta arvoa tarjotaan digitalisaatiota hyödyntäen ovat mm. digitaaliset pelit. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014: 6.)

Digitalisaatio liittyy vahvasti muotoiluun tuotteen ja palvelun yhdistämisessä. Esimerkiksi palvelumuotoilun alalla digitaaliset sovellukset voivat olla keskeisiä palvelun mahdollistajia. Teknologian kehitys tarjoaakin muotoilulle keinoja luoda merkitystä ja

arvoa. Digitalisaatio sekä teknologiakehitys tarjoavat myös välineitä edellisessä kapaleessa esitetyille hyvinvoinnin edistämiseksi ja palvelujen kehittämiseksi. Julkisen sektorin ja hyvinvointipalveluiden ohella teknologiset ratkaisut tuottavat myös ubiikin yhteiskunnan ratkaisuja. Toisaalta teknologian kehitys voi tarjota myös ympäristövastuullisia vaihtoehtoja ja ratkaisuja muun muassa biotalouden ja cleantechin aloilla.

8.1.5 Ympäristö (environmental)

Muotoilu on perinteisesti ollut ja on yhä suuremmassa mittakaavassa ala, jolla vastuullisuustekijät huomioidaan. Muotoilun tehtävänä on varsinkin Suomessa ollut tuottaa hyödykkeitä tarpeeseen. Tästä syystä luonnollisestikin turhan tuottamista on vältetty ja todelliset tarpeet on huomioitu. Toisaalta muotoilulla on ollut myös kyky luoda tarpeita ja tuottaa tavaroita, joita ilmeisesti olisi pärjätty. Ympäristövastuusta kuitenkin puhutaan onneksi yhä enemmän muotoilussa. Ekokompassi-sivuston mukaan ympäristövastuussa keskeistä on luonnonvarojen tehokas käyttö, vesien, ilman ja maaperän suojeleminen, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, ilmastonmuutoksen torjuminen sekä vastuu yrityksen tuotteen tai palvelun koko elinkaaren aikaisista ympäristövaikutuksista. (Ekokompassi)

Muotoilijoiden vastuulla on huomioida tuotekehitysprosesseissa elinkaariajattelua. Elinkaariajattelun peruseriaatteena on, että tuotteen aiheuttamiin ympäristövaikutuksiin tulee sisällyttää valmistusprosessin suorien vaikutusten lisäksi kaikki ne ympäristövaikutukset, jotka aiheutuvat tuotteen elinkaaren eri vaiheissa, ennen ja jälkeen sen valmistuksen. Tavoitteena on selvittää tuotteen valmistuksen ja käytön kokonaisvaikutukset. (www.ymparisto.fi a.)

Materiaalit ovat edelleen tärkeä rakennusaines muotoilulle. Tuotemuotoilussa elinkaariajatteluun liittyy käytetyn energian ohella mm. siihen käytetyt materiaalit ja niiden kierrätettävyys – materiaalitehokkuus. Materiaalitehokkuudella tarkoitetaan sitä, että vähemmästä tuotetaan enemmän, ympäristöä säästämällä. Tavoitteena on käyttää mahdollisimman vähän materiaaleja, raaka-aineita ja energiaa. Tuotteen tai palvelun haitallisia ympäristövaikutuksia pyritään myös vähentämään koko sen elinkaaren aikana. Mitä pienempi tuoteeseen tai palveluun tarvittava materiaalipanos on, sitä tuottavammin luonnonvaroja käytetään. Samalla yleensä säästetään kustannuksia ja edistetään yrityksen kilpailukykyä. (www.ymparisto.fi b.)

8.2 MUOTOILUN TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOS

Muotoilun alalla tapahtuu jatkuvasti muutoksia. Tämän hetken toimintaympäristöä määrittelevät useat tekijät. Muotoiluala on moniulotteinen ja muotoiluammatit sisältävät hyvin erilaisia tehtäviä. Muotoilualan toimintaympäristöstä voi kuitenkin nostaa aiheita, jotka vahvimmin vaikuttavat alaan ja sen toimijoihin. Monet toimintaympäristöön vaikuttavista tekijöistä vaikuttavat laajasti myös muuhun yhteiskuntaan.

Keskeisesti juuri tämän hetken toimintaympäristöön vaikuttaa talouden laskusuhdannne. Muotoilun tehtäväksi yhteiskunnallisella tasolla nähdäänkin kansallisen kilpailukyvyyn lisääminen. Muotoilun pyrkimyksenä on olla strategisella tasolla mukana tuotekehityksessä prosessien alusta lähtien. Muotoilun tulisi olla tulevaisuudessa pysyvä osa liiketoimintaa, kuten esimerkiksi markkinointi tällä hetkellä jo on.

Toimintaympäristöä muuttava asia on palvelutarpeiden lisääntyminen ja palvelutuotannon kasvu. Muotoiluosaamisen arvo osana palveluiden kehittämisen monialaista asiantuntemusta on huomioitu. Muotoilu on integroitunut myös palvelutoimintaan ja samalla julkinen sektori on alkanut hyödyntää palvelumuotoiluosaamista mm. palveluiden ja prosessien kehittämisessä. Palvelutarve myös julkisella sektorilla kasvaa jatkuvasti.

Aineeton arvonluonti on yksi toimintaympäristöön vaikuttavista aiheista. Aineettoman arvonluonnin kehittämisohjelmassa tuodaan esiin, että yritysten toiminnassa tavarantuotanto on pitkään ollut arvonmuodostuksen ydinalue. Valmistuksen ja kokoonpanon merkitys yritystoiminnassa syntyvän taloudellisen arvon kannalta on kuitenkin vähenemässä. Tuotteiden jalostusarvosta kasvavan osan muodostaa aineetonta pääomaa hyödyntävä toiminta, kuten tutkimus ja tuotekehitys, suunnittelu, muotoilu, markkinointi, jakelu ja erilaiset palvelut. Nämä toiminnot, kuten valmistustoimintakin, on entistä helpompi hajauttaa maantieteellisesti ja hankkia erilaisina palveluina yrityksen ulkopuolelta. Myös palveluiden osuus tuotteiden jalostusarvosta kasvaa. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014: 4.)

Toimintaympäristössä on myös Muotoile Suomi -muotoiluohjelman mukaan tapahtunut merkittäviä muutoksia. Ohjelman mukaan suuriin yhteiskunnallisiin haasteisiin etsitään ratkaisuja. Kaupungistuminen kiihtyy, yhteiskunnat palveluvaltaistuvat ja digitalisoituvat yhä nopeammin. Muutokset luovat uusia liiketoimintamahdollisuuksia, mutta näihin mahdollisuuksiin tarttuminen edellyttää muotoiluosaamisen ja sen hyödyntämisen vahvistamista ja monipuolistamista. Kehittämiskohteina ovat muun muassa muotoiluun liittyvä tietotekniikkaosaaminen sekä käyttäjälähtöisten menetelmien hyödyntäminen innovaatiotoiminnassa. Jälkimmäisestä ovat esimerkkinä käyttöösiintymien kehittäminen ja käyttäjien aikaisempaa laajempi osallistaminen julkisten palveluiden uudistamisessa. Muotoiluohjelmassa tunnistetaan nykyisiä tai orastavia osaamisalueita, joille muotoilu voi tuoda kilpailuetuja. Näitä ovat erityisesti vihreä talous, terveys, digitalisoituminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2013: 11, 42.)

Teollisuusteiden Liitto Ornamon mukaan muotoilijoiden osaaminen haastavassa toimintaympäristössä korostuu. Muotoiluala kohtaa rakenteellisen muutoksen kuten muutkin toimialat. Muotoilun hyödyntäminen strategisena työkaluna kasvavilla toimialoilla ja tiivis yhteistyö asiakastoimialojen kanssa on keskeistä. Alan työllistymisen kannalta on tärkeää, että muotoilun jatkuva hyödyntäminen laajenee kaikille toimialoille ja ammatillinen työnkuva laajenee. Julkisella sektorilla on Ornamon mukaan mahdollista kasvaa edelleen muotoilun hyödyntäjänä. (Teollisuusteiden Liitto Ornamo f.)

Ympäristön hyvinvoinnin haasteet vaikuttavat globaalisti ja myös muotoilun toimialan tehtäväkenttään. Tietoisuus ympäristön tilasta ja sen ongelmista vahvistaa muotoilun ympäristövastuullista tapaa toimia, mutta luo myös tarpeita muotoilun hyödyntämiselle esimerkiksi vihreässä taloudessa ja teollisuudessa. Muotoilijoiden ammatillinen etiikka on ajan haasteiden oloissa vahvaa ja muotoilijat näkevät ja tunnistavat vastuunsa. Sosiaalinen aspekti toiminnassa korostuu ja muotoilulla voidaan vastata myös sosiaalisiin haasteisiin. Teollinen tuotanto on murroksessa ja sanotaan, että olemme kolmannen teollisen vallankumouksen kynnyksellä. Tuotannon rakenne on muuttumassa ja hyödykkeitä voidaan tuottaa tarpeen mukaan siellä missä tarve on. 3D-tuotamisen tuleminen on esimerkki tästä. Digitalisoituminen ja globalisaatio ovat mahdollistaneet myös muotoilualan kansainvälistymisen. Samaan aikaan kuin globalisaatio haastaa myös Suomen muotoilutoimijat kansainväliseen kilpailuun, tarjoaa se ennennäkemättömät markkinat. Suomen pienuus ja kysynnän vähyys eivät kansainvälisillä markkinoilla hidasta muotoilun toimialaa.

9 Tulevaisuuden muotoilija

9 TULEVAISUUDEN MUOTOILIJÄ

Edellisissä luvuissa käsiteltiin toimintaympäristön muutosta ja megatrendien vaikutuksia. Opinnäytetyön tärkeimpänä päämääränä on kuvata sitä, miten muuttuva maailma vaikuttaa muotoilualaan ja muotoilijan työhön tulevaisuudessa.

Tässä opinnäytetyön osassa tulen kuvaamaan oman näkemykseni tulevaisuuden muotoilijan työstä. Se on subjektiivinen käsitykseni muotoilualasta tulevaisuudessa ja sen myötä myös muotoilijan työstä. Vaikka kuvaukset ovat omiani, perustan ne kuitenkin omien kokemusteni ohella olemassa olevaan tietoon historiasta, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Myös esittelemäni megatrendit toimivat lähtökohtina muotoilijan työn tulevaisuutta kuvaaville teemoille. Kaikki esittelemäni megatrendit tulevat käsitykseni mukaan vaikuttamaan ja ohjaamaan muotoilun alaa.

Esittelen kuvauksen muotoilijan tulevaisuudesta kymmenen vuoden päästä ja pyrin luomaan sekä itselleni ja opinnäytetyön lukijalle kuvan muotoilijan työkentästä ja siitä, mitä kohti uskon muotoilijan työn olevan menossa. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan havainnollistaa muotoilijan työtä kuvailemalla yksityiskohtaisesti tiettyjä prosesseja tai työvaiheita. Tärkeämpää on mielestäni kertoa siitä, minkä uskon muotoilijan roolin ja tehtävän olevan.

Käsitellen aihetta subjektiivisesta lähtökohdasta ja se näkyy lopputuloksessa. Olin voinut esitellä vaihtoehtoisia skenaarioita muotoilijan työnkuvan tulevaisuudesta. Päädyin kuitenkin kuvaamaan omasta mielestäni todennäköisen ja realistisen, mutta myönteisen tulevaisuuskuvan, jossa muotoilijan kyky ja osaaminen pääsevät vaikuttamaan yhteiskunnassa. Kuten tulevaisuudentutkimuksessa ja ennakoinnissa, minäkin otan rooliksi esitellä toivottua tulevaisuutta, kuitenkin ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset ja tämänhetkiset megatrendit ja ennusteet tulevaisuudesta. Esitän ne teemat muotoilijan työstä, jotka itse katson keskeisiksi. Teemojen ulkopuolelle jää siis väistämättä muotoilijan työnosia ja työnkuvia, joita tulevaisuudessa tullaan näkemään. Valitsin esiteltäväksi ne teemat, joilla mielestäni on mahdollisuus muuttaa yhteiskuntaa ja maailmaa muustakin kuin taloudellisesta näkökulmasta. Jätän myös tässä työssä sivuosaan – ja myöhemmin ratkottavaksi – taloudellisten resurssien haasteet muotoilutyön toteuttamiseen (taloudellinen tilanne, verotus, rahoitus jne). Katson, että muotoilijan työn ydin on keskeisin teema tässä opinnäytetyössä.

Kun koko muu maailma on muutoksen keskellä, ei ole yllättävää olettaa, että myös muotoiluala tulee muuttumaan. Koska muutos ympärillä on niin merkittävä, ei muotoilijakaan voi sulkea silmiään siltä ja toivoa, että ala ja muotoilijan työ säilyisivät ennallaan. Pelkästään raportit työelämän muutoksista kertovat selkeää kieltään siitä, että mitkään ammatit eivät tule pysymään ennallaan. Jo aiemmin tässä opinnäytetyössä esiin nostettu Etlan (2014) julkaisema raportti kertoo tietotekniikan kehittyvän ja sen käytön kasvavan niin voimakkaasti, että seuraavan kahden vuosikymmenen kuluessa

on uhattuna enemmän kuin joka kolmas työpaikkaa Suomessa. Uskon, että muutos muotoilualalla tulee jatkumaan. Ala tulee näyttämään radikaalisti toisenlaiselta kuin miltä se on aiemmin näyttänyt.

9.1 HYPOTEESI: "MUOTOILIJA 2025"

Kuvailen teemojen kautta muotoilijan tehtävää ja roolia tulevaisuudessa. Pyrin tuomaan esiin ne teemat, joiden uskon parhaiten kuvaavan muotoilijan työtä tulevaisuudessa.

9.1.1 Tulevaisuuden muotoilija on teknologian hyödyntäjä

Muotoilija suunnittelee edelleen myös käsin kosketeltavia hyödykkeitä. Vaikka muotoilun käyttöalue kasvaa ja painopiste siirtyy fyysisten tuotteiden muotoilusta immateriaaliseen suunnitteluun, ei tarve tuotemuotoiluun tai teollisen tuotannon ja tuotantovälineiden suunnitteluun tule kuitenkaan katoamaan. Maailmaan on kuitenkin jo tuotettu niin paljon tavaraa, että fokus väistämättä siirtyy toisen tyyppiseen tuotantoon. Materiaalin tarve on vähentynyt ja kulutustottumukset muuttuneet sekä ymmärrys ympäristön huomioimisen tärkeydestä parantunut. Muotoilijan tehtävänä on suunnitella yhä merkityksellisempiä ja tarpeellisempia tuotteita.

Tuotemuotoilija ja teollinen muotoilija tuntee uusimmat teknologiat ja soveltaa niitä jokapäiväisessä työssään. Näiden opiskelu on pakollinen osa muotoilun menetelmäopintoja muotoilijakoulutuksessa. Suunniteltavat hyödykkeet tulevat hyödyntämään uusinta teknologiaa, esimerkiksi nanoteknologia tai 3D-teknologia kuuluu muotoilijan arkipäivään. Tuoteinnovaatiot ovat älykkäitä. Myös käytetyt raaka-aineet hyödyntävät uusinta teknologiaa ja ne voivat olla itsessään toiminnallisia ja älykkäitä. Perinteisiltä muotoilualoilta esimerkiksi vaatesuunnittelijan työn fokus voi olla älykkäiden verkkoon kytkettyjen (esineiden internet) vaatteiden suunnittelu terveydenhuollon tarpeisiin. Korumuotoilija puolestaan voi niin ikään suunnitella puettavia välineitä, joilla on hyvinvointia lisäävä funktio. Myös kalusteet voivat olla osana esineiden internetiä. Vaikka suunnittelumetodit sinänsä säilyvät, mukaan on tullut joukko uusia mahdollistavia tekijöitä, kuten esineiden internet ja globaalit markkinat. Digitalisaatio ja kansainvälistyminen mahdollistavat markkinat kulttuurisesta ja maantieteellisestä etäisyydestä ja rajoista riippumatta.

Vaikka muotoilijan työ näyttää uusiin teknologioihin ja materiaaleihin nojaavalta, myös muotoilun kulttuuriset arvot korostuvat. Kun perinteiset ammatit ovat katoamassa, löytyy joukko osajia ja ammattilaisia, jotka haluavat säilyttää perinteitä. Esimerkiksi perinteisiä käsityömenetelmiä halutaan vaalia. Ubiikissa yhteiskunnassa myös yksinkertaisten ja esteettisten asioiden arvostus kasvaa. Merkityksiä ja arvoja sisältävät perinteiset tuotteet ja tuotemuotoilijat löytävät paikkansa muotoilun kentältä – joskin he ovat yhä harvinaisempia. Toisaalta perinteisetkin tuotteet rikastuvat teknologisilla ominaisuuksilla.

Muotoilijan ratkaisukeskeinen tapa ajatella säilyy ennallaan, mutta muotoilija toimii osana yhä monitieteellisempiä hankkeita. Muotoilijoiden teknologiaosaaminen on vuonna 2025 mittavampaa kuin koskaan aiemmin.

9.1.2 Tulevaisuuden muotoilija on hyvinvoinnin muotoilija

Muotoilun painopiste siirtyy fyysisten tuotteiden muotoilusta immateriaaliseen suunnitteluun. Tämä tarkoittaa muun muassa palveluiden, käyttöliittymien ja käytettävyyden suunnittelua. Muotoilun keinoin voidaan ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia, jotka liittyvät mm. julkisiin palveluihin, kuten ympäristön infrastruktuuriin, terveydenhuoltoon, koulutukseen, väestön ikääntymiseen tai syrjäytymiseen liittyviä ongelmia.

Muotoilijat tarjoavat julkiselle sektorille välineitä ja menetelmiä ongelmanratkaisuun, mutta muotoiluajattelun myötä he ovat myös edistämässä käyttäjälähtöistä toimintaa ja edesauttamassa palveluiden järjeistämistä ja palvelukokemuksen parantamista. Edellä mainitun toiminnan ansiosta saadaan aikaan myös säästöjä. Julkinen sektori on merkittävä muotoilijoiden työllistäjä ja palvelumuotoilu on integroitunut osaksi sekä julkista että yksityistä sektoria.

Muotoilijoiden yhteissuunnittelun osaaminen mahdollistaa käyttäjien mukaan ottamisen palveluiden suunnitteluun. Yhteissuunnittelu puolestaan lisää muotoilun ja palveluiden onnistumista käyttäjän lähtökohdista. Yhteissuunnittelun avulla voidaan myös suunnitella esimerkiksi parempi asuinympäristö tai parempi työyhteisö.

Tulevaisuuden haasteet, taloudelliset ja väestörakenteeseen liittyvät, haastavat muotoilijoita suunnittelemaan parempia ja älykkäämpiä ratkaisuja hyvinvoinnin edistämiseksi. Palvelujen ohella tämä tarkoittaa merkityksellisempiä hyödykkeitä. Vaikka muotoilun fokus on palveluissa, ovat tuotteet ja tuotemuotoilu edelleen osa palvelukonaisuutta. Tuotemuotoilun painopiste sen sijaan siirtyy palveluiden yhteyteen mm. älykkäinä laitteina. Myös palvelut ovat osana esineiden internetiä.

Hyvinvoinnin edistäminen on vuonna 2025 muotoilun tärkein tehtävä. Kaiken muotoilutoiminnan pitäisi tähdätä ihmisen ja ympäristön hyvinvoinnin lisäämiseen.

9.1.3 Tulevaisuuden muotoilija on vastuullinen toimija

Muotoilija on toimija, joka noudattaa omaa etiikkaansa. Yksi muotoilijan tärkeimmistä ominaisuuksista onkin vastuullisuus. Muotoilijan toiminnassa se tarkoittaa vastuullisuutta suhteessa sekä ihmiskuntaan että luontoon. Tässä tapauksessa vastuullisuus ei kuitenkaan tarkoita pelkästään eettistä toimintaa, vaan myös ammatillista asennetta ja mahdollisuutta tuottaa liiketoimintaa ja kilpailuetua.

Ilmastonmuutos on vääjäämätön ja ilmaston lämpeneminen on asettanut koko globaalin yhteisön haastavaan tilanteeseen. Myös luonnonvarojen pysyvä väheneminen

ja ympäristöä kuormittavien materiaalien ja energian käyttö on aiheuttanut haittaa ympäristölle. Nämä haasteet ovat globaaleja. Ilmastonmuutos koskettaa koko maapalloa valtioiden rajoista välittämättä. Muotoilija toimii työssään edellä mainittujen haasteiden ratkaisemiseksi ja kehittää globaaleja ratkaisuja. Digitalisoituminen osaltaan auttaa globaaleissa toimenpiteissä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Muotoilijat työllistyvät ympäristötekniikan eli cleantechin globaalilla toimialalla. Se on toimiala, jossa teknologian keinoin luodaan haitallisia ympäristövaikutuksia minimoivia ratkaisuja ja parannetaan ympäristön tilaa. Ratkaisut voivat olla teknologioita, tuotteita tai palveluja.

Muotoilijoiden työtä erityisesti ohjaava tekijä ilmastonmuutoksen kannalta on resurssien käyttö. Ympäristötekniikan ohella muotoilija onkin materiaalien ja resurssien käytön ekspertti. Hän valitsee suunnittelutyössään raaka-aineita sekä energia- ja kuljetusmuotoja, joiden elinkaaren aikainen energian ja materiaalinkulutus on vähäinen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että muotoilija valitsee lähtökohtaisesti ainoastaan uusiutuvia luonnonvaroja ja tuotteet ovat edelleen kierrätettäviä. Muotoilija tuntee myös tuotantoprosessin niin, että raaka-aineen ja energian käyttö on edullista myös ympäristön kannalta.

Globaalit yhteiskunnalliset haasteet vaikuttavat keskeisesti muotoiluun hyvinvoinnin edistämisen tehtävässä. Muotoilijan työ voi auttaa oman hyvinvointiyhteiskuntamme ongelmassa, mutta muotoilijalla on kyky toimia myös globaalilla tasolla. Muotoilijat voivat olla suunnittelemassa ratkaisuja mm. kolmannen maailman haasteisiin, mutta ennen kaikkea he voivat toimia yhdessä vähemmistöjen kanssa yhteissuunnittelun menetelmiä hyödyntäen. Yhteistoiminnalla saavutetaan parhaat tulokset kun kehästä integroi toiminnan tai innovaation omaan yhteisönsä.

Kyky koordinoida yhteisöllistä toimintaa ja tukea sitä toiminnan kautta on tärkeä osa muotoilijan osaamista vuonna 2025.

9.2 YHTEENVETO: "MUOTOILIJA 2025"

Muotoilualan painopisteet tulevat väistämättä siirtymään ja painopisteiden keskinäiset suhteet määrittyvät uudelleen. Pysyviä asioita tulevat kuitenkin olemaan muotoilijoiden optimistinen ja ratkaisukeskeinen tapa ajatella ja eettinen toimintatapa, joka lähtökohtaisesti pyrkii kaikilla tasoilla kohti hyvää ja kestäväää päämäärää.

Näiden ominaisuuksien turvin muotoilijat toimivat uusinta teknologiaa ja materiaalituntemusta käyttäen työssään hyvinvoinnin edistäjinä ja palvelun kehittäjinä eri sektoreilla sekä vastuullisina toimijoina ympäristön ja maailman väestön hyväksi.

Digitaalisuus ja globalisaatio kulkevat läpi linjan ja näkyvät jokaisen muotoilijan työssä eikä niitä enää erikseen alleviivata. Samoin vastuullisuus – niin ekologinen

kuin eettinenkin – on itsestään selvä osa muotoilijan työtä. Muotoilija on ympäristöasioiden ja resurssien käytön asiantuntija. Muotoilija minimoi suunnittelu- ja tuotantoprosesseissa ympäristön kuormittamisen ja innovoi uudenlaisia materiaaleja tai materiaalien käyttötapoja. Omalla vastuullisella toiminnallaan muotoilija ohjaa myös kuluttajien käyttäytymistä kestäväään suuntaan.

Muotoilu ja muotoilija keskittyy vuonna 2025 enemmän kuin aiemmin tarpeisiin kuin estetiikkaan, mutta kulttuuriset arvot säilyvät muotoilijan identiteetissä ja ideologiasa. Aineeton osaaminen ja immateriaalinen suunnittelu on jo kehittynyt tuotemuotoilun tasolle ja työllistää merkittävän osan muotoilijoista. Muotoilijoiden aineeton osaaminen luo huomattavaa lisäarvoa sekä liiketoiminnallisissa että yhteiskunnallisissa tehtävissä.

Tulevaisuuden muotoilija on verkostoituja ja pienetkin toimijat voivat tehdä projektituotoista työtä osana monialaista asiantuntijajoukkoa myös mm. julkiselle sektorille. Toisaalta myös muotoilua ja erityisesti palvelumuotoilua tarjoavien yritysten toimesta syntyy uusia työpaikkoja muotoiluosaamisensa ajan tasalla päivittäneille muotoilijoille.

10 Näkemyk- siä muotoilijan tulevaisuudesta

10 NÄKEMYKSIÄ MUOTOILIJAN TULEVAISUUDESTA

10.1 HAASTATTELUT

Kirjoitin kuvaukseni eli hypoteesin muotoilijan tulevaisuudesta omasta henkilökohtaisesta näkökulmastani. Hypoteesini on optimistinen, mutta mahdollisimman realistinen ja muotoilijan vahvuuksia hyödyntävä. Hypoteesini on rakennettu siitä näkökulmasta, että muotoilijan tehtävä on hyödyntää osaamistaan kaikkien (sekä ihmiskunnan että ympäristön) yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Varmistaakseni ja selvittääkseni, onko kuvaukseni muotoilijan tulevaisuudesta ja esittämäni teemat uskottavia ja mahdollisia, haastattelin viittä muotoilualan asiantuntijaa. Haastattelut toteutettiin ns. keskitettynä haastatteluna. Valitsin haastateltavat eli informantit sillä periaatteella, että he ovat opinnäytetyöni aihealueen tuntijoita ja siihen työnsä ja kokemustensa kautta perehtyneitä. Informanttien vastaukset perustuivat kunkin osallistujan ammatillisiin, mutta myös subjektiivisiin ja omakohtaisiin kokemuksiin ja näkemyksiin aiheesta. Haastattelun avulla oli tarkoitus testata tekemääni hypoteesia tulevaisuuden muotoilijasta, mutta nostaa esiin myös mahdollista uutta tietoa, jota en ollut osannut aikaisemmin ottaa huomioon. (Anttila 2006: 197.). Haastatteluissa peilattiin informanttien näkemyksiä esitettyyn hypoteesiin. Tavoitteenani oli siis testata näkemyksiäni arvostamalla alan ammattilaisilla ja selvittää ovatko näkemykseni uskottavia ja kuinka alalla toimivat ammattilaiset tulkitsevat esittämäni teemat. Esittelin informanteille haastattelun tarkoituksen ja lähetin hypoteesin sekä kysymykset etukäteen.

10.2 INFORMANTIT

Kaikki haastateltavat tulevat muotoilun alalta, mutta erilaisista tehtävistä. Informantit olivat:

Petra Ahde-Deal, taiteen tohtori. Ahde-Deal väitteli tohtoriksi vuonna 2013 aiheesta *Women and Jewelry. A Social Approach to Wearing and Possessing Jewelry*. Hän toimii tällä hetkellä Tanskassa Copenhagen School of Design & Technology, Jewellery, Technology and Business (BA) -ohjelman koulutusvastaavana.

Sirpa Linnanmäki, kasvatustieteiden maisteri, tekstiiliartenomi ja käsi- ja taideteollisuusopettaja. Sirpa Linnanmäki on Suomen Käsityön Ystävät Oy:n toimitusjohtaja ja mm. Designkortteli ry:n puheenjohtaja. Hän on myös sisustus- ja design-myymälä Pore Helsingin perustaja ja omistaja.

Satu Miettinen, taiteen tohtori. Satu Miettinen väitteli tohtoriksi vuonna 2007 aiheesta *Designing the Creative Tourism Experience. A Service Design Process with Namibian Craftspeople*. Tällä hetkellä hän työskentelee Lapin yliopistossa taideteollisen muotoilun professorina sekä palvelumuotoilun tutkimushankkeissa ja konsultoi erilaisissa julkisten palvelujen kehittämis- ja koulutushankkeissa.

Saara Renvall, taiteen maisteri. Saara Renvall toimii muotoilijana omassa yrityksessään ja on 2010 Vuoden nuori muotoilija -palkinnolla palkitun Imu Design -kollektiivin perustajajäsen. Hän on suunnitellut useille muotoiluvetoisille suomalaisyrityksille kuten Lundialle ja Isku Interiorille sekä toiminut myös suunnittelijana vastuullisille yrityksille kuten Sokevalle.

Anne Veinola, arkkitehti, filosofian kandidaatti. Anne Veinola on Design Forum Finlandin viestintäpäällikkö ja on ollut mm. toimittamassa lukuisia merkittäviä muotoilualan julkaisuja, kuten Form Function Finland -lehteä ja suomalaisen muotoilun vuosikirjaa Finnish Design Yearbookia.

10.3 HAASTATTELUKYSYMYKSET

Esitin informanteille kuusi kysymystä, jotka kysymällä oli tarkoitus saada selville olivatko kuvaamani teemat muotoilijan tulevaisuudesta heidän kokemustaan katsoottuna todennäköisiä. Kysymyksillä oli myös tarkoitus selvittää, mitkä esittämistäni teemoista olivat informanttien mielestä keskeisimpiä.

Haastattelukysymykset:

1. Minkä esittämäni teeman koet olevan keskeisin?
2. Puuttuuko esittämistäni teemoista jotain keskeistä tulevaisuuden muotoilijan työn kannalta?
3. Onko jokin tai jotkin esittämistäni teemoista mielestäsi epätosia?
4. Onko jokin tai jotkin esittämistäni teemoista mielestäsi epäoleellisia?
5. Kuvattujen teemojen toteutumisen aikataulu:
  - a. Uskotko kuvaamieni teemojen toteutuvan olettamukseni mukaan 10 vuodessa?
  - b. Uskotko kuvaamieni teemojen toteutuvan aiemmin?
  - c. Uskotko kuvaamieni teemojen toteutuvan myöhemmin?
  - d. Uskotko, etteivät ne toteudu lainkaan?
6. Minkä koet olevan muotoilun ja muotoilijoiden tärkein tehtävä tulevaisuudessa:
  - a. Onko muotoilun tärkein tehtävä lisätä taloudellista kasvua ja kilpailukykyä?
  - b. Onko muotoilun tärkein tehtävä lisätä ihmisten ja ympäristön hyvinvointia?
  - c. Ovatko taloudellisen kilpailukyvyn lisääminen ja hyvinvoinnin edistäminen muotoilun keinoin yhtä tärkeitä?
7. Muita kommentteja?

Esitin kaikille vastaajille samat edellä esitetyt kysymykset. Aihe oli haastateltavien mielestä hyvin kiinnostava ja ajankohtainen. Vastaukset olivat selkeitä ja haastattelut käytiin keskusteleavassa hengessä. Vastaajasta riippuen vastaukset olivat tiiviimpiä tai laveampia, mutta kaikki keskustelut olivat kuitenkin analyttisiä ja monitasoisia. Sain selkeän kuvan siitä, mitä mieltä informantit olivat tulevaisuuden muotoilijan kuvauksesta. Tämän lisäksi sain arvokkaita näkemyksiä laajemminkin aihepiiristä.

10.4 HAASTATTELujen Tuloksia

Haastattelukierroksen päätyttyä saatoin todeta, että informanttien näkemykset olivat keskenään jokseenkin yhdenmukaisia ja kuvaustani pidettiin uskottavana ja ennustettavana. Vaikka yhteinen näkemys oli ilmeinen, jokaisen informantin oma ääni erottui kussakin haastattelussa. Haastattelut toivat esiin myös uusia näkökulmia siitä huolimatta, että informantit olivat lähtökohtaisesti kanssani samaa mieltä. Ryhmittelin vastaukset aiheittain ja näkökulmien mukaan. Esittelen tässä opinnäytetyön luvussa haastattelujen tulokset kokonaisuutena, erottelematta yksittäisiä vastauksia. Analysoimalla haastatteluja kokonaisuutena, pystyn mielestäni kuvaamaan parhaiten informanttien näkemyksiä hypoteesini todenmukaisuudesta.

10.4.1 Näkökulmia esitetyistä teemoista

Hyvinvoinnin muotoilu nousi keskeisimmäksi teemaksi informanttien näkökulmasta. Sen merkeissä nostettiin esiin yhteiskuntaan ja julkiseen sektoriin liittyvät teemat. Muotoilun ja etenkin palvelumuotoilun nähtiin integroituvan vahvasti myös julkiseen sektoriin.

Palveluiden tärkeys korostui myös siitä näkökulmasta, miten yhä enemmän tuotteet ja palvelut liittyvät toisiinsa. Tuote- ja palvelukokonaisuuksiin katsottiin liittyvän tulevaisuudessa myös yhä enemmän sosiaalisia merkityksiä. Käsitys siitä, että tuotteet ja palvelut integroituvat keskenään vahvistui. Vuorovaikutuksen muotoilu tuli haastatteluissa esiin hyvinvoinnin muotoilun yhteydessä. Vuorovaikutuksen muotoilua tai suunnittelua pidettiin tärkeänä aihealueena ja tulevaisuuden alana. Vuorovaikutussuunnittelu tarkoittaa monenlaisen vuorovaikutukseen liittyvää suunnittelua, muun muassa ihmisen ja ihmisen, ihmisen ja koneen tai esimerkiksi ihmisen ja älykkään ympäristön välisen vuorovaikutuksen suunnittelua.

Tuotemuotoilun uskottiin keskittyvän jatkossa palvelukokonaisuuksiin yhdistymisen lisäksi entistä tarpeellisempien tuotteiden tuotantoon. Merkityksellisyys korostui myös tuotemuotoilusta puhuttaessa. Vaikka immateriaalinen suunnittelu ja teknologiakeskeinen muotoilu nähtiin merkittävinä alueina tulevaisuuden kannalta, kulttuurisia arvoja ei väheksytty. Päävastoin, niiden arvoa pidettiin hyvin korkealla ja muotoilutyön lähtökohtina.

Keskeisenä asiana hyvinvoinnin muotoilun lisäksi nostettiin esiin teknologian kehitys ja teknologiaosaamisen merkitys – sen uskottiin muuttavan monia asioita. Tuotemuotoilun alueella teknologian myötä tulevien tuotantomenetelmien kehityksen, kuten 3D-tulostamisen uskottiin kehittyvän mittavasti ja muuttavan myös tuotannon rakennetta. Esiin nousi myös tuotantorakenteen muutoksen ja työvoimakustannusten globaalin tasoittumisen myötä tuotannon mahdollinen paluu halpatuotannon maista lähemmäksi.

Teknologiaosaamista pidettiin tärkeänä, mutta sen todettiin hyvin yksiaanisesti olevan väline ja työkalu. Muotoilijan ei monialaisessa tiimissä tarvitse osata kaikkea teknologiaa, mutta hänen on tunnettava sitä riittävän hyvin osataksaan hyödyntää sen tuomat mahdollisuudet luovasti. Teknologian tuntemisen lisäksi hyvin tärkeänä ja sitäkin tärkeämpänä pidettiin materiaalien tuntemista, joka hyvin vahvasti liittyi informanttienkin mielestä vastuullisuuteen. Tuotekehityksessä käytetyn materiaalin ja siitä valmistetun tuotteen elinkaaren merkitys korostuu. Mikä on käytettyjen materiaalien ekologinen jalanjälki ja mikä on materiaalin tai siitä valmistetun tuotteen jatkohyödyntämisen mahdollisuus. Toisaalta tulevaisuuden materiaalien nähtiin myös tuovan valtavasti uusia mahdollisuuksia, esimerkiksi ”älykkyytensä” ansiosta.

Vastuullisuus muotoilijan toiminnassa koettiin itsestään selvänä asiana, mutta siitä huolehtimisen ei nähty olevan ainoastaan muotoilijan velvollisuus, vaan myös yrityksen koko tuotantokoneiston ja toimintakulttuurin tehtävä. Muun muassa se, mitä haluja ja tarpeita kuluttajille luodaan, on koko yrityksen vastuulla. Muotoilija voi osaamisensa ansiosta kuitenkin vaikuttaa juuri tarpeiden luomiseen ja ohjata kuluttajia toimimaan vastuullisesti.

Vastuullisuuden todettiin lähtökohtaisesti olevan osa muotoilijan identiteettiä ja eettistä toimintamallia. Haastateltujen mielestä sen kuuluminen muotoilijan toimintaan itsestään selvänä asiana vahvistuu entisestään tulevaisuudessa. Ympäristönäkökulmasta katsoen vastuullisuus on hyvin tärkeää, mutta myös ns. sosiaalisen muotoilun näkökulmasta vastuuseikat korostuvat muotoilijan toiminnassa.

Kaikki esitellyt teemat koettiin haastatteluissa tärkeiksi, eikä niitä koettu tarpeelliseksi asettaa tärkeysjärjestykseen. Haastateltavien mielestä teemat limittyvät keskenään ja kaikki teemat olivat heidän mielestään keskeisiä. Todettiin myös, että yksi voi olla toisen väline, esimerkiksi teknologiaosaaminen voi mahdollistaa hyvinvoinnin muotoilun.

10.4.2 Muotoilun tärkein tehtävä

Haastattelussa kysyttiin myös, kumpi on tärkeämpää, ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin edistäminen vai kilpailukyvyyn lisääminen. Informantit olivat yksimielisesti sitä mieltä, että ne eivät ole toisiaan pois sulkevia. Vaikka kilpailukyvystä puhutaan, ja sen kehittymistä tarvitaan myös muotoilun mahdollistajana, muotoilun tärkein tehtävä

painottuu sittenkin hyvinvointiin. On kuitenkin tarkoituksenmukaista, että kun muotoilutehtävässä onnistutaan, tuottaa se tuloksia myös taloudellisesta näkökulmasta katsottuna.

10.4.3 Näkemyksiä muotoilijasta

Haastatteluissa nousi esiin myös ammattilaisten näkemykset muotoilijan roolista, vastuusta, vahvuuksista ja ominaisuuksista. Näitä näkemyksiä pidän hyvin arvokkaina ja niiden avulla on mahdollisuus jäsentää muun muassa sitä, mikä on muotoilijan merkitys ja mitä mahdollisuuksia muotoilija tulevaisuudessa tuo mukanaan monialaiseen yhteistyöhön.

Informantit kuvailivat muotoilijan olevan rohkea uusien ratkaisujen löytäjä, joka uskoo omiin kykyihinsä. Muotoilija on myös haastattelujen perusteella uuden näkijä ja kommunikoija.

Muotoilijalla on kyky hyödyntää erilaisia metodeja avarakatseisemmin kuin muilla aloilla. Esimerkiksi palvelumuotoilun syntymisen mahdollistaa se, että muotoilija hyödyntää työssään omaa erityisosaamistaan rohkeasti yhdessä erilaisten metodien kanssa. Erilaiset menetelmät (esim. tarinat tai draama) yhdessä visuaalisten taitojen kanssa antavat muotoilijalle välineet konkretisoida ja ilmaista asioita. Näiden taitojen mahdollistamana muotoilija luo suunnittelutyöllään myös merkityksiä. Merkitykset puolestaan on yksi niistä lisäarvoista, joita muotoilijat voivat informanttien mukaan tuoda eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön.

Haastatellut kuvailivat muotoilijan vahvuudeksi kyvyn tehdä ennakkoluulottomasti monialaista yhteistyötä. Muotoilijan roolina yhteistyössä on olla visionääri ja ymmärtää tulevaisuutta. Haastatteluissa kuvailtiin myös, että tulevaisuuden muotoilija on sillanrakentaja ja koordinaattori, joka fasilitoi monialaisen joukon toimijoita saman pöydän ääreen.

10.4.4 Kuvatun tulevaisuuden toteutumisen aikataulu

Kaikki kuvauksessani esitetyt teemat ovat haastateltujen mukaan jo olemassa, ne ovat merkittäviä ja voimakkaasti kehittyviä. Hypoteesini mukainen kehitys tapahtuu informanttien mielestä viimeistään vuoteen 2025 mennessä. Kuvaukseni teemojen uskottiin olevan valtavirtaa ennusteen mukaan kymmenen vuoden päästä. Joiltakin osin kuvauksen uskottiin kuitenkin kehittyvän valtavirraksi jo aiemmin.

11 Lopuksi

11 LOPUKSI

Epävarmuus tulevaisuudesta, kiinnostus muotoilua kohtaan ja omakohtainen tarve jäsentää ymmärrys ja kokemus alasta, jolla työskentelen, vaikuttivat siihen, että valitsin opinnäytetyöni aiheeksi muotoilijan ja tulevaisuuden. Halusin opinnäytetyön myötä päivittää oman käsitykseni muotoilualasta sekä muotoilijan roolista ja tehtävästä. Tärkeää työn tekemisessä oli myös asemoida omaa ja muiden muotoilijoiden sekä muotoiluammattilaisten tilannetta nyt ja tulevaisuudessa.

Toimialan muuttuminen ja laajeneminen on luonut tilanteen, jossa ei ole yleistä ja yksimielisesti hyväksyttyä käsitystä muotoilijan roolista ja tehtävästä. Muotoilijan työ näyttää toiselta kuin ennen ja muotoilijan työn muuttuminen tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa – muotoilijat toimivat kehittyvillä aloilla jatkuvan muutoksen parissa. Opinnäytetyö osoitti, että muotoilijoilla on kykyä ja asennetta vastata haasteisiin, jotka muotoilu tulevaisuudessa kohtaa, mutta osaamisen päivittämistä tarvitaan.

Opinnäytetyön hypoteesi antoi kuvan siitä, miltä muotoilijan työ vuonna 2025 voisi näyttää ja minkälaisen roolin näen muotoilijalla tuolloin olevan. Muotoilualan ammattilaiset, joita haastattelin, hyväksyivät näkemykseni, ja heidän mielipiteensä ja kommenttinsa tukivat hypoteesiani. Informantit, eli haastatellut ammattilaiset, edustavat erilaisia osaamisalueita muotoilualalla. Haastatellut henkilöt ovat omien osaamisalueidensa parhaita ja alalla arvostettuja. Johtuen haastateltujen taustoista ja osaamisalueista pidän kommentteja ja kanssani yhtenevää näkemystä tärkeänä – olen mielestäni löytänyt hypoteesiini ne keskeiset tekijät, jotka uskottavasti ovat tulevaisuudessa nousvia ja tärkeitä.

On kuitenkin huomioitava, että näkemykset olisivat saattaneet poiketa omistani enemmän, jos informanttien joukko olisi valittu toisin. Kaikki haastatteleman henkilöt ovat naisia, mikä on voinut vaikuttaa tulokseen. Myös informanttien taustat ja se, että heistä suurin osa on koulutukseltaan muotoilijoita, on todennäköisesti vaikuttanut haastattelujen tulokseen. Yhtä kaikki, pidän haastateltujen mielipidettä korkeassa arvossa ja näkemykseni tulevaisuuden muotoilijasta on oletettavasti realistinen.

Eniten keskustelua herätti näkemykseni muotoilijasta teknologioiden ammattilaisena. Informantit eivät kuitenkaan olleet eri mieltä kanssani siitä, että uudet teknologiat tulevat merkittävästi vaikuttamaan muotoilijan työhön tulevaisuudessa. Kriittistäkin keskustelua käytiin siitä, mikä on muotoilijan osaamisen taso uusiin teknologioihin liittyen. Henkilökohtaisesti näen, että intensiivisen digitalisoitumisen myötä muotoilijoiden tulee pysyä mukana myös teknologisen kehityksen junassa ja soveltaa muotoiluosaamistaan digitaalisessa maailmassa esimerkiksi käyttöliittymien ja vuorovaikutuksen suunnittelussa. Tai vähintäänkin heidän tulisi tiedostaa uusien teknologioiden tarjoamat mahdollisuudet.

Vaikka esittämäni hypoteesi perustuu suurelta osin tausta-aineistoon, jonka esittelin tässä opinnäytetyössä, on kuitenkin mainittava, että kuvaukseni tulevaisuuden muotoilijasta on myös kokemusperäinen. Omakohtaiset kokemukseni alalta ovat väistämättä vaikuttaneet näkemyksiini ja siihen, kuinka näen tulevaisuuden. Olen myös työlläni halunnut luoda kuvauksen, joka on mielestäni tavoittelemisen arvoinen.

Opinnäytetyössä syntyneet oletukset ja johtopäätökset eivät luultavasti ole alan sisältä katsottuna ja alan ammattilaisten näkökulmasta kovin yllättäviä. Opinnäytetyön tulosta voi joiltakin osin pitää yleistävänä. Moni asia muotoilualalla on kuitenkin muuttunut ja ala on murroksessa, joten käsitys muotoilijasta ja muotoilijan roolista on muodostettava uudelleen. Yhtä käsitystä tai valmista vastausta siitä, millainen ala tällä hetkellä on tai mikä sen tulisi jatkossa olla, ei ole. Myöskään yhtä kuvaa siitä, minkälaiseksi ala on muuttumassa, ei ole. Henkilökohtaisesta näkökulmasta opinnäytetyön tehtävänä oli tuottaa ymmärrys siitä muutoksesta, joka on käsillä, hahmottaa kokonaiskuva ja tuottaa valmius ennakoida sitä, mikä on tulossa.

Oma ymmärrykseni muotoilualasta ja muotoilijan roolista kasvoi ja syveni opinnäytetyöprosessin myötä. Käsitykseni muotoilijan osaamisesta monialaisena ja ratkaisukeskeisenä toimijana myös vahvistui. Muotoilijan erityisistä ominaisuuksista kokonaisuuksien hallitsemisen ammattilaisena ja visuaalisten sekä tarinallisten keinojen luovana hyödyntäjänä tulisi kertoa enemmän. Myös muotoilun ja muotoilijan merkitystä kilpailukyvyyn ja taloudellisen kannattavuuden lisääjänä tulisi korostaa ja oppia mittaamaan, jotta muotoilusta tulisi viimeinkin tarpeellinen ja uskottava sekä ennen kaikkea kiistaton kilpailutekijä.

Tulevaisuus huolestuttaa monia – talouden haasteet, globaali murros, ilmastonmuutos ja työelämässä tapahtuvat muutokset vaikuttavat kaikkiin. Osa muotoilualankin nykyisistä ammateista on katoamassa. Tilannetta ei kuitenkaan kannata pitää muotoilijoiden kannalta huolestuttavana. Uudet alat työllistävät muotoilijoita ja muotoiluosaamisella on arvoa muuttuvassa toimintakentässä. Muotoilijoilla on ainutlaatuinen kyky toimia muutoksen keskellä ja hyödyntää sitä. Muotoilijoilla on taito uudistua ja nähdä ongelmien sijaan ratkaisuja.

12 LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET

Aaltonen, S. (2012). Suunnittelijaa aina tarvitaan. Sisustusarkkitehdin ammatissa sotien jälkeen. Teoksessa Savolainen, J. & Svenskberg, A. (toim.) Tulevaisuuden rakentajat – tulevaisuuden muotoilu 1945-67. Helsinki: Designmuseo.

Anttila, P. (2006). Ilmaisu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.

Billet, S. & Collin, K. (2010). Luovuus ja oppiminen työssä. Teoksessa Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus. (toim.) K. Collin, S. Paloniemi, H. Rasku-Puttonen & P. Tynjälä. Helsinki: WSOYpro.

Heino, S. (2012). Jälleenrakennusajan naiskuva ja Marimekko. Teoksessa Savolainen, J. & Svenskberg, A. (toim.) Tulevaisuuden rakentajat – tulevaisuuden muotoilu 1945-67. Helsinki: Designmuseo.

Hiltunen, E. (2012). Matkaopas tulevaisuuteen. Helsinki: Talentum.

Hiltunen, E & Hiltunen, K. (2014). Teknoelämää 2035. Helsinki: Talentum.

Keinonen, T. (2013). Muotoilu, hyvinvointi ja hyvinvoinnin muotoilu. Teoksessa Keinonen, T., Vaajakallio, K. & Honkonen, J. (toim.). Hyvinvoinnin muotoilu. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Aalto Arts Books.

Korvenmaa, P. (2009). Taide & Teollisuus – Johdatus suomalaisen muotoilun historiaan. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B88.

Lehto, P. & Lehtonen, K. (2014). Muotoilu innovaatiotoiminnassa. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Muotoiluajattelu. Helsinki: Teknologiainfo Teknova Oy.

Miettinen, S. (toim.) (2014). Muotoiluajattelu. Helsinki: Teknologiainfo Teknova Oy.

Miettinen, S. (toim.) (2011). Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankkimiseen ja hyödyntämiseen. Tampere: Teknologiainfo Teknova Oy.

Miettinen, S., Raulo, M. & Ruuska, J. (2011). Teoksessa Miettinen, S. (toim.). Palvelumuotoilu – uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankkimiseen ja hyödyntämiseen. Tampere: Teknologiainfo Teknova Oy.

Paukku, T. (2013). Kymmenen uutta ihmettä, teknologiat, jotka muuttavat maailmaa. Tampere: Tammerprint Oy

Pöppönen, H. (2013). Designkuplia – Suomalaisen muotoilun ilmiöitä. Helsinki: Aalto-yliopiston julkaisusarja, Taide+muotoilu+arkkitehtuuri 5/2013. Aalto ARTS books.

Suhonen, P. (2000). Ei vain muodon vuoksi: Suomen Taideteollisuusyhdistys 125. Helsinki: Otava.

Svenskberg, A. (2012). Teoksessa Savolainen, J. & Svenskberg, A. (toim.) Tulevaisuuden rakentajat – tulevaisuuden muotoilu 1945-67. Helsinki: Designmuseum.

Tuulaniemi, J. (2011). Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2013). Muotoile Suomi – kansallinen muotoiluohjelma.

Valtonen, A. (2007). Redefining Industrial Design. Changes in the Design Practice in Finland. Publication series of University of Art and Design Helsinki A 74.

ELEKTRONISET JULKAISUT

Aminoff, C. Hänninen, T. Kämäräinen, M. & Loiske, J. (2010). Muotoilun muuttunut rooli. Haettu 29.5.2014 osoitteesta: <https://www.tem.fi/files/26019/MUOTOILUN-MUUTTUNUT-ROOLI-1-2-2010.pdf>

Falin, P. (2011). Praktinen diffuusio. Muotoilu asiantuntijuuden alueena ammatillisen identiteetin näkökulmasta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. Haettu 1.11.2014 osoitteesta: http://www.researchgate.net/publication/236324617_Praktinen_diffuusio_Muotoilu_asiantuntijuuden_alueena_ammattillisen_identiteetin_nk_kulmasta

Juhanko, J. Jurvansuu, M. (toim.). (2015). Suomalainen teollinen internet – haasteesta mahdollisuudeksi: taustoitettava kooste. ETLA Raportit No 42. Haettu 1.4.2015 osoitteesta: <http://pub.etla.fi/ETLA-Raportit-Reports-42.pdf>

Helsingin kaupunki. (2013). World Design Capital Helsinki 2012 loppuraportin tiivistelmä. Haettu 12.11.2014 osoitteesta: <http://www.hel.fi/static/helsinki/wdc/WDC-tiivistelma-fi.pdf>

Järvilehto, L. (2009). Luovan työn opas 1.0. Filosofian Akatemia. Haettu 1.11.2014 osoitteesta: <http://filosofianakatemia.fi/download/luovantyonopas10.pdf>

Lehti, M. Rouvinen, P. & Ylä-Anttila, P. (2012). Suuri Hämmennys: Työ ja tuotanto digitaalisessa murroksessa. Helsinki: Taloustieto Oy (ETLA B254). Haettu 1.9.2014 osoitteesta: <https://www.etla.fi/wp-content/uploads/2012/09/B254.pdf>

Nyrhinen & Wilska. (2012). Kohti vastuullista ylellisyyttä? Eettiset ja ekologiset trendit sekä luksuskulutus Suomessa. Haettu 10.10.2014 osoitteesta: http://www.kulutustutkimus.net/nyt/wp-content/uploads/2012/05/Nyrhinen_Wilska_KTS_1_2012.pdf

Opetusministeriö. (2000). Valtioneuvoston periaatepäätös muotoilupolitiikasta. Haettu 15.5.2014. osoitteesta: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/1999/liitteet/muotoilu2005opm3_99.pdf?lang=fi

Opetusministeriö. (2004). Muotoilu 2005! -ohjelman seurantarayhmän raportti Haettu 15.5.2014. osoitteesta: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_195_tr11.pdf?lang=fi

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo (2014). Muotoilualan suhdannekatsaus 2014. Selvitys muotoilualojen yrityksistä, toimintaympäristöstä, toiminnan kehittämisen osa-alueista sekä lähiajan suhdanneodotuksista. Haettu 15.9.2014 osoitteesta: http://www.ornamo.fi/tiedot2014/Suhdannekatsaus/ornamo_suhdannekatsaus2014_verkko.pdf

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2014). Valtioneuvoston periaatepäätös aineettoman arvonluonnin kehittämisohjelmasta. Haettu 15.1.2015 osoitteesta: https://www.tem.fi/files/39580/vnp_aineettoman_arvonluonnin_kehittamisohjelmasta.pdf

Wallin, A. (2007). Teoreettisia näkökulmia ammatilliseen kasvuun. Haettu 20.1.2015 osoitteesta: http://www.awailable.com/tiedostot/20070424_TEOREETTISIA_N_K_KULMIA_AMMATILLISEEN_KASVUUN.pdf

DIGITAALISET LÄHTEET JA VERKKOSIVUT

Aalto-yliopisto a. Tietoa korkeakoulusta, historia. Haettu 25.10.2014 osoitteesta: <http://arts.aalto.fi/fi/about/history/>

Aalto-yliopisto b. Tietoa korkeakoulusta, strategia. Haettu 25.10.2014 osoitteesta: <http://www.aalto.fi/fi/about/strategy/>

Aalto-yliopisto c. Aalto-yliopiston uusi korkeakoulu kokoaa yhteen taiteen ja arkkitehtuurin. Haettu 25.10.2014 osoitteesta: <https://into.aalto.fi/display/fiaalto/Aalto-yliopiston+uusi+korkeakoulu+kokoa+yhteen+taiteen+ja+arkkitehtuurin>

Aalto-yliopisto d. Monitieteininen IDBM-ohjelma 15 vuotta. Haettu 25.10.2014 osoitteesta: http://www.aalto.fi/fi/current/current_archive/news/2011-02-03/

Arabia. Arabian tarina. Haettu 15.8.2014 osoitteesta: <http://www.arabia.fi/Arabian-tarina/Historia>

Arkkitehtuurimuseo. Funktionalismi. Haettu 15.8.2014 osoitteesta: <http://www.mfa.fi/lisatie-toa-funktionalismi>

Arola, H. (2014). Helsinkiläinen Joel Roos myi ”luksus-Ikeansa” Yhdysvaltoihin miljoonasummalla, Helsingin Sanomat 24.6.2014. Haettu 25.6.2014 osoitteesta: <http://www.hs.fi/talous/a1403579189889>

Artek. Artekin perustamiskirja. Haettu 15.8.2014 osoitteesta: <http://www.artek.fi/fi/company/manifest>

Design Forum Finland. 135 vuotta muotoilun edistämistä. Haettu 25.6.2014 osoitteesta: http://www.designforum.fi/design_forum_finland/historia

www.edu.fi. Psykologian käsitteitä. Haettu 1.11.2014 osoitteesta: http://www.edu.fi/download/118525_psykologian_kasitteita.pdf

Eduskunta a. Eduskunnan talot ja taide. Haettu 15.8.2014 osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/eduskunnan_talot_ja_taide/Sivut/default.aspx

Eduskunta b. Ubiikkiyhteiskunta. Haettu 31.12.2014 osoitteesta: <http://lib.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=dz11508114736413&cmd=download>

Elinkeinoelämän keskusliitto. Muotoilu on kilpailutekijä. Haettu 28.10.2014 osoitteesta: <http://pda.ek.fi/www/fi/innovaatiot/muotoilu.php>

www.finnishdesignshop.fi. One Nordic. Haettu 17.9.2014 osoitteesta: http://www.finnish-designshop.fi/One_Nordic-m-180.html

www.foresight.fi. Tulevaisuusvaliokunnan kirjoituskilpailu: Mikä muuttaa maailmaa seuraavaksi? Haettu 31.12.2014 osoitteesta: <http://www.foresight.fi/2012/03/12/tulevaisuusvaliokunnan-kirjoituskilpailu-mika-muuttaa-maailmaa-seuraavaksi/>

Frilander, J. (2013). Lähes puolet työpaikoista on vaarassa kadota, Yle Uutiset 11.10.2013. Haettu 13.8.2014 osoitteesta: http://yle.fi/uutiset/lahes_puolet_tyopaikoista_on_vaarassa_kadota/6872845

Futurix a. Trendianalyysi tulevaisuudentutkimuksen menetelmänä. Haettu 10.1.2015 osoitteesta: http://www.futurix.org/fi/materiaalit/tutkimus/03_lahestymistapoina/06_toimintaympariston_muutosten_tarkastelu/03_trendianalyysi_tulevaisuudentutkimuksen_metodologia

Futurix b. Heikot signaalit. Haettu 10.1.2015 osoitteesta: http://www.futurix.org/fi/materiaalit/tutkimus/03_lahestymistapoina/06_toimintaympariston_muutosten_tarkastelu/02_heikot_signaalit

Ekokompassi. Ympäristövastuu ja -johtaminen. Haettu 5.12.2014 osoitteesta: <http://www.ekokompassi.fi/ymparistotietoa/yrityksen-ymparistovastuu-ja-johtaminen/>

www.ilmasto-opas.fi. Haettu 5.12.2014 osoitteesta: <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/hillinta/-/artikkeli/8bde6ca5-7802-4c36-a4da-34086e9c5287/kierratys-ja-uusiokaytto.html>

Rinne, J. (2014). Megatrendien ennustaja uskoo, että Suomen suurin haaste osoittautuu kivuliaaksi, Helsingin Sanomat 31.12.2014. Haettu 31.12.2014 osoitteesta: <http://www.hs.fi/ihtimet/a1419913895450>

Ilmiöpohjainen oppiminen ja opetus. Talouskasvu ja ympäristöongelmat 18.12.2013. Haettu 26.11.2014 osoitteesta: <http://ilmiopohjaisuus.ning.com/group/kuluttaja-in-memoriam/forum/topics/talouskasvu-ja-ympe-rist-ongelmat?commentId=2855303%3AComment%3A79607&groupId=2855303%3AGroup%3A78911>

Karvinen, A-M. (1994). Muotoilijan metamorfoosi : tähtikultti ja anonymiteettidebatti suomalaisen muotoilijan määrittelijöinä 1950-1960-luvuilla. Haettu 25.6.2014 osoitteesta: <http://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/11971>

Helsingin kaupunki a. Ammatti-identiteetin rakentaminen. Haettu 1.11.2014 osoitteesta: <http://www.eri-ikaistenjohtaminen.fi/ikaikkuna-tyoyhteison-kehittamiseen/tyouran-alussa/ammatti-identiteetin-rakentaminen.html>

Helsingin kaupunki b. WDC-raportit – Designpääkaupunkivuosi kasvoi ennakoitua laajemmaksi. Haettu 12.11.2014 osoitteesta: <http://www.hel.fi/www/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/julkaisut/wdc-raportit>

Hämäläinen, K. (2010). Palveluiden muotoilusta kilpailukykyä. Haettu 15.9.2014 osoitteesta: http://muotoilututkimus.blogspot.fi/2010_02_01_archive.html

ICSID. World Design Capital. Haettu 12.11.2014 osoitteesta: http://www.icsid.org/projects/world_design_capital

www.kauppapolitiikka.fi. Haettu 26.11.2014 osoitteesta: <http://www.kauppapolitiikka.fi/public/default.aspx?contentid=271793>

Lapin yliopisto (2011). Väitös: Muotoilun asiantuntija tarvitsee muutakin kuin muotoilutaitoja. Haettu 1.11.2014 osoitteesta: <http://www.ulapland.fi/news/Vaitos-Muotoilun-asiantuntija-tarvitsee-muutakin-kuin-muotoilutaitoja/5v1sc0kt/df9187b4-6af2-4731-8590-a3baad-2fc2c9>

Luotonen, J. (1998). Muotoilu hukkakäytössä, Talouselämä 16.10.1998. Haettu 29.5.2014 osoitteesta: <http://www.talouselama.fi/kirjat/muotoilu+hukkakaytossa/a2050746>

www.mobiili.fi. Slushissa nähtyä: erikoiset puettavat laitteet mittaavat tunnetiloja ja soittavat hätäpuheluja. Haettu 15.1.2015 osoitteesta: <http://mobiili.fi/2014/11/19/slushissa-nah-tya-erikoiset-puettavat-laitteet-mittaavat-tunnetiloja-ja-soittavat-hatapuheluja/>

Opetus- ja kulttuuriministeriö a. Muotoilu 2005, tiivistelmä. Haettu 29.5.2014 osoitteesta: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/1999/muotoilu_2005

Opetus- ja kulttuuriministeriön verkkolehti. Designpääkaupunkivuoden tuloksia tiivistettiin teeseiksi. Haettu 29.5.2014 osoitteesta: <http://www.minedu.fi/etusivu/arkisto/2012/1312/design.html>

Opetushallitus a. Tietopalvelut, sanasto. Haettu 20.10.2014 osoitteesta: http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/koulutus_ja_osaamistarpeiden_ennakointi/sanastot/suomenkielinen_sanasto

Opetushallitus b. Tietopalvelut, sanasto. Haettu 20.10.2014 osoitteesta: http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/koulutus_ja_osaamistarpeiden_ennakointi/menetelmat

Opetushallitus c. Kulttuuri ja globalisaatio. Haettu 27.11.2014 osoitteesta: <http://www11.edu.fi/globaali-ikkuna/?p=kulttuuri>

Opetushallitus d. Toimintaympäristön ja sen muutoksen tarkastelu. Haettu 15.11.2014 osoitteesta: http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/koulutus_ja_osaamistarpeiden_ennakointi/menetelmat/toimintaympariston_tarkastelu

Opetushallitus e. Peste-analyysi. Haettu 15.11.2014 osoitteesta: http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/koulutus_ja_osaamistarpeiden_ennakointi/sanastot/suomenkielinen_sanasto#PESTE-analyysi_STEEP-analyysi

www.ouka.fi. Sata tekoa Oulusta –teoksi 82 on valittu Öura-hyvinvointisormus. Haettu 20.4.2015 osoitteesta: http://www.ouka.fi/oulu/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/-/asset_publisher/s8Z1/content/id/9961320;jsessionid=ACF93AB4FB8D5837703C268C825CBCEA

Palkama, E. (2015). Esineiden internet on seuraava teknologinen murros. Helsingin yliopisto. 18.2.2015. Haettu 1.3.2015 osoitteesta: <https://university.helsinki.fi/fi/uutiset/esineiden-internet-on-seuraava-teknologinen-murros>

Pöppönen, H. (2012). Designin käsite on venynyt, Helsingin Sanomat 24.11.2012. Haettu 12.7.2014 osoitteesta: <http://www.hs.fi/paivanlehti/kulttuuri/Designin+k%C3%A4site+on+venynyt/a1353650201170>

Rubin, A. (2002). Skenaariopolut tulevaisuuteen. Haettu 26.11.2014 osoitteesta: http://www.edelphi.fi/fi/content/info/method/03_skenaariot

Sitra a. Sitran trendit: Jopa 4-6 astetta lämpimämpi ilmasto. Haettu 27.11.2014 osoitteesta: <http://www.sitra.fi/blogi/sitran-trendit-jopa-4-6-astetta-lampimampi-ilmasto>.

Sitra b. <http://www.sitra.fi/blogi/tulevaisuus/ilmastonmuutos-vetaa-mattoa-nykyisten-raken-teiden-alta>

Sitra c. Biotalous. Haettu 26.11.2014 osoitteesta: <http://www.sitra.fi/ekologia/biotalous>

Sitra d. Sitran trendit: Megakaupungit. Haettu 26.11.2014 osoitteesta: <http://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-trendit-megakaupungit>

Suomen Käsityön Ystävät a. 135 vuotta kotimaista taidetekstiiliä. Haettu 20.11.2014 osoitteesta: <http://www.kasityonystavat.fi/fi/palvelut>

Suomen työnhajaajat. Ammatti-identiteetti ja sen muutos työnhajauksessa. Haettu 20.1.2015 osoitteesta: <http://www.suomentyonhajaajat.fi/Osviitta/piaarasola.html>

Tekes b. Suomi uuteen nousuun – vihreän kasvun uralla kohti kiertotaloutta. Haettu 12.2.2015 osoitteesta: <https://www.tekes.fi/nyt/uutiset-2015/suomi-uuteen-nousuun-vihrean-kasvun-ural-la-kohti-kiertotaloutta/>

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo a. Käsitteitä ja määritelmiä. Haettu 15.10.2014 osoitteesta: <http://www.ornamo.fi/index/12?pageId=249>

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo b. Suunnittelijan ammattieettiset ohjeet. Haettu 25.10.2014 osoitteesta: http://www.ornamo.fi/tiedostot2013/raportit_liitteetpdf/Ammattieettisetohjeet2013.pdf

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo c. Ornamo julkisti hallitusohjelmataavoitteensa. Haettu 2.12.2014 osoitteesta: http://www.ornamo.fi/tiedostot2014/Tiedote2014%20/Hallitusohjelmataavoitteet_tiedote_20141119_2.pdf

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo d. Toimintasuunnitelma 2015. Haettu 15.12.2014 osoitteesta: <http://www.ornamo.fi/tiedostot2014/Hyva%CC%88ksytty%20OMO%20kokouksessa%208.10%20Ornamon%20toimintasuunnitelma%202015.pdf>

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo e. Muotoilualan optimismi näkyy yritysten kasvuodotuksissa. Haettu 25.10.2014 osoitteesta: <http://www.ornamo.fi/tietoa-alasta/suhdannekatsaus>

Teollisuustaitteen Liitto Ornamo f. Toimintakertomus 2014. Haettu 15.12.2014 osoitteesta: <http://www.ornamo.fi/tiedostot2013/hallinto/2015Kokousliitteet%20/Liite%202%20Hall.%20esitys%20toimintakertomus%202014.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Väestörakenteen muutos. Haettu 12.2.2015 osoitteesta: <http://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipoliittikka/kehityssuuntia/vaestorakenteen-muutos>

Tilastokeskus. Maalle muutto pienentää köyhyysriskiä. Haettu 12.2.2015 osoitteesta: http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-06-08_001.html

Toimiva kaupunki a. Haettu 13.4.2015 osoitteesta: <http://www.toimivakaupunki.fi/>

Toimiva kaupunki b. Kymmenen teesiä. Haettu 13.4.2015 osoitteesta: <http://www.toimiva-kaupunki.fi/fi/kymmenen-teesia/>

Toivonen, T. (2013). VTT visioi: 3D-tulostuksesta Suomelle uusi Nokia. Yle Uutiset 19.9.2013. Haettu 13.8.2014 osoitteesta: http://yle.fi/uutiset/vtt_visioi_3d-tulostuksesta_suomelle_uusi_nokia/6837596

www.tulevaisuus.fi. Trendianalyysi tulevaisuudentutkimuksen menetelmänä. Haettu 1.11.2014 osoitteesta: http://www.tulevaisuus.fi/topi/topi_vanha/tekstit/toimintaymp%C3%A4rist%C3%B6/trendianalyysi.htm

Työ- ja elinkeinoministeriö a. Muotoilu on käyttäjälähtöisen innovaatiopolitiikan väline. Haettu 13.8.2014 osoitteesta: https://www.tem.fi/innovaatiot/kysynta-_ja_kayttajalahtoinen_innovaatiotoiminta/kayttajalahtoinen_innovaatiopolitiikka/muotoilu

Työ- ja elinkeinoministeriö b. Luova talous. Haettu 13.8.2014 osoitteesta: https://www.tem.fi/innovaatiot/luova_talous

Työ- ja elinkeinoministeriö c. Kansallinen muotoiluohjelma: uutta kasvua muotoilun avulla. Haettu 15.6.2014 osoitteesta: https://www.tem.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedotearkisto/vuosi_2013/kansallinen_muotoiluohjelma_uutta_kasvua_muotoilun_avulla.109887.news

Työ- ja elinkeinoministeriö d. Resurssitehokkuus: vähemmästä enemmän. Haettu 17.1.2015 osoitteesta: https://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/strategiset_ohjelmat_ja_karkihankkeet/cleantechin_strateginen_ohjelma/materiaalitehokkuus_ja_kierratys

Työ- ja elinkeinoministeriö e. Cleantechin strateginen ohjelma. Haettu 17.1.2015 osoitteesta: <http://www.tem.fi/cleantech>

www.unelmienmaailma.com. Haettu 15.2.2015 osoitteesta: <http://www.unelmienmaailma.com/>

www.upm.com. Biofore konseptiauton menestystarina jatkuu. Haettu 20.4.2015 osoitteesta: <http://www.upm.com/FI/MEDIA/Uutiset/Pages/Biofore-konseptiauton-menestystarina-jatkuu-%E2%80%93Grafia-valitsi-auton-Vuoden-kultah-001-Thu-16-Apr-2015-12-31.aspx>

Uusi juoni (2015). Merkityksellisyiden kaipuu muuttaa työelämän. Haettu 10.5.2015 osoitteesta: <http://uusijuoni.fi/tarinat/merkityksellisyiden-kaipuu-muuttaa-tyoelamaa>

www.ymparisto.fi a. Elinkaariajattelu. Haettu 15.1.2015 osoitteesta: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Resurssitehokkuus/Elinkaariajattelu

www.ymparisto.fi b. Materiaalitehokkuus. Haettu 15.1.2015 osoitteesta: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Resurssitehokkuus/Materiaalitehokkuus

Ziemann, M. (2014). Tietotekniikka uhkaa joka kolmatta työpaikkaa Suomessa. Yle Uutiset 13.1.2014. Haettu 13.8.2014 osoitteesta: http://yle.fi/uutiset/etla_tietotekniikka_uhkaa_joka_kolmatta_tyopaikkaa_suomessa/7026288

